

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**K HISTORII ROLNICKÉ ŠKOLY V PÍSKU
VE SVĚTLE VÝROČNÍCH ZPRÁV ŠKOLY Z LET 1870–1927**

Vedoucí práce: doc. Mgr. Lenka Martínková Ph.D.

Autor práce: Barbora Kuželová

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: 3.

2021

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Písku dne 18.7.2021

.....

Barbora Kuželová

Poděkování

Především bych ráda poděkovala doc. Mgr. Lence Martínkové, Ph.D. za její laskavý přístup, který byl vždy povzbuzením do další práce, za její trpělivost, odborné rady a podnětné připomínky při vedení práce. Za velkou ochotu v loňské a letošní nelehké době děkuji paní ředitelce Mgr. Jindřišce Mošanské ze Státního okresního archivu v Písku a knihovnici Mgr. Věře Matoušové z Prácheňského muzea v Písku. Zároveň bych poděkovala své prababičce a babičce za inspiraci a celé své rodině za trpělivost a podporu.

Anotace

Předložená bakalářská práce se věnuje vzniku, historii a vývoji rolnické školy v Písku na přelomu 19. a 20. století, jedné z předních píseckých středních škol, jejíž úspěšné fungování pokračuje až do současné doby a řadí tuto školu mezi devět úspěšných středních škol ve městě Písku. Práce vznikla na základě prostudování odborné literatury, publikací, tištěných výročních zpráv a ročenek vydávaných rolnickou školou.

Tato práce je rozdělena do pěti základních kapitol. Jelikož rolnická škola je spjata se zemědělstvím, je právě druhá kapitola věnována vývoji tohoto oboru v naší zemi na přelomu 19. a 20. století. Konkrétně je zde zaznamenán vývoj od mezního data našich dějin, a to od revolučního roku 1848. Další navazující kapitola přibližuje obecně dějiny zemědělského školství a vznik zemědělských, hospodářských a rolnických škol v daném období v našich zemích a v kontextu dějin zemědělství. Přibližuje postupný rozvoj těchto škol a jejich potřebu vzniku pro vzdělání venkovských hospodářů a jejich národní uvědomění. Čtvrtá kapitola se věnuje městu Písek, v němž studovaná škola vznikla a pracovala, a sice jeho dějinám a důležitým událostem v době vzniku a působení školy. Poslední závěrečná kapitola se věnuje rolnické škole od jejího vzniku v roce 1870 až do roku 1949 s malým přesahem do roku 1970. Jsou zde vysvětleny okolnosti a důvody jejího vzniku, analyzován její postupný rozkvět a rozšiřování, jsou zde zachyceny důležité události z dějin školy, statistika žactva a přehled pedagogů působících na škole, přehled konaných odborných kurzů. Samostatná podkapitola je věnována nejvýraznější osobnosti studované školy, kterou byl její dlouholetý ředitel Ladislav Burket.

Annotation

The bachelor thesis submitted deals with the creation, history and development of the agricultural high school in Pisek at the turn of the 20th century. The agricultural high school is one of the most prominent schools in the town of Pisek and its longstanding successful operations place it among the best high schools in Pisek. The thesis is based upon study of specialized literature, publications, printed yearly reports and yearbooks.

The thesis is structured into 5 basic chapters. Since the agricultural high school is closely linked to agriculture practices, the second chapter outlines the history of agriculture at the turn of the 20th century and focuses more specifically on the period starting from the revolutionary year of 1848. The following chapter describes in general terms the history of agricultural education and the creation of agricultural and farming schools in the Czech lands within the context of agriculture history. It subsequently explains the gradual upswing of this type of school and the reasons for their creation in terms of educational needs of landowners and their national awareness. The fourth chapter deals with the history of the town of Pisek where the agricultural high school was created and run its operations with a particular focus on events that took place in the period starting from its foundation onwards. The last closing chapter is devoted to the history of the school from its foundation until the year 1949 with a small digression to the year 1970. It deals with the reasons and circumstances underlying its foundation, analyzes its upswing and expansion, touches on a few significant events in its history, contains a statistics of its student body and teachers and finally provides a list of specialized training courses on offer. An entire chapter is devoted to one of the most prominent figures in the school history, its longtime headmaster, Ladislav Burket.

Obsah

<u>1. Úvod</u>	7
<u>2. Vývoj zemědělství v Čechách od konce 18. do počátku 20. století</u>	12
2.1. Situace před rokem 1848	12
2.2. Kapitalistická proměna českého venkova ve druhé polovině 19. století	13
2.3. Vývoj a proměny zemědělské výroby v Čechách do přelomu 19. a 20. století.....	18
2.4. Zemědělství v českých zemích do poloviny 20. století.....	20
<u>3. Dějiny zemědělského školství obecně a vznik zemědělských, hospodářských a rolnických škol</u>	29
3.1. Přehled vývoje zemědělského školství v českých zemích od 18. století do roku 1848	29
3.2. Zemědělské školství a jeho vývoj v českých zemích po roce 1848.....	32
3.3. Reorganizace zemědělského školství v roce 1884 a jeho vývoj do roku 1918.....	35
3.4. Zemědělské školství v době první Československé republiky.....	38
<u>4. Město Písek od poloviny 19. do první poloviny 20. století</u>	42
4.1. Významné události a děje v Písku od roku 1848 do Velké války.....	42
4.2. Písek v první polovině 20. století.....	46
4.3. Písecké střední školy a jejich osudy do poloviny 20. století.....	49
4.3.1. Gymnázium.....	49
4.3.2. Reálka.....	50
4.3.3. Lesnická škola.....	51
<u>5. Rolnická škola v Písku a její historie</u>	54
5.1. Vznik a počátky rolnické školy v roce 1870.....	54
5.2. Od vzniku školy do reorganizace v roce 1883.....	54
5.3. Léta 1883 až 1912: škola pod vedením ředitele Ladislava Burketa.....	55
5.4. Ladislav Burket, jeho život a dílo.....	69
5.5. Osudy školy za nástupců Ladislava Burketa do poloviny 20. století.....	70
5.6. Rolnická škola ve dvou vzpomínkách.....	73
<u>6. Závěr</u>	77
<u>7. Seznam použitých pramenů a literatury</u>	80
<u>8. Přílohy</u>	85

1. Úvod

Předložená bakalářská práce se věnuje vzniku, postupnému vývoji a proměnám písecké rolnické školy po dobu zhruba sta let. Je v ní zachycena historie školy za období od jejího založení v roce 1870 až přibližně do poloviny 20. století, s malým přesahem k roku 1970, kdy se původní rolnická škola přeměnila v současnou Střední zemědělskou školu v Písku, jež má stále své nezastupitelné místo mezi dalším středními školami ve městě.

Dějiny rolnické školy přibližuje analýza událostí v průběhu jednotlivých školních roků vypracovaná na základě podrobných tištěných výročních zpráv, a dále sledování vzrůstajícího počtu žáků, pořádání různých nových odborných kurzů při škole, ale i rozšiřováním školní budovy, internátů a školního hospodářského statku s přílehlými pozemky. V neposlední řadě je pamatováno i na osobnost ředitele písecké rolnické školy a lesnického učiliště Ladislava Burketa, jednoho z našich prvních významných zemědělských odborníků a odborných učitelů, jehož význam pro studovaný vzdělávací ústav je dodnes nepopiratelný a prvořadý. Kromě těchto obecných dějin školského zařízení se v práci věnuje pozornost také školní každodennosti, v jejímž rámci se snaží přiblížit postupně se měnící učební osnovy školy, předměty, všeobecně vzdělávací i ryze odborné, které zde studenti absolvovali, a stejně tak i podmínky jejich bydlení a stravování, či složení pedagogického sboru a jeho proměny.

Práce je zasazena do širšího kontextu dějin českého zemědělství a zemědělského školství. Jelikož se škola nachází ve městě Písku, bylo zde pamatováno i na jeho událostmi nabyté dějiny ve sledovaném období.

Téma písecké rolnické školy jsem si vybrala nejen proto, že pocházím z Písku, ale také proto, že na této škole studovaly dvě generace mé rodiny. Moje žijící prababička studovala dvouletou Základní odbornou školu rolnickou v letech 1949–1951 a moje babička v letech 1968–1972 absolvovala Střední zemědělskou technickou školu v Písku. Často jsem slýchávala z jejich vyprávění právě zmínky o jejich školních letech a zážitcích. Ačkoliv je tato škola pro město i okres Písek významná, její dějiny doposud nebyly podrobněji a soustavněji zpracovány. K danému tématu dodnes neexistuje žádná významnější samostatná odborná práce či studie.

K námětu rolnické školy v Písku bylo připojeno i téma vývoje zemědělství v období od 2. poloviny 19. do počátku 20. století, kterému se věnuje druhá kapitola této práce. Byla vypracována především na základě dvou stěžejních publikací, a sice *Dějiny*

zemědělství v Čechách a na Moravě od autorů Magdaleny Beranové a Antonína Kubačáka¹ a dále *Dějiny hospodářství českých zemí: od počátku industrializace do konce habsburské monarchie* od autorů Ivana Jakubce a Zdeňka Jindry.² Tito autoři se podrobně zabývají dějinami zemědělství, ale i fungováním celého hospodářství v našich zemích. Pro tuto kapitolu byl zvolen počáteční rok 1848 a zrušení poddanství. Byly zachyceny události, které následovaly v celém odvětví zemědělství až do poloviny 20. století a které ovlivňovaly především život drobných rolníků, sedláků, chalupníků a venkovského obyvatelstva vůbec.

Se zemědělstvím úzce souvisí také zemědělské školství, kterému se věnuje další navazující kapitola. Základem a největším zdrojem informací se stala publikace od autora Josefa Rozmana, *A zapomínat se nemá, Zemědělská škola a její učitel*.³ Tato publikace se zabývá obdobím od roku 1848 do roku 1948 a podává souhrnné informace o počátečních důvodech a událostech, které vedly k zakládání soustavy zemědělských škol. Přináší ucelený pohled na vývoj zemědělského školství a ve své druhé polovině publikace přináší informace o jednotlivých osobnostech, zemědělských buditelích a průkopnících zemědělského pokroku. Dalšími přínosnými zdroji informací byly publikace od autora Františka Farského, *Stručný přehled vývoje školství a vyučování hospodářského vůbec v království Českém do roku 1918*⁴ a *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*, sborník příspěvků z mezinárodní konference věnovaný památce Samuela Cambela.⁵

V práci je pamatováno i na samotné město Písek a jeho bohatý kulturní a společenský život a všechny jeho proměny v průběhu daného období, neboť studovaná škola by nemohla bez zázemí ve městě a jeho okolí ani vzniknout ani pracovat. Při zpracování jeho dějin vychází práce převážně z publikací Jiřího Práška, *Písecké 2. tisíciletí*⁶ a *Písecké XX. století*,⁷ dále z *Almanachu 750 let města Písku*⁸ a v neposlední

¹ Magdalena BERANOVÁ, Antonín KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.

² Ivan JAKUBEC, Zdeněk JINDRA, *Dějiny hospodářství českých zemí: od počátku industrializace do konce habsburské monarchie*, Praha 2006.

³ Josef ROZMAN, *A zapomínat se nemá. Zemědělská škola a její učitel*, Praha 2015.

⁴ František FARSKÝ, *Stručný přehled vývoje školství a vyučování hospodářského vůbec v království Českém do roku 1918*, Praha 1922.

⁵ Kolektiv autorů, *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*. Sborník příspěvků věnovaný památce Samuela Cambela, Uherské Hradiště 2004. (dále citováno jako *Zemědělské školství*).

⁶ Jiří PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000.

⁷ Jiří PRÁŠEK, *Písecké XX. století*, Písek 1999.

⁸ Kolektiv autorů, *Almanach: 750 let města Písku*, Vimperk 1993.

řadě i z díla Augusta Sedláčka *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*.⁹ Město Písek bývá pro velkou koncentrací vyučovacích ústavů charakterizováno jako „Jihočeské Athény“, a proto jsou v této práci připomenuty i některé zdejší důležité střední školy. Jde o gymnázium s jeho více než dvousetletou historií, o píseckou reálku a také o lesnickou školu, jejíž vznik souvisel s činností rolnické školy, při které vznikla původně jako lesnický kurz. Význam vzdělávání lesnických odborníků a personálu však způsobil, že se časem osamostatnila a přeměnila se v jednu z největších lesnických středních škol v České republice.

Pro zpracování dějin písecké rolnické školy od jejího založení v roce 1870 do poloviny 20. století bylo využito několik publikací. Vedle výše citovaného díla Augusta Sedláčka či *Almanachu k 750 letům města Písku*, které posloužily jako důležitý srovnávací materiál, se základním zdrojem informací pro zkoumané téma staly především tištěné výroční zprávy písecké rolnické školy z let 1870 až 1927.¹⁰ Tento postup byl po dohodě s vedoucí práce zvolen zejména s ohledem na dlouho panující nepříznivou epidemickou situaci, která zkomplikovala možnost bádání přímo v archivních fondech poté, co byly na řadu měsíců jihočeské archivy pro badatelskou veřejnost uzavřeny. Výroční zprávy byly získány z různých zdrojů, aby tvořily – pokud možno – celistvou řadu. Vedle Státního okresního archivu v Písku, poskytla některé z nich Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, knihovna Prácheňského muzea v Písku a dále Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze.

První výroční zprávy ze školních let 1870–71 a 1871–72, které vypracoval první ředitel Jan Suda, popisují vznik rolnické školy od počáteční myšlenky a dále důvody, které vedly k jejímu založení. V začátcích existence se škola potýkala s mnoha problémy, a proto v roce 1883 byl do Písku povolán zkušený pedagog Ladislav Burket. Od té doby byly v jednotlivých školních rocích výroční zprávy reorganizované rolnické školy a spojeného lesnického učiliště připravovány ředitelem Ladislavem Burketem (1883–1912). Zasloužil se o vznik souboru 22 výročních zpráv, přičemž pouze šest z těchto zpráv se nepodařilo dohledat. Na konci funkčního období Ladislava Burketa byla vydána souhrnná výroční zpráva, která kromě událostí za školní rok 1911–12 obsahovala též souhrnné informace za dobu jeho působení ve funkci, čili tato zpráva obsahuje rovněž

⁹ August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*. Dějiny zvláštních částí, III. díl, Písek 1913.

¹⁰ Jejich přesné citace jsou na příslušných místech práce obsaženy v poznámkovém aparátu a souhrnně pak v bibliografickém přehledu pramenů a literatury na konci práce.

informace z výše uvedených šesti nedochovaných výročních zpráv a jakousi bilancí či shrnutí celého předchozího vývoje školy.

Výroční zprávy se ukázaly jako velmi zajímavý a bohatý zdroj informací. Zpravidla mají stejnou vnitřní strukturu a poskytují široké spektrum údajů o rolnické škole a později také o lesnickém učilišti. Úvod zprávy byl vždy věnován důležitým událostem v daném školním roce. Dále obsahovala učebních osnovy včetně výčtu vyučovacích předmětů či rozvrhů hodin, seznam členů učitelského sboru a členů kuratoria školy. Další informace vyplývající z těchto zpráv jsou spíše statistického charakteru, ale jejich hodnota spočívá nejen v možnosti vzájemného srovnání a využití pro kvantifikační souhrny, ale navíc plasticky doplňují „správní“ údaje, neboť popisují například i sbírky učebních pomůcek nebo studentské akce. Zprávy obsahují samozřejmě i seznamy studentů školy, statistické údaje o nich, které obsahují například jejich předchozí vzdělání, všeobecný prospěch koncem školního roku, budoucí povolání, či národnost a náboženství. Jelikož škola pořádala během své existence několik specializovaných a úžeji zaměřených kurzů, jsou ve zprávách zapsáni jejich účastníci a je uvedena také stručná charakteristika kurzu. Z těchto zpráv se bylo možné dále dozvědět, co obsahoval disciplinární, internátní či jídelní řád nebo co bývalo na jídelním lístku, tedy informace využitelné pro každodennost školy. Závěr zpráv převážně patřil lesnickému učilišti a jeho organizaci, a také počtu studentů a dalším informacím ohledně jeho fungování.

Po odchodu Ladislava Burketa do penze byla škola vedena dalšími řediteli, kteří rovněž o existenci školy podávali další zprávy. Jednalo se o jejich povinnost, která plynula z původně „nadačního“ charakteru školy, neboť byla hmotně a finančně zajišťována z různých zdrojů včetně veřejných. Informace z pozdější doby byly čerpány z devíti výročních zpráv z let 1912–1927, neboť šest zpráv se z tohoto období nedochovalo. Strukturou nejsou odlišné od zpráv z přechozích let, pouze obsahují navíc také informace o hospodaření školního statku. Neobsahují údaje o lesnické škole, která se mezitím osamostatnila.

Dalšími přínosnými zdroji informací byly tři zvláštní ročenky vydávané u příležitosti významných výročí školy. První z nich vyšla v roce 1970 ke stému výročí zemědělské školy. V úvodu obsahuje velmi stručné shrnutí dějin školy do roku 1970, jsou zde zaznamenány vzpomínky učitelů či bývalých žáků, obsah a zaměření výuky či podrobné fungování školního statku. Součástí jsou i seznamy studentů od roku 1920 do

roku 1970. Další dvě ročenky byly vydány v roce 1995 ke 125. a dále pak v roce 2005 ke 135. výročí existence zemědělské školy v Písku. Tyto publikace byly použity pouze informativně pro dokreslení celé historie rolnické školy až do moderní doby, aby byl konečně vytvořen ucelený obrázek o historii jedné z nejstarších a nejvýznamnějších středních škol v městě Písku, který prozatím chyběl. Doplnění této mezery představuje hlavní cíl předkládané práce.

2. Vývoj zemědělství v Čechách od konce 18. do počátku 20. století

2.1. Situace před rokem 1848

Hospodářský vývoj v českých zemích, které byly součástí habsburské monarchie, procházel před revolučním rokem 1848 dvěma různými vývojovými etapami. První období, zhruba v letech 1792 až 1815, bylo ovlivněno doznívajícími osvícenskými reformami a jejich důsledky ve všech oblastech života, hospodářství a zemědělskou sféru nevyjímaje. Současně se začaly projevovat také protoindustrializační tendence související s nástupem první průmyslové revoluce v západní části monarchie. Vedle toho se však v této fázi projevil rovněž protifrancouzské intervenční a později napoleonské války a jejich hospodářské, demografické i společenské dopady, které byly na českém venkově poněkud citelnější než ve městech. Nicméně rabování za francouzské okupace jižních Čech a Moravy, nedostatek potravin, drahota, odvody mužů do armády i náhle vzplanuvší epidemie infekčních chorob (úplavice, svrab, cholera) se nevyhýbaly žádnému místu.

Druhé období, v letech 1815 až 1848, můžeme považovat za ekonomicky více ustálené. V některých oborech hospodářství, jako byl textilní nebo potravinářský průmysl či doprava a spoje, docházelo k rychlému rozvoji a k zavádění různých technických inovací. Celé toto období se však současně vyrovnávalo i s válečnými následky a také s dopady státního bankrotu v roce 1811. Politicky konzervativní stát se v té době obával nastupujících sociálních důsledků počáteční industrializace a urbanizace, stejně jako rozvoje různých národních hnutí, a proto zaváděl represivní opatření ve společenské i politické oblasti.¹¹ Pro český venkov je v této době charakteristické zavádění technologických novinek, zejména na velkostatkách, ale také u bohatších sedláků, a také moderních pracovních postupů, nejen v polnohospodářství, kde se přešlo od trojpolního ke střídavému systému a k pěstování řady nových plodin (kukuřice, pícniny jako vojtěška a jetel) anebo nově vyšlechtěných odrůd starších druhů kulturních plodin (výnosnější odrůdy pšenice i žita), ale i v chovatelství, kde se zaváděl stájový chov a nově vyšlechtěné odrůdy dobytka (zejména hovězího a skopového). Na straně druhé však trvalo poddanství i s jeho systémem společenských výsad a ekonomických výhod pro privilegované skupiny obyvatelstva. Poddanští zemědělci na českém venkově byli i nadále povinni plnit všechny povinnosti k šlechtickým velkostatkům včetně roboty, což na venkově

¹¹ Daniela TINKOVÁ, Milan HLAVAČKA, Jan Pavel KUČERA, Jiří KAŠE, *Velké dějiny země Koruny české*, Praha 2013, sv. XIb, s. 9.

vyvolávalo směrem k polovině 19. století stále větší napětí, které od počátku 40. let přerostlo až do protirobotního hnutí a různých revolt v mnoha částech českých zemí.

Na tento vývoj plynule navazuje další období. Revoluční hnutí roku 1848 tedy nepřišlo náhodně. Bylo důsledkem předchozího vývoje od konce 18. století a předcházely mu některé významné evropské události, jako byla například Velká francouzská revoluce, a na ni později navazující hnutí v dalších evropských státech, která vzbudila nadějně myšlenky i mezi částí českého obyvatelstva monarchie. V habsburské monarchii však nastala doba řešení poddanské otázky a dalších souvisejících problémů právě až kolem poloviny 19. století, s koncem tradiční nerovnorodé a se zrodem moderní občanské společnosti.¹²

2.2. Kapitalistická proměna českého venkova v druhé polovině 19. století

Pro český venkov se stalo mezním datem 7. září roku 1848, kdy byl podepsán rakouským císařem Ferdinandem I. patent platný pro celou habsburskou monarchii, kterým došlo ke zrušení poddanství a všech práv někdejších pozemkových vrchností nad poddanými, včetně vymáhání roboty. Tento patent uvedl v život (mimo jiné) následující důležité body:

- 1. zrušil poddanství a s ním spojenou právní ochranu vrchností nad poddanými;*
- 2. propustil statky a půdu z poddanského svazku a zrušil rozdíly mezi dominikální (panskou) a rustikální (poddanskou) půdou¹³ tak, aby byla zbavena břemen a rozdíly mezi dominikální a rustikální půdou byly odstraněny;¹⁴*
- 3. zrušil všechny osobní závazky a povinnosti vyplývající z poddanství;*
- 4. některé hospodářské závazky zrušil za náhradu, některé ne;*
- 5. bez náhrady zrušil všechny závazky vyplývající z osobního poddanství;*
- 6. za náhradu zrušil platby a povinnosti související s držbou gruntu;*
- 7. zrušil z části za náhradu a z části bez náhrady vrchnostenská práva vůči lesům a pastvinám, a také vodám;*
- 8. požadoval, aby komise složená ze zástupců všech zemí vypracovala podrobný*

¹² M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 247–248.

¹³ Kamil RODAN, *Dějiny zemědělství v Rakouském Slezsku v letech 1848–1914: (základní vývojové tendence)*, Ostrava 2008, s. 37.

¹⁴ Vladimír KLIMEŠ, *Česká vesnice v roce 1848*, Praha 1949, s. 390.

prováděcí zákon k předchozím paragrafům a předložila jej ke schválení parlamentu;
9. *nařídil, aby patrimoniální úřady zůstaly až do zřízení státních úřadů v platnosti a nadále vykonávaly správu jim svěřenou jako dosud;*
10. *stanovil, aby zásada vyslovená v článku 6 tohoto ustanovení nevyhlučovala pozměňovací návrhy komise, která měla být zřízena podle článku 8 téhož ustanovení;*
11. *zrušil povinnost odběru piva a kořalky od dosavadních vrchností.*¹⁵

Po vydání patentu následovala doba náročné práce při vyvazování bývalých poddanských hospodářů z jejich povinností a břemen vůči někdejšími vrchnostem a dalším subjektům (tzv. Grundentlastung),¹⁶ která zaujímala ještě několik následujících desetiletí (prakticky do doby kolem r. 1870). I přesto, že poddanství bylo *de iure* zrušeno, *de facto* i nadále po tuto dobu přetrvával spojený ekonomický vztah mezi někdejší pozemkovou vrchností a jejími bývalými poddanými. Revoluce však dokázala osvobodit českého sedláka, který byl nyní vlastníkem půdy, na níž hospodařil (a časem i podnikal), a osobně byl nadále podřízen pouze moci státní.¹⁷

Rokem 1848 se rozšířily další osobní svobody rakouských občanů, založené v řadě případů již Všeobecným občanským zákoníkem (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) z roku 1811, platným od roku 1812. Byla to například svoboda stěhování, nabývání nemovitostí, výkonu výdělečné činnosti, dále právo domovní a v neposlední řadě nárok občana domáhat se svých práv u soudu.¹⁸ V Čechách a na Moravě od roku 1869 a v rakouském Slezsku již od roku 1868 podle tamních zemských zákonů byla dána volnost pro dělitelnost selských statků, jejich zcizování, volný obchod s nimi a také jejich dědění. V roce 1889 však došlo k omezení dědění u středně velkých statků, aby nedocházelo k dalšímu rozdrobování držby zemědělské půdy.¹⁹ Rovněž k lesům a pastvinám byl vydán zvláštní zákon, který vešel v platnost v roce 1853 a který upravil pravidla pro úplný výkup, aby mohlo být nově upraveno také honební právo.²⁰

Nalézáme se v období končícího feudalismu a současně nástupu kapitalistického způsobu hospodaření v zemědělství, pro něž je charakteristická přeměna šlechtického

¹⁵ K. RODAN, *Dějiny zemědělství*, Ostrava 2008, s. 37.

¹⁶ Šlo např. o kostelní záduší, fary, školy, špitály a chudinské ústavy, nadace atp.

¹⁷ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 98–100.

¹⁸ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 249.

¹⁹ Tamtéž, s. 250.

²⁰ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 101.

robotního velkostatku na kapitalistický, s určitými pozůstatky staršího způsobu hospodaření, které ještě po nějakou dobu přetrvávaly. Dosavadní *velkostatky* se dělily na *komorní* neboli korunní či císařské, jejichž uživatelem byl panovník a důchody z nich plynuly jemu, na *velkostatky světské šlechty* rozdělené na fideikomisní (svěřenecké) a alodiální (svobodné, nesvěřenecké), na *statky církevní*, a konečně na *statky měst* a jiných *korporací*.²¹ Vlivem přechodu ke kapitalistickým pravidlům zemědělského podnikání nastaly výrazné změny v řízení a správě těchto velkostatků. Začaly se zpravidla orientovat na zemědělskou velkovýrobu a na lesní hospodářství, přičemž se postupně měnily v „moderní“ podniky s podvojným účetnictvím. Hospodářské dvory na jednotlivých panstvích, případně i další specializované provozy, spravovali odborní hospodářští úředníci označovaní zpravidla jako ředitelé.²² Nově zaváděné střídavé osevní postupy přinesly od 50. do 70. let 19. století nejprve rozvoj šlechtických velkostatků, ale k zavádění nových hospodářských postupů byli povzbuzováni i velcí sedláci a časem také střední a drobní rolníci.

Na propagaci novinek měl v Čechách jednu z hlavních zásluh **František Xaver Horský z Horskýfeldu** (1801–1877), který působil jako správce vzorového schwarzenberského velkostatku v Rábíně u Vodňan.²³ Velkostatky se tedy během druhé poloviny 19. století staly v zemědělské sféře hlavními nositeli pokroku: měly dostatek kapitálu, zaváděly nové pracovní postupy i nové plodiny, využívaly nové technologické prvky a zemědělskou techniku a zaměstnávaly odborně vzdělaný personál.

K významným velkostatkářům, kteří měli na tomto dění své zásluhy, neboť k němu v některých případech jako stoupenci osvícenských sociálních nauk a také tzv. fyziokratismu položili základy už koncem předchozího období, patřili například Josef Emanuel hrabě Malabaila de Canal (1745–1826),²⁴ Jan Nepomuk Rudolf hrabě Chotek

²¹ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 251.

²² I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 103–104.

²³ O této zajímavé osobnosti bude pojednáno podrobněji v další kapitole.

²⁴ Významný v Praze usazený a v Čechách působící botanik, zoolog a filantrop italského šlechtického původu, který se na přelomu 18. a 19. století zasloužil zejména o prvotní rozvoj šlechtitelství v českých zemích (štěpařství a sadovnictví, šlechtění hospodářského ptactva a zvířectva), r. 1791 založil v Praze botanickou zahradu nazývanou podle něho „Kanálka“. OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1900, sv. 16, s. 686.

(1748–1824),²⁵ Jan Nepomuk František hrabě Harrach (1828–1909),²⁶ Jan Adolf II. kníže ze Schwarzenbergu (1799–1888)²⁷ a mnozí další.²⁸ Někteří šlechtičtí podnikatelé a velkostatkáři se v průběhu druhé poloviny 19. století zasloužili na svých panstvích také o zakládání a financování odborných rolnických, lesnických i jiných škol.²⁹

Kapitalistické vztahy a způsoby hospodaření v téže době pronikaly i na české vesnice. Modernizace zemědělské výroby byla sice pomalá, ale přece se časem prosadila, když byly i na větších a středních hospodářstvích zaváděny dokonalejší pracovní postupy, nové metody nakládání s půdou a také nové plodiny. Později začaly být využívány i nové možnosti zemědělského úvěru. To vše uspíšilo i diferenciaci rolnictva: vedle vrstvy zámožných sedláků a mírně prosperujících středních zemědělců se na českém venkově vytvořila také poměrně početná vrstva drobných rolníků (chalupníci, domkáři), zchudlých hospodářů a dokonce i bezzemků, z jejichž řad se začal rodit venkovský zemědělský proletariát. Ten byl nucen žít se námezdní prací u bohatších hospodářů nebo na šlechtických velkostatkách, případně venkov opouštěl a odcházel za prací do vznikajících továren ve městech.³⁰ Českou vesnici od té doby obývali na jedné straně sedláci, kteří začínali na svých statcích podnikat, ale na straně druhé i chalupníci, domkáři, podruzi, kteří tuto možnost neměli a často se živili jako nádeníci nebo čeledí.

Sociální diferenciacie na vesnicích se prohlubovala. Na českém venkově byla v druhé polovině 19. století nejčastěji zastoupena maličká hospodářství s výměrou do

²⁵ Činný politik a kariérový úředník, v letech 1802–1808 jako nejvyšší purkrabí byl prezidentem Českého zemského gubernia v Praze; patřil k předním šlechtickým mecenášům věd a umění; zasloužil se např. o modernizaci a rozvoj velkostatku Veltrusy a také statku Kačina, kde nechal vystavět moderní zámek v empírovém slohu. OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1897, sv. 12, s. 371.

²⁶ Aktivní politik (staročeské strany), poslanec českého zemského sněmu i Říšské rady ve Vídni; významný podnikatel v oblasti zemědělství a zejména dřevařství; zmodernizoval zejména podkrkonošské panství Jilemnice, kde v 70. letech 19. století zavedl úřadování v češtině; významný mecenáš (Národní divadlo), v r. 1863 založil a nadal na svém východočeském panství Stěžery na Královéhradecku rolnickou školu. Byl propagátorem turistiky a čestným předsedou nebo alespoň členem řady spolků. Zasloužil se také o rozvoj železniční sítě ve východních a severovýchodních Čechách. OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1896, sv. 10, s. 908.

²⁷ Významný šlechtický podnikatel, který se zasloužil o modernizaci hospodářství, a to jak zemědělství, tak i průmyslu v celých jižních Čechách; hospodářské vzdělání a značný rozhled získal zejména během studijních cest po Anglii, kde se seznámil s ekonomickými teoriemi Adama Smitha, Thomase Roberta Malthuse a dalších politických ekonomů; na svých panstvích zaváděl mnohé moderní a reformní postupy v zemědělství, rybníkářství i lesnictví (např. budování tzv. Schwarzenberského plavebního kanálu atp.); zaměstnavatel a mecenáš významného zemědělského odborníka F. X. Horského. OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1905, sv. 23, s. 90.

²⁸ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 252–255.

²⁹ Např. shora zmíněný Jan Nepomuk František hrabě Harrach, který založil v r. 1863 rolnickou školu ve Stěžerách.

³⁰ Václav PRŮCHA a kol., *Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století: vysokoškolská učebnice pro posluchače ekonomických oborů vysokých škol*, Praha 1974, s. 39.

dvou hektarů. Druhou příčku zaujímal maloroľnická hospodářství s výměrou do 5 ha. Další vrstvou byli střední roľníci pracující na výměře kolem 5 až 10 ha, a konečně sem náleželi menší sedláci, kteří obdělávali hospodářství s výměrou 10 až 20 ha. Nejméně byla zastoupena skutečně velká hospodářství s výměrou 20 až 50 ha, která patřila nejbohatším sedlákům. Na opačném pólu zeměděľského podnikání pak stály prosperující statkářské podniky s výměrou 50 až 100 ha, které mnohdy již neměly rodinný charakter, dále dobře vybavené středně velké velkostatky s výměrou obhospodařované půdy nad 100 ha a konečně nejvýznamnější šlechtické velkostatky s výměrou nad 1 000 ha, jejichž majitelé se aktivně podíleli i na politickém, sociálním a kulturním životě země nebo celého státu.³¹

Je logické, že si i české roľnictvo od přelomu 70. a 80. let 19. století začalo vytvářet stavovská, profesní a také politická sdružení, která měla zastupovat jeho zájmy a hájit jeho potřeby. Zejména větší a střední sedláci se snažili aktivně zapojit do místních samospráv a časem i do veřejného politického života vůbec, a své zájmy prosazovali například přes různé hospodářské spolky. Jejich prostřednictvím se pak pokoušeli proniknout do všenárodních politických stran. Do českého zemského sněmu bylo například ve volbách v roce 1878 zvoleno pouze deset zástupců roľníků, ale v roce 1901 bylo mezi zemské poslance zvoleno již třicet devět roľníků. Poslední stupeň organizování českého roľnictva začal na konci 19. století sloučením celozemských organizací, jako bylo „Sdružení českých zeměděľců“ (tzv. Hospodářská strana) a „Zemská selská jednota“, z nichž v roce 1899 vznikla Česká strana agrární.³²

*

Vývoj českého zeměděľství se však v druhé polovině 19. století nenesl jen ve znamení permanentního rozvoje a pokroku. V 70. letech je významně postihla všeobecná agrární krize. České země patřily do širšího ekonomického prostoru Rakouska-Uherska (od vyrovnání v letech 1866–1867) a zejména pak Předlitavska, a spolu s rakousko-uherskou říší náležely i do světového a evropského trhu. Ten postihla hospodářská, a později v roce 1878 i zeměděľská krize, která vznikla z nadprodukce obilí v mimoevropských zemích, které konkurovaly v produkci levného obilí evropskému zeměděľství. Zejména vývoz

³¹ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zeměděľství*, s. 257–258.

³² Luboš VELEK, Sdružení českých zeměděľců a Národní strana svobodomyšlná 1896–1899, in: Blanka RAŠTICOVÁ a kol. (ed.), *Politická a stavovská zeměděľská hnutí ve 20. století: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17. – 18. 5. 2000*, Uherské Hradiště 2000, s. 123 a 130.

z USA, kde moderní produkce rychle stoupala, zapříčinil hluboký propad cen obilí i jiných plodin v Evropě, což mělo za následek vleklou agrární krizi, jež postihla především malé zemědělce.³³ Uvádí se, že v českých zemích měla tato krize dvě fáze, a to první v letech 1873–1878 a druhou v letech 1897–1904.³⁴ Bylo nutné se této situaci v zemědělství přizpůsobit přechodem k rozšiřování chovů hospodářských zvířat, ale také zvyšováním úrodnosti půdy, a vůbec přechodem od extenzivních na rentabilnější intenzivní způsoby zemědělského hospodaření.

Během krize zanikly i některé do té doby prosperující podniky z oblasti zemědělského zpracovatelského průmyslu, jako byly například cukrovarny, lihovary, vinopalny, škrobárny a podobně. Krize se však nejbolestněji dotkla maloročníků, jejichž hospodářství hromadně postihovala chudoba, zadlužování usedlostí, exekuce a ztráta možností obživy.³⁵ Krizovou situaci se bohužel nepodařilo zažehnat také kvůli tomu, že tehdy ještě naplno nefungovaly tzv. plodinové (zemědělské) burzy, které vznikly v důsledku této krize a teprve od roku 1903 v monarchii získaly zvláštní postavení a dozíraly na vývoj cen zemědělských produktů.³⁶

2.3. Vývoj a proměny zemědělské výroby v Čechách do přelomu 19. a 20. století

V zemědělské výrobě lze považovat za nejučinnější „nástroj“ její modernizace v uvedené době postupný přechod od trojhonné soustavy ke střídavé. Nejsnáze a nejrychleji se střídavý způsob hospodaření prosazoval na větších statcích, které měly dostatek peněžních prostředků, pracovních sil i technických zařízení. Tyto statky pěstovaly stále větší objem píce (jetel, vojtěška) a také okopanin, jako byly brambor a cukrová řepa. Postupem doby v některých částech Čech vznikly celé oblasti, které byly výrazně řepařské, bramborářské, chmelařské, obilnářské anebo dobytkařské, což odpovídalo místním přírodním podmínkám, podnebním poměrům a nadmořské výšce, stejně jako bonitě půdy a dalším faktorům. Zušlechtěnými osivy a sadbou, šlechtěním domácích plemen dobytka, využíváním nových technologických postupů, zaváděním účinnějších meliorací, či umělých hnojiv docházelo postupně k rozvoji zemědělské výroby a ke

³³ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 112.

³⁴ Tamtéž, s. 113.

³⁵ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 277.

³⁶ Jan JANÁK, Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státnosti po současnost*, Praha 2005, s. 316.

zvyšování produkce, což bylo základním předpokladem pro větší konkurenceschopnost českého zemědělství jak v rámci Předlitavska a celé monarchie, tak i na evropském a světovém trhu.³⁷

Významné místo zaujímal rostlinná výroba. České země se specializovaly především na obilnářství, řepářství, bramborářství a píceňářství. Tato odvětví byla úzce spjata s potravinářským průmyslem. Podle podnebí se dařilo pšenici (Polabí, okolí Hradce Králové, u Slaného a Žatce), dále žitu, ječmenu (pro pivovarnický průmysl) a ovsu, který dříve sloužil spíše k obživě, později pro výživu hospodářských zvířat.³⁸ Pro srovnání: během let 1848–1930 se v Čechách a na Moravě zvýšila sklizeň pšenice třikrát, sklizeň brambor desetkrát a cukrové řepy ještě významněji.³⁹ Dále se u nás pěstovaly luskoviny, k nimž patřil hrách, čočka a fazole, jeteloviny, a z okopanin brambory sloužící nejen pro obživu, ale i jako surovina pro škrobárny a lihovary. Pěstovala se i řepa, a to jak cukrovka pro výrobu cukru, tak také krmná určená pro dobytek. K dalším hojně pěstovaným plodinám patřila kukuřice, dále ovoce a samozřejmě i zelenina, zejména okurky, zelí, cibule, česnek, mrkev, celer, kapusta a další oblíbené druhy. Oblasti jako bylo Žatecko, Rakovnicko, Litoměřicko či Mělnicko, byly známé pěstováním chmele, jehož produkce se ve významné míře vyvážela i do zahraničí. Mělnicko proslulo také vinařstvím.⁴⁰

Živočišná výroba zaznamenala v Čechách a také na Moravě svůj hlavní rozvoj právě v druhé polovině 19. století. Její produkce sloužila jako hlavní zdroj masa a mléka. Cílem bylo dosáhnout co největšího počtu chovaných hospodářských zvířat, která měla být šlechtěna pro dosažení jejich větší užitkovosti a také plemenné konsolidace.⁴¹ Chov skotu byl soustředěn zejména na velkostatech, a byly pro něj zavedeny nové plemenné knihy. Chov prasat zase převažoval v malorolnických hospodářstvích. Dále se chovaly převážně na velkostatech v podhorských oblastech ovce na vlnu. Chov koz a drůbeže byl soustředěn zejména v menších hospodářstvích, ale vznikaly i velké drůbežářské farmy. Významný podíl připadal i na chov koní, a to nejen pro zemědělskou, ale i pro vojenskou či dopravní potřebu. Pro chov hospodářských zvířat bylo nutné vybudovat kapacitně větší

³⁷ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 115–116.

³⁸ Tamtéž, s. 117.

³⁹ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 260.

⁴⁰ Tamtéž, s. 261–264.

⁴¹ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 123.

potřebné zázemí v podobě budov, jako byly stáje, chlévy, ale i obslužné prostory jako stodoly, kolny, sýpky pro uchování steliva, úrody a krmiva.⁴²

Zemědělský průmysl, který začal v českých zemích vznikat už před polovinou 19. století především zásluhou šlechtických velkostatků, na kterých byly tyto zpracovatelské podniky zakládány, zaznamenal během prvních desetiletí po roce 1848 rychlý rozkvět. Zpracovával různé domácí zemědělské produkty, které se uplatnily v místním cukrovarnictví, lihovarnictví, škrobárenství, ale také v mlynářství, mlékárenství, zpracování masa a uzenářství, v pivovarnictví a dalších odvětvích.⁴³ Na tomto místě je však třeba připomenout, že domácí zemědělství produkovalo také vlnu a len, které byly surovinou pro textilní a oděvní průmysl, a rovněž kůže, rohovinu a jiné suroviny, sloužící například k výrobě mýdla, obuvi, sedlářských a brašnářských výrobků nebo jiných průmyslových produktů a spotřebního zboží.

2.4. Zemědělství v českých zemích do poloviny 20. století

Ještě i na počátku 20. století na zemědělství v českých zemích doléhaly důsledky agrární krize ze 70. let a z přelomu 19. století. V letech 1914–1918 byl navíc vývoj v této sféře silně poznamenán první světovou válkou a jejími dopady. V prvních letech existence Československé republiky se domácí zemědělství vzpamatovávalo jen velice pomalu, protože bylo zdevastované válečnými dodávkami a zejména mohutným odlivem mužské pracovní síly. Zemědělství a lesnictví se ale po válce postupně stávaly odvětvími, jejichž někdejší význam upadal, zatímco do popředí československé ekonomiky se stále výrazněji přesouval průmysl. Československo se během meziválečného období zařadilo mezi evropské země, které dostávaly spíše charakter průmyslově – agrární.⁴⁴

V tomto období v zemědělství více prosperovala rostlinná výroba, která měla tři základní výrobní části: obilnářskou, řepářskou a bramborářskou.⁴⁵ V živočišné výrobě se zvyšovaly počty chovaných zvířat a dále se rozvíjelo i plemenářství. Živočišná výroba byla podporována i z veřejných financí nebo nově přijímanými zákony, na čemž měly jednu z hlavních zásluh *zemědělské rady* organizované na zemském principu.⁴⁶

⁴² M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 267–271.

⁴³ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 127–128.

⁴⁴ Tamtéž, s. 131.

⁴⁵ Tamtéž, s. 129–130.

⁴⁶ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 367.

Soustředily se nejen na metodickou činnost, ale také na pořádání kurzů a odborných přednášek nebo specializovaných výstav. Podporovaly však i nákup vhodných chovných zvířat,⁴⁷ protože k dalším pokrokům v rostlinné a živočišné výrobě napomáhalo i zemědělské šlechtitelství. To se uplatňovalo především u brambor, cukrovky a obilovin. V roce 1916 byla ve Vyškově založena stanice pro šlechtění obilí. V živočišné výrobě šlo především o výše zmíněné plemenářství.⁴⁸

K dalšímu zintenzivnění zemědělské výroby bylo zapotřebí zajistit dostatečné finanční prostředky pro hospodáře, k čemuž sloužily úvěry. Úvěr mohl sloužit k zakoupení půdy, ale také mohlo jít o financování meliorací (zlepšení jakosti půdy, odvodnění, zavodnění) anebo o překlenovací úvěr k zajištění dalšího provozu (po živelné pohromě, požáru, neúrodě, suchu atp.). Zástavní práva na usedlosti, na nichž vázly úvěry nebo hypotéky, se povinně zapisovala do pozemkových knih vedených u územně příslušných okresních soudů. Zadlužení bohužel rychle rostlo, přičemž nejhůře na tom byli nejméně zámožní malorolníci.⁴⁹

S tímto problémem souvisí i počátky zemědělského družstevnictví. V českých zemích je odstartovalo zakládání úvěrních družstev, která měla sloužit hlavně pro potřeby drobných živnostníků a rolníků. Vlastní úvěrové ústavy a spořitelny si je začali sami zakládat, aby se pro ně stal dostupnějším zejména krátkodobý a levný úvěr. Propagátorem těchto malých finančních ústavů se stal syn venkovského mlynáře z východních Čech MUDr. František Cyril Kampelík (1805–1872), na jehož myšlenkách byla založena menší úvěrní, záložní a spořitelní družstva u nás, tzv. „kampeličky“, které tu byly jak pro vklady, tak také pro poskytování úvěrů drobným zemědělcům.⁵⁰ Z větších finančních ústavů, které se zapojily do podobných aktivit, lze zmínit například Agrární banku v Praze, která byla založena v roce 1911.⁵¹

Již před začátkem první světové války bylo zemědělství v českých zemích poměrně vyspělé, ale přesto bylo válkou velice citelně postiženo takřka ve všech svých odvětvích. Od druhé poloviny trvání války a zejména v prvních letech po jejím skončení se jedním z nejpálčivějších problémů stal zejména nedostatek mužských pracovních sil. Koncem války tento problém rakouské státní úřady částečně řešily nasazováním

⁴⁷ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 306.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž, s. 308.

⁵⁰ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 142.

⁵¹ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 309.

zdravotně schopných válečných zajatců na zemědělské práce na českém i moravském venkově. Současně se snižovaly i výnosy v rostlinné výrobě, neboť poklesla rozloha obdělávané půdy, nastal nedostatek hnojiv i strojů, a sklizeň často ohrožoval již zmíněný nedostatek pracovníků.

Problémy se však projeví i v živočišné výrobě, kterou trápil nejen nedostatek krmiv, ale také povinné rekvizice jatečního dobytka i tažných zvířat pro potřeby rakouské armády. Paradoxně byly všemi těmito těžkostmi více než agrární Uhry (a Zálitavsko) postiženy mnohem industrializovanější české země (a celé Předlitavsko). Zájmem rakouské vlády byla především podpora armády a válečné mašinerie, a proto stanovila poměrně vysoké kontingenty (tj. povinné dávky) pro jednotlivé země na obilí, mouku a další produkty zemědělské výroby, které se navíc průběžně zvyšovaly.

Drahota a nedostatek vedly k zavedení přidělového systému na potraviny i další komodity, včetně palivového dřeva. Pro jejich rozdělování pak sloužily potravinové a vůbec přidělové lístky. V důsledku této situace došlo k razantnímu nárůstu cen, což se nejvýrazněji projevilo u základních potravin. Začalo se spekulovat i s půdou, a proto byly omezeny možnosti jejího volného prodeje. Během války se dále zhoršilo postavení a životní úroveň zejména malých a drobných zemědělců, kteří nedisponovali rezervami, jež by jim pomohly těžkou situaci překonávat.⁵²

Ani počátek nové republiky nepřinesl v prvních letech úlevu, neboť znamenal ztrátu dosavadního spojení s trhy v ostatních částech monarchie. Nová odbytiště domácí produkce proto musela být hledána na trzích v sousedních zemích. Naštěstí však mohlo válkou poznamenané československé zemědělství navázat na materiální a duchovní dědictví z dob před vypuknutím války.⁵³

Asi vůbec nejvýznamnějším počinem let 1919–1921 se stala první pozemková reforma. Jejím cílem bylo přerozdělení pozemkové držby a odstranění dosavadní hegemonie šlechtických velkostatkářů (navíc často jiné než „československé“ národnosti) v zemědělské sféře. Do té doby se největší rozloha zemědělské půdy nacházela v držení šlechtických rodin a také římsko-katolických církevních institucí. Úkolem pozemkové reformy proto bylo zabránit větší části tohoto pozemkového majetku a jeho převod na stát,

⁵² M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 310–311.

⁵³ Tamtéž, s. 311.

který se pak měl postarat o jeho přerozdělení mezi nové vlastníky z řad českých, moravských a slovenských sedláků.⁵⁴

V roce 1919 vešel v platnost záborový zákon č. 215/1919 Sb., který nařizoval zabránění pozemkového majetku nad 150 ha zemědělské půdy anebo nad 250 ha půdy vůbec. Zábor znamenal to, že se měl „nadbytečný“ pozemkový majetek převzít od velkostatkářů a převést do *Státního pozemkového fondu*, a tento majetek pak *Státní pozemkový úřad* ve formě přidělů přerozdělil menším zemědělcům. O náhradě za tuto zabranou půdu se rozhodovalo podle náhradového zákona. Přídělový zákon č. 81/1920 Sb. zase stanovil formu přidělu, jeho rozsah, osoby (přídělce), které mohou získat přiděl (půdu), a další nutné právní kroky. K tomuto účelu byl zřízen *Státní pozemkový úřad v Praze*, který celou akci koordinoval, řídil, dohlížel na ni a sbíral vzniklý písemný materiál.⁵⁵ Jak již bylo shora zmíněno, záborovému zákonu podléhal i majetek církevních velkostatků a korporací. V přidělovém řízení mohli půdu získat nejen jednotliví občané k založení hospodářství, ke stavbě rodinného domku, k výstavbě hospodářských budov, výběhů pro dobytek a podobně, ale i zemědělská sdružení, obce nebo jiné právnické osoby.⁵⁶

V zemědělské výrobě byl v poválečném období nejpalčivějším problémem dlouho přetrvávající nedostatek pracovních sil, a proto bylo nezbytné přejít k intenzivnějšímu způsobu hospodaření například cestou mechanizace některých prací, kdy stroje nahradily do té doby nezbytný větší počet manuálních pracovníků. Objem produkce se díky tomu postupně zvyšoval, a po čase dosahoval již úrovně předválečné doby.⁵⁷ V pěstování chmele pro pivovarnické potřeby bylo Československo v meziválečném období dokonce největším producentem na světě. Poměr mezi rostlinou a živočišnou výrobou v té době představoval 55:45 ve prospěch rostlinné výroby.

V rostlinné výrobě se nejvíce prosazovaly čtyři oblasti, a sice řepařská, v níž z chlebovin převládala pšenice a ječmen, dále obilnářská s převahou pšenice, pícninářská s převahou chovu dobytka, a pak obilnářsko-bramborářská, ve které z chlebovin převažovalo žito.⁵⁸ Pšenice a žito zůstaly i nadále nejdůležitějšími potravinářskými

⁵⁴ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 312.

⁵⁵ Kol. autorů, *Dvacet let československého zemědělství 1918–1938*. K dvacátému výročí Československé republiky vydalo Ministerstvo zemědělství ČSR. (dále citováno jako *Dvacet let*) Praha 1938, s. 27.

⁵⁶ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 314.

⁵⁷ Tamtéž, s. 323.

⁵⁸ *Dvacet let*, s. 74.

obilninami. Ječmen se svou světovou pověstí byl určen hlavně ke zpracování v sladovnickém průmyslu a pro vývoz. Oves byl pěstován spíše v horských oblastech a dokrmoval se jím dobytek. Kukuřici se dařilo hlavně na Slovensku a na Podkarpatské Rusi. Z olejnin se nejvíce prosazovaly řepka, na Slovensku i sója, olejnatý len, a na Podkarpatské Rusi slunečnice. V případě chmele byla zavedena jeho ochrana původu, tzv. certifikace. Vinařská produkce v ČSR stagnovala, protože místní výrobě silně konkuroval dovoz kvalitních vín ze zahraničí.⁵⁹

Živočišná výroba se sice v poválečné době vzpamatovala poměrně brzy, ale její produkce sloužila především k uspokojení domácí spotřeby.⁶⁰ Největší význam pro výživu obyvatel měl chov skotu, mléčného i na maso. Na něj byl navázaný i vzestup mlékárenství a mlékárenského průmyslu.⁶¹ Rozšiřovaly se však i chovy vepřového dobytka a koní, zatímco v případě ovcí došlo k trvalému poklesu chovu kvůli nezájmu o skopové maso a ovčí mléko i kvůli stále se snižující poptávce po domácí vlně.⁶²

V okamžiku, kdy se zdálo, že válečné škody v zemědělství a poválečná recese byly zažehnány, bohužel udeřila i ve střední Evropě a v Československu velká hospodářská krize. V souvislosti s ní v letech 1929–1933 postihla československé zemědělství další hluboká agrární krize, která se tentokrát projevovala především jako odbytová krize z nadvýroby a s ní krize zemědělského úvěru. Důsledkem byl pokles cen zemědělských produktů a primárních surovin pro zpracovatelský průmysl vlivem zhoršených podmínek na evropských i světových trzích. Výnosnost zemědělského podnikání klesla na nejnižší novodobou úroveň, což vedlo opět ke zhoršení sociálních poměrů rolnictva a k chudnutí malých rolníků i středních sedláků.⁶³ V roce 1934 byla proto zřízena *Československá obilní společnost* se sídlem v Praze, jejímž prostřednictvím se agrární strana snažila prosadit zavedení obilního monopolu, aby se zbrzdil nebo zcela zastavil další pokles cen obilí. Organizována byla jako akciová společnost pod silným dozorem státu. Zemědělcům mělo její zřízení pomoci v tom, že jí podle zákona museli přednostně nabídnout ke koupi sklizené obilí a společnost je musela přijmout a vykoupit.⁶⁴

⁵⁹ *Dvacet let*, s. 74–91.

⁶⁰ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 337.

⁶¹ *Dvacet let*, s. 96 a 103.

⁶² M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 338.

⁶³ V. PRŮCHA a kol., *Hospodářské dějiny*, s. 109.

⁶⁴ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 368.

Podle hesla, že „v jednotě je síla“ nabylo právě v těchto letech na významu i zemědělské družstevnictví, jehož prvopočátky spadají už do doby před první světovou válkou. Ztížené podmínky na trhu (zejména v době krize) poškozovaly jednotlivé drobné producenty, a tak se stalo cílem sdružit slabší zemědělce do větších výrobně-obchodních jednotek, které byly na trhu konkurenceschopnější nejen vůči zbylým šlechtickým velkostatkům, ale i vůči tzv. zbytkovým statkům v rukou prvorepublikových zbohatlíků. Družstva byla schopna zajistit zlepšování výrobních a sociálních podmínek malozemědělců, přičemž se vše odbývalo na bázi dobrovolnosti a podle spolkových pravidel. Úkol družstev byl v zásadě dvojitý: a) zlepšení odbytu zemědělských výrobků a zkrácení jejich cesty od výrobce ke spotřebiteli vynecháním jejich „překupníků“ a b) pomoc drobným a středním rolníkům a dalším zemědělcům při získávání úvěrů na jejich hospodaření. První velkou skupinou proto byla **družstva úvěrní**, k nimž patřily například výše zmíněné kempeličky. Druhou skupinu představovala **družstva nákupní a prodejní** či tzv. **skladištní**, která byla schopna zaměstnávat i odborně vzdělaný úřední a účetnický aparát. Konečně třetí skupinu tvořila **družstva výrobní**, k nimž patřila družstva mlékařská, lihovarnická, pekařská, uzenářská a další.⁶⁵ Veškerou činnost těchto družstev řídila a dohled nad nimi vykonávala tzv. *Centrokooperativa*, což byl *Zemský svaz jednot hospodářských družstev* (činných na okresní bázi), který sídlil v Praze.⁶⁶

Pro československé zemědělství je však typický postupný technologický pokrok, zejména při jeho mechanizaci, který usnadňovala právě vysoká míra zprůměrnění domácí ekonomiky. Už před válkou se v roce 1911 v českých zemích uskutečnily pokusy o sestrojení motorového pluhu nebo prvních traktorů. V roce 1926 pak traktory začaly ve velkých sériích vyrábět Škodovy závody v Plzni. Novým impulzem pro zemědělskou výrobu se stala i celostátně organizovaná elektrifikace venkova probíhající od 20. let 20. století. Inovace se projeví také v zavádění žacích strojů, mlátiček či v modernizaci drobných ručních nástrojů. Zatímco velcí sedláci nebo velkostatkáři si mohli dovolit tyto stroje a nástroje pořizovat sami ze svých prostředků, pro drobné zemědělce tuto techniku často ze společných prostředků anebo na úvěry nakupovala družstva, která je pak svým členům výhodně pronajímala. V této době také začínají ve větší míře probíhat regulace vodních toků a s nimi související meliorace pozemků. Meziválečná éra se v československém zemědělství současně stala i průkopnickým obdobím v používání

⁶⁵ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 346–347.

⁶⁶ *Dvacet let*, s. 181.

umělých hnojiv nebo chemických prostředků pro boj proti různým zemědělským i lesním škůdcům.⁶⁷

Pokrok v zemědělství by však nebyl možný bez cílené a odborně erudované osvěty. Vedle tradičních aktérů, jimiž v českých zemích byly už v poslední čtvrtině 19. století samosprávné orgány na zemské i na okresní úrovni, přibyly v ČSR další subjekty, jejichž cílem bylo vzdělávání venkovského obyvatelstva a šíření nových myšlenek, metod a postupů v zemědělství. Staly se jimi **okresní a zemské osvětové sbory**, jejichž činnost koordinoval a podporoval *Masarykův lidovýchovný ústav*, který vznikl v roce 1925 v Praze z někdejšího *Svazu osvětového* pod záštitou prvního československého prezidenta Tomáše G. Masaryka.⁶⁸ Zemské i okresní samosprávy v českých zemích se ujaly zejména budování nových anebo dalšího rozvoje už existujících odborných zemědělských škol. Do výchovné a vzdělávací práce se však zapojily také zemědělské rady, zájmové spolky a další subjekty. Všechny tyto organizace a instituce pracovaly pod patronací československého ministerstva zemědělství.⁶⁹ Do tohoto oboru lze zařadit také kulturně osvětový program, jehož úkolem bylo pořádání odborných přednášek, vzdělávacích kurzů či zakládání osvětových spolků a knihoven. Zásahu na rychlém rozvoji těchto aktivit měla také v roce 1924 v Praze nově zřízená vědecká *Československá akademie zemědělská* (ČAZ) v čele s profesorem Ing. dr. **Juliem Stoklasou** (1857–1936).⁷⁰ Její činnost spočívala především v pořádání vzdělávacích kurzů a vydávání odborné zemědělské literatury.⁷¹

Řízení československého zemědělství jako jednoho z důležitých odvětví národního hospodářství a zemědělská problematika obecně byly kompetenčně rozděleny mezi státní správu a územní samosprávu.⁷²

Nejvyšší instancí státní správy v zemědělství byl nově zřízený centrální úřad, jímž bylo československé **Ministerstvo zemědělství v Praze**, které po rozpadu monarchie nahradilo staré předlitavské ministerstvo orby sídlící ve Vídni.⁷³ Po určité době se ustálilo, že toto ministerstvo bývalo v koaličních vládách v rukou agrárníků. Do kompetence ministerstva zemědělství spadala už tradičně celá řada důležitých agend:

⁶⁷ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 350.

⁶⁸ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 358.

⁶⁹ Tamtéž, s. 366–368.

⁷⁰ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 352–353.

⁷¹ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 367.

⁷² M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 360.

⁷³ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 366–368.

lesnictví, včetně lesní politiky a policie a ochrany lesů, honební záležitosti, ochrana polního majetku, vodoprávní otázky, rybařství a rybníkářství, zemědělská družstva, zemědělské pojišťovny, zprostředkovatelný práce pro zemědělské dělnictvo, otázky jeho mezd a sociálního zabezpečení; dále sem patřily technické agendy a zemědělsko-technická služba (řešila je k němu přidružená *Československá ministerská komise pro agrární operace*), dále zemědělské výzkumnictví, chovatelské a veterinární věci, doprava a obchod se zemědělskými produkty, mezistátní celní smlouvy pro jejich dovoz a vývoz; dále mu náležela správa státních lesů a statků, ale i věci zemědělských rad a obecně i zájmových zemědělských sdružení a samozřejmě také právní záležitosti odborného zemědělského školství včetně vysokého.⁷⁴

Mimo jurisdikci ministerstva pracoval *Státní pozemkový úřad v Praze*, který byl jako nezávislá instituce podléhající přímo vládě zřízen v roce 1919 na základě záborového zákona. Jak již bylo shora zmíněno, hlavním úkolem této instituce bylo uskutečnění první pozemkové reformy. Teprve po jeho zrušení 1. května 1935 byly jeho kompetence přeneseny na ministerstvo zemědělství a staly se náplní nového samostatného oboru, jehož přednostou (tzv. sekčním šéfem) se stal někdejší prezident Státního pozemkového úřadu.⁷⁵ K prezidiu ministerstva zemědělství byl již od roku 1919 přičleněn i *Státní archiv zemědělský v Praze*, do něhož byly po roce 1935 uloženy (mimo jiné) také dokumenty vzniklé během realizace pozemkové reformy.⁷⁶

K dalším institucím, které se podílely v českých zemích na správě zemědělství, pak patřily orgány územní samosprávy. V první řadě to byly **Zemské výbory** v Čechách a na Moravě a na úrovni samosprávných okresů pak v Čechách až do roku 1927 **okresní zastupitelstva** a na Moravě **okresní silniční výbory a starostenské sbory**.⁷⁷ Výkon polní a lesní policie připadal jako součást obecní policejní jurisdikce **obecním úřadům**.

Československé ministerstvo zemědělství se všemi těmito orgány sice úzce spolupracovalo a poskytovalo jim v zemědělských otázkách právní i poradenské služby,

⁷⁴ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 366. Srov. též Antonín KUBAČÁK, *Ministerstvo zemědělství v letech 1918-1948*, Praha 2005, s. 30–32.

⁷⁵ J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 366–367.

⁷⁶ V roce 1949 se tento archiv společně s Archivem země české a Archivem ministerstva vnitra stal součástí nově zřízeného Státního ústředního (dnes Národního) archivu v Praze.

⁷⁷ Podle zákona o organizaci politické správy z roku 1927 však byly tyto instituce okresní samosprávy od roku 1928 zrušeny a jejich agenda přešla na reorganizované Okresní úřady (vzniklé z někdejších Okresních politických správ, které po roce 1918 nahradily stará rakouská Okresní hejtmanství). Srov. J. JANÁK, Z. HLEDÍKOVÁ, J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 333–334 a 352.

ale nebylo jim kompetenčně nadřizeno.⁷⁸ Kompetence ministerstva se vztahovala i na dohled nad zemědělskou oblastí za účelem zajištění dostatečné produkce potravin pro soběstačnost celé ČSR. Činnost ministerstva vůči shora uvedeným subjektům však spočívala především v legislativní aktivitě, jejímž prostřednictvím usměřovalo rozvoj a ochranu zemědělství. Z jeho legislativního odboru vzešla celá řada významných norem přijatých československým parlamentem. Jednalo se například o již výše zmíněné zákony v souvislosti s pozemkovou reformou, dále o předpisy pro rostlinnou výrobu, pro urychlení produkce umělých hnojiv, ale také o normy o plemenitbě hospodářských zvířat, o prozatímní ochraně lesů a podobně.⁷⁹

⁷⁸ A. KUBAČÁK, *Ministerstvo zemědělství*, s. 35 a 36.

⁷⁹ Tamtéž, s. 29.

3. Dějiny zemědělského školství obecně a vznik zemědělských, hospodářských a rolnických škol

3.1. Přehled vývoje zemědělského školství v českých zemích od 18. století do roku 1848

Ať již vezmeme jakékoliv časové období našich dějin, každá lidská práce vždy vyžadovala vzdělaného nebo alespoň poučeného a zkušeného člověka, který by ve své činnosti dosáhl co nejlepších výsledků. Nejinak tomu bylo a dodnes je i v oboru zemědělství. Po roce 1848, s nově nabytou „svobodou“ po zrušení poddanství, však vyvstaly nové problémy jak pro samotné vlastníky půdy, sedláky a chalupníky, tak i pro jejich rodiny. Nastala potřeba odborného vzdělávání v zemědělském oboru tak, aby dokázali tito rolníci sami úspěšně obhospodařovat své nemovitosti. Bylo tedy třeba, aby ovládali nejpotřebnější přírodní vědy, aby nejen efektivněji využívali svou pracovní sílu, ale také aby zaváděli nové zemědělské stroje, modernizovali rostlinou i živočišnou výrobu, meliorovali pozemky, vyznali se v hnojivech a v neposlední řadě aby si díky všem těmto nabytým znalostem se svými výrobky dokázali najít místo na trhu a úspěšně s nimi konkurovali zemědělským velkovýrobcům (zejména hospodářsky mnohem silnějším a větším šlechtickým velkostatkům), a zajistili si tak trvalou obživu a existenci pro sebe i pro své rodiny.⁸⁰

Pokusíme se tedy nejprve krátce přiblížit poměry v zemědělském školství před revolučním rokem 1848. Tehdy bylo zřizování odborných zemědělských školských zařízení spíše v zájmu pozemkových vrchností či církve, jako vlastníků půdy, kteří měli nezbytné prostředky, a současně potřebovali pro správu svého majetku vzdělané hospodářské správce a další odborné síly. K tomuto z počátku přispěla i v Čechách nově zřízená organizace nazvaná *Společnost orby a svobodných umění v Království českém*, po reorganizaci v roce 1788 nazývaná *Vlastenecko-hospodářská společnost v Království českém* (známá pod zkratkou VHS). Ta dále doznala změny názvů na *Zemědělskou radu pro Království české* (1873–1918), *Zemědělskou radu pro Čechy* (1919–1939) a konečně na *Českou zemědělskou radu* (1939–1942). Náplní činnosti této organizace byla snaha o pokrok v polním hospodářství, ale v předrevoluční době i snaha o zřízení odborného nižšího školství pro mladé zemědělce. Po sjezdu hospodářských společností ve Vídni v roce 1849 byla česká vlastenecko-hospodářská společnost vyzvána k zakládání

⁸⁰ *Zemědělské školství*, s. 243.

rolnických škol.⁸¹ Na Moravě v tomto duchu pracovala *Moravskoslezská společnost pro zvelebení orby, přírodovědy a vlastivědy* (známá pod zkratkou MSHS), která měla velmi obdobný program jako její český protějšek.⁸²

Jiným významným krokem v oblasti zemědělského vzdělávání se staly *školy pro výchovu hospodářských úředníků*. První historicky doložená zemědělská škola tohoto druhu u nás byla založena již v roce 1728 v Břevnově u Prahy jako tzv. „theoreticko-hospodářská škola“. Jejím zakladatelem byl opat benediktýnského břevnovsko-broumovského kláštera **Othmar Daniel Zincke** (1664–1738). Úkolem této školy byla především výchova hospodářských úředníků pro klášterní statky, a to nejen břevnovsko-broumovských benediktýnů, ale i pro jiné subjekty.⁸³

Novější škola pro hospodářské úředníky byla založena až v roce 1787 v Lánech (okr. Kladno) tehdejším majitelem křivoklátského panství **Karlem Egonem I. knížetem z Fürstenbergu** (1729–1787),⁸⁴ který ve své době proslul jako významný stoupenec tzv. fyziokratismu v Rakousku.⁸⁵ Byl nejen prvním čestným prezidentem *Královské české společnosti nauk v Praze* (1784–1787), ale patřil také k průkopníkům různých novinek v zemědělském hospodaření, jako bylo například pěstování jetele a řepky nebo nové technologické postupy či využívání moderní zemědělské techniky. V dalším budování a rozšiřování jím založené školy pokračovali i jeho dědicové.

Konečně v roce 1801 byla v Českém Krumlově založena **Josefem II. knížetem ze Schwarzenbergu** (1769–1833) další podobná škola pro hospodářské úřednictvo a vůbec personál šlechtických velkostatků, která do jisté míry navázala na tradice někdejší klášterní „industriální“ školy ve Zlaté Koruně (okr. Český Krumlov).⁸⁶ Tento knížetem

⁸¹ Zdeněk JINDRA, Ivan JAKUBEC, *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015, s. 87.

⁸² J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 5.

⁸³ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 9.

⁸⁴ Tamtéž, s. 14; ke knížeti z Fürstenbergu srov. Petr MAŠEK, *Modrá krev*. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích. Praha 2003³, s. 270; Pavel JURÍK, *Encyklopedie šlechtických rodů*. Praha 2014, s. 345.

⁸⁵ Fyziokratismus je název ekonomické teorie vzniklé v 18. století z merkantilismu a do uceleného systému rozpracované francouzskými osvícenskými ekonomy, zejm. Françoisem Quesnayem (1694–1774) a Anne Robertem Jacquesem Turgotem (1727–1781). K teorii fyziokratismu a k jeho rozšíření do střední Evropy a ke stoupencům v Rakousku a v českých zemích srov. např. Milan SOJKA, *Dějiny ekonomických teorií*. Praha 2010, s. 52–57.

⁸⁶ Zlatokorunská „industriální“ škola byla založena tamním cisterciáckým opatem Bohumírem Bylanským (1724–1788). Počátky výuky industriálním dovednostem spadají do r. 1773, sama škola pak fungovala v letech 1782–1785, zanikla po úředním zrušení kláštera v listopadu 1785. Srov. Šárka BELŠÍKOVÁ, Martin GAŽL, Jarmila HANSOVÁ, *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy*. Osvícenství zdola v okrsku světa. České Budějovice 2013, zejm. s. 57–93, kapitola „Škola v klášteře Zlatá Koruna“.

ekonomicky dobře vybavený ústav vchoval za čtyřicet devět let své existence⁸⁷ bezmála čtyři sta absolventů.⁸⁸

První specializovaná učiliště pro drobné hospodáře však vznikala později. Založení první *rolnické (selské) školy* v Trnové u Zbraslavi (okr. Praha-západ) se datuje do roku 1790. Tato škola byla založena pražským knihtiskařem **Janem Ferdinandem rytířem ze Schönfeldu** (1750–1821) pro potřebu „selského řemesla“.⁸⁹ V roce 1835 pak vznikla další *hospodářská škola* v (dnes zaniklé) vesnici Turči u Doupova (okr. Chomutov), která patřila k panství Libědice (okr. Chomutov). Její zakladatelkou se stala **Gabriela hraběnka z Ditrichsteina** (1804–1880), rozená Vratislavová z Mitrovic, a škola byla určena zejména pro chlapce z rodin jejich poddanských hospodářů.⁹⁰ Dále vznikala i některá specializovaná učiliště, jakým byla například *včelařská škola* v Kníně (dnes Nový Knín, okr. Příbram) z roku 1776, anebo o něco mladší první *lesnická škola* v Horní Blatné (okr. Karlovy Vary) vzdálené něco přes 20 km východně od Chomutova. Další školy pro hospodáře následovaly například v Nových Hradech (okr. České Budějovice), v Dačicích (okr. Jindřichův Hradec) či v Plasích u Plzně (okr. Plzeň-sever).⁹¹

Ruku v ruce se školami, které nabízely vzdělávání pro „střední kádry“ anebo pro samostatně hospodařící zemědělce, se velmi záhy objevily snahy o vysokoškolské vyučování zemědělských odborníků. Za zmínku tedy nepochybně stojí i prvopočátky studia „polního hospodářství“ na vysokých školách. Lze je datovat od roku 1773, kdy byla císařovnou a královnou Marií Terezií (1740–1780) zřízena při pražské univerzitě učitelská *stolice polního hospodářství*.⁹² Tento „zemědělský vyučovací předmět“ se postupně rozšiřoval i na další vyšší školy v českých zemích, například v Olomouci, v Litoměřicích, v Hradci Králové, v Českých Budějovicích a v Brně.⁹³

⁸⁷ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 6.

⁸⁸ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 15.

⁸⁹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 7.

⁹⁰ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 19.

⁹¹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 7.

⁹² F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 12.

⁹³ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 7.

3.2. Zemědělské školství a jeho vývoj v českých zemích po roce 1848

Po revoluci z roku 1848 nastaly významné změny v celé společnosti, ale zejména ve správní oblasti. Moderně koncipované *ministerstvo vyučování*, přejmenované vzápětí na *ministerstvo kultu a vyučování* bylo ve Vídni zřízeno 28. července 1848. Už 17. března 1848 však bylo tamtéž zřízeno *ministerstvo orby*,⁹⁴ které jako jednu ze svých důležitých agend obdrželo i řízení odborného zemědělského školství. Obdobně zaměřené vysoké školy si však ve své správě ponechalo ministerstvo vyučování.

Z vídeňského sjezdu hospodářských společností, který svolalo ministerstvo orby v roce 1849, vyplynula potřeba zvýšit zájem veřejnosti o hospodářské vyučování a také o zakládání rolnických škol. Největší zásluhu na zřizování nových rolnických škol v Čechách měli právě členové *Vlastenecko-hospodářské společnosti*. Mezi její významné osobnosti patřili zemědělští odborníci, jako byl například **Josef Tadeáš Lumbe z Malonic** (1801–1879),⁹⁵ **František Xaver Horský z Horskýfeldu** (1801–1877)⁹⁶ nebo **Antonín Emanuel Komers** (1814–1892).⁹⁷

Jako jedny z prvních byly založeny hned v roce 1850 *rolnická škola* v Libverdě u Děčína, kde byla vyučovacím jazykem němčina vzhledem k převaze německého obyvatelstva v těchto severočeských končinách, a *rolnická škola* v Rábíně u Vodňan na libějovickém velkostatku Jana Adolfa II. knížete ze Schwarzenbergu, kde byla vyučovacím jazykem čeština typická pro většinu jihočeského obyvatelstva.⁹⁸ Zatímco ředitelem v Rábíně se stal František Xaver Horský, tak školu v Libverdě řídil Antonín Emanuel Komers.⁹⁹

⁹⁴ A. KUBAČÁK, *Ministerstvo zemědělství*, s. 8.

⁹⁵ Český vysokoškolský pedagog, profesor přírodních věd, též politik, poslanec Českého zemského sněmu a také Říšské rady ve Vídni. OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1900, sv. 16, s. 456.

⁹⁶ Absolvent schwarzenberského hospodářského učiliště v Českém Krumlově, dlouholetý zkušený hospodářský úředník a správce několika významných šlechtických velkostatků (Vysoký Chlumeč, Cítoliby, Vršovice, Mšec, Libějovice), nakonec vrchní inspektor všech schwarzenberských panství apod. V letech 1851–1858 ředitel schwarzenberské Knížecí rolnické školy v Rábíně u Netolic (dnes součást obce Malovice, okr. Strakonice). Současně byl předním zemědělským odborníkem a modernizátorem, propagátorem nových plodin, šlechtění zemědělských plodin i hospodářského zvířectva a zastáncem moderních technologických postupů, včetně krajinářství. RIEGERŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1863, sv. 3, s. 889.

⁹⁷ Dlouholetý hospodářský úředník u Thun-Hohensteinů, později ústřední ředitel jejich panství, po r. 1850 činný u Chotků, Fürstenberků a dalších předních šlechtických rodin; pocházel z Humpolce, za který byl v r. 1849 zvolen do Říšského sněmu; později se stal politikem staročeské strany; v r. 1850 se zasloužil o založení vyšší rolnické školy v Libverdě. RIEGERŮV SLOVNÍK NAUČNÝ, Praha 1886, sv. 4, s. 771.

⁹⁸ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 9; *Zemědělské školství*, s. 171.

⁹⁹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 9.

Chceme-li se zamyslet nad cíli, které tyto vzdělávací ústavy sledovaly, můžeme zde ocitovat například slova Ant. Em. Komerse pronesená při zahájení provozu libverdské školy v roce 1850: „*Musíme vychovat nejen odborníky, ale také čestné a obětavé občany, kteří ve své práci nabízejí naplnění tužeb a snah svého ducha a svého srdce*“.¹⁰⁰ Obě školy měly vzdělávat jak vlastníky usedlostí, tak i odborné pomocníky při správě velkostatků.¹⁰¹ O tyto školy byl ze strany studentů již od počátku značný zájem. Do Rábína bylo zprvu přijato 36 žáků z 96 zájemců, a do Libverdy 20 žáků.¹⁰² Bohužel po čtyřiceti letech škola v Rábíně v roce 1890 zanikla a studenti byli posláni na nově zřízenou hospodářskou školu do Písku.¹⁰³ Škola v Libverdě měla delší a úspěšnější trvání. Po vzoru těchto škol začaly vznikat i další ústavy: například ve vile Kolčavka v pražské Libni, v Chrudimi nebo v Rakovníku. V roce 1866 vznikla v Táboře *Vyšší zemská hospodářská a hospodářsko-průmyslová škola* v čele s ředitelem **Františkem Doubravou** (1822–1902),¹⁰⁴ který mimo jiné několik let působil jako učitelský adjunkt pod vedením F. X. Horského z Horskýfeldu na hospodářské škole v Rábíně.

Na Moravě se situace vyvíjela poněkud jinak a obdobné české vzdělávací ústavy zde začaly vznikat později, až v 60. letech 19. století. Do té doby bylo zemědělské školství organizované pouze Němci a v německém jazyce. Otázkou zemědělského školství a výukou pro rolníky se začal zabývat v roce 1864 i Zemský sněm slezský.¹⁰⁵ První německé rolnické školy vznikly v Přerově, v Novém Jičíně, v Horních Heřmanicích u Vidnavy a v Chotěbuzi u Těšína.¹⁰⁶ Účelem těchto škol bylo všeobecné teoretické vzdělání pro chlapce ve věku od 15 do 18 let, které je mělo dostatečně odborně připravit k zemědělským činnostem v hospodaření či ve vedení a správě statků.

Podle tzv. únorové (Schmerlingovy) ústavy z roku 1861 přešlo zemědělské školství do kompetence zemských sněmů. Za historicky významný dokument proto můžeme považovat *Usnešení sněmu o upravení hospodářského vyučování v Čechách* z 13. dubna 1864, které přijal Český zemský sněm jako vůbec první zákonnou úpravu zemědělského školství v českých zemích.¹⁰⁷ Až do tohoto roku totiž bylo hospodářské

¹⁰⁰ Ladislav SKALA, *Moudrost generací. Živé odkazy*, Praha 1995, s. 7.

¹⁰¹ *Zemědělské školství*, s. 244.

¹⁰² F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 30.

¹⁰³ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 9.

¹⁰⁴ *První výroční zpráva král. české vyšší hospodářské a hospodářsko-průmyslové školy zemské v Táboře za školní rok 1866–7*, Tábor 1867, s. 1.

¹⁰⁵ K. RODAN, *Dějiny zemědělství*, Ostrava 2008, s. 242.

¹⁰⁶ *Zemědělské školství*, s. 245.

¹⁰⁷ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 12.

vyučování v rukou soukromníků, hospodářských společností nebo měst, ale zemský sněm těmto ústavům nově přiznal práva veřejných škol.¹⁰⁸ Tato zákonná úprava rozlišovala tři kategorie zemědělských učilišť.

První typ představovaly **rolnické školy**: „*Účelem rolnických škol jest, aby se mladíkům, národní škole odrostlým, kteří se připravují k hospodaření na menších statcích (selských hospodářstvích) aneb k službě za výpomocné orgány při správě větších statků, opatřily za přispívání k jejich všeobecnému vzdělání theoretické vědomosti k pochopení příštího jejich povolání potřebné, zvláště pak všechny ty praktické zručnosti, kterých je k vykonávání tohoto povolání zapotřebí.*“¹⁰⁹ Mezi nejstarší školy tohoto typu můžeme zařadit *Rolnickou školu v Přerově* (1865), ve Stěžerách u Hradce Králové, v Kadani a v Hracholuskách u Roudnice nad Labem. Z dalších, které v hojné míře vznikaly v 60. letech 19. století a později, můžeme jmenovat *Rolnickou školu v Pisku* (1870), a dále v Šumperku, Klatovech, Českých Budějovicích, Kutné Hoře, Mladé Boleslavi a na dalších místech Čech a Moravy.¹¹⁰

Druhým typem učilišť byly **hospodářské a hospodářsko-průmyslové vyučovací ústavy, jakožto vyšší školy předmětové**: „*Hospodářské a hospodářsko-průmyslové ústavy vyučovací mají za účel, aby chovancům, kteří dostatečného theoretického i praktického vzdělání připraveného došli, zjednaly, za přispívání k jejich všeobecnému vzdělání, všechny theoretické i praktické vědomosti, jichž zapotřebí jest k hospodaření na větších statcích neb vykonávání průmyslových odvětví hospodářských neb v obojím tomto směru.*“¹¹¹ Mezi tyto školy můžeme zařadit již zmíněnou školu v Libverdě a také mladší *Hospodářskou školu v Táboře*.¹¹²

Konečně třetím typem bylo **vysoké učení hospodářské (akademie)**: „*Vysoké učení hospodářské (akademie) má za účel, aby vědu v hospodářství a lesnictví vzdělávalo a tímto směrem onoho vědeckého vzdělání poskytovalo, kterého nelze nabýti ani na hospodářských školách předmětových, ani na universitách neb na polytechnických ústavech*“.¹¹³ Právě 60. léta 19. století přinesla významnou událost, která s existencí podobného vyučovacího ústavu v českých zemích přímo souvisela. Podle tzv. prosincové

¹⁰⁸ *Zemědělské školství*, s. 172.

¹⁰⁹ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 45.

¹¹⁰ *Zemědělské školství*, s. 245.

¹¹¹ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 47.

¹¹² J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 14.

¹¹³ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 50.

ústavy pro Předlitavsko z 21. prosince 1867 zůstala západní část Rakouska-Uherska bez zemědělské školy vysokoškolského typu, neboť jediná *Hospodářská akademie* sídlící v Uherských Starých Hradech přešla pod správu uherského (zalitavského) ministerstva zemědělství. Sídlem nové zemědělské akademie pro Předlitavsko se však nestala ani Praha ani Brno, nýbrž Vídeň.¹¹⁴

3.3. Reorganizace zemědělského školství v roce 1884 a jeho vývoj do roku 1918

Období 70. a 80. let 19. století se pro české zemědělské školství stalo jedním z nejvýznamnějších. Roku 1872 sice došlo k rozpuštění *Vlastenecko-hospodářské společnosti*, což mohlo mít negativní dopad na zemědělské školství, avšak už za rok byla zřízena z rozhodnutí císaře Františka Josefa I. *Zemědělská rada pro Královský české v Praze*, která se aktivně začala zajímat právě o oblast zemědělského vzdělávání. Přednesla Českému zemskému směnu návrh na reorganizaci dosavadní soustavy zemědělských škol v Čechách,¹¹⁵ a sněm pak 14. října 1884 schválil usnesení, na jehož základě měly být v Čechách zřizovány čtyři základní typy zemědělských škol, jak bylo upřesněno v zemském zákoně přijatém 25. října 1885.¹¹⁶ Byly to 1) zimní hospodářské školy, 2) rolnické školy, 3) střední hospodářské školy a konečně 4) vyšší hospodářské ústavy zemské.¹¹⁷

1) Zimní hospodářské školy. Hlavním účelem jejich existence bylo poskytnout vzdělání venkovské mládeži, a to za minimálních nákladů a v co nejkratším časovém úseku.¹¹⁸ První zimní hospodářská škola, o které máme zprávy, byla založena v roce 1869 v Chrudimi a jejím posluchačem byl pouze jeden žák.¹¹⁹ Většího rozmachu a rozšíření se těmto školám dostalo až v 70. letech 19. století, neboť poskytovaly vzdělání širší skupině venkovské mládeže, která se tímto připravovala na převzetí a správu menších či středních zemědělských usedlostí.¹²⁰ Mezi zimní hospodářské školy můžeme na území Čech zařadit školy v Jicině s českým vyučovacím jazykem a ve Šluknově, kde se vyučovalo německy, na Moravě pak školy v Kroměříži a v Místku.¹²¹ Do roku 1918 existovalo v českých

¹¹⁴ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 14.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 16.

¹¹⁶ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 114.

¹¹⁷ *Zemědělské školství*, s. 172.

¹¹⁸ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 114.

¹¹⁹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 17.

¹²⁰ *Zemědělské školství*, s. 150.

¹²¹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 17.

zemích už 75 těchto škol a jejich velký rozvoj teprve nastával. Do roku 1937 těchto škol existovalo již 133.¹²²

2) Rolnické školy. Úkolem těchto škol bylo vzdělávat mladíky pro budoucí vedení a správu menších zemědělských podniků jako samostatných živností.¹²³ Šlo o velmi oblíbený a rozšířený typ, a proto byly tyto školy zakládány téměř v každém okrese.¹²⁴

3) Střední hospodářské školy. Šlo o vzdělávací ústavy, které měly za úkol poskytnout teoretické znalosti i praktické dovednosti pro budoucí správce či majitele větších zemědělských statků.¹²⁵ K tomuto druhu můžeme zařadit například tříleté školy zakončené maturitou, které byly zřízeny v Chrudimi, v Hracholuskách u Roudnice nad Labem a také v Praze s vyučováním v češtině, a rovněž v Kadani s vyučovacím jazykem německým.¹²⁶ Na Moravě a ve Slezsku, kde došlo k zakládání těchto škol dříve než v Čechách, můžeme jmenovat školy v Horních Heřmanicích, v Přerově a v Novém Jičíně.

4) Vyšší hospodářské ústavy zemské. Tyto vyšší vzdělávací ústavy měly ještě více prohloubit zemědělské vzdělání, a to například i ve zvláštních odborných kurzech pro různá zemědělská odvětví.¹²⁷ Mezi tyto vyšší zemské vzdělávací ústavy pro zemědělskou mládež můžeme zařadit již zmíněné školy v Táboře a v Libverdě. Oba tyto ústavy byly podle usnesení Českého zemského sněmu z roku 1900 povýšeny na hospodářské akademie.¹²⁸ Teprve v roce 1906 došlo ke vzniku skutečně vysoké školy v podobě samostatného zemědělského odboru při České vysoké škole technické v Praze.¹²⁹ Škola v Táboře byla později nahrazena Vysokou školou zemědělskou v Brně.¹³⁰

Hospodyňské školy pro dívky. Vzhledem k tomu, že všechny shora uvedené vzdělávací ústavy byly určeny pro venkovské chlapce, měly mezi rolnické školy patřit také tzv. školy hospodyňské, na nichž se měly dále vzdělávat venkovské dívky, ale jejich

¹²² *Zemědělské školství*, s. 150 a 151.

¹²³ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 119.

¹²⁴ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 366.

¹²⁵ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 126.

¹²⁶ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 366.

¹²⁷ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 146.

¹²⁸ I. JAKUBEC, Z. JINDRA, *Dějiny hospodářství*, s. 367.

¹²⁹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 19.

¹³⁰ Kateřina BLÁHOVÁ (eds.), *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*. Sborník příspěvků z 24. ročníku symposia k problematice 19. století, Praha 2004, s. 391.

stanovy delší dobu nebyly schváleny.¹³¹ Prvopočátky vzniku vyšších hospodyňských škol lze vztáhnout ke vzniku zimních hospodářských škol, neboť i vyučování na nich zpravidla probíhalo v zimním období, zatímco v letním období se střídaly s hospodyňskými kurzy. Tyto dvouměsíční či výjimečně pětíměsíční kurzy pomohly nemajetným dívkám získat odborné vzdělání. Na počátku 20. století pracovalo osm těchto kurzů, a to například v Opočně, v Roudnici nad Labem, v Sedlčanech nebo v Chrudimi.¹³²

Dívky z vyšších a středních vrstev však do těchto veřejných škol zpravidla nechodily. Jejich vyučování bylo převážně soukromé a odbývalo se v rodinách. Účastnily se spíše vyššího vzdělávání, kde výuku zajišťovaly některé ženské řeholní kongregace, jako byly voršilky, anglické panny, školské sestry a podobně.¹³³

V roce 1877, po schválení prvních stanov těchto škol Českým zemským sněmem, vznikla v Čechách první *hospodyňská škola* v Stěžerách u Hradce Králové.¹³⁴ Na Moravě první taková škola vznikla již o tři roky dříve v Kroměříži.¹³⁵ Od roku 1895 se kratší hospodyňské kurzy pro dívky konávaly i při hospodářských školách například v Českých Budějovicích, v Plzni nebo v Chrudimi. Samostatné hospodyňské školy vznikly v Lounech, v Německém Brodě, v Českých Budějovicích a ve Šluknově. V platnosti pro ně přitom stále zůstávaly stanovy z roku 1877, které určovaly jednoletou výuku pro patnáctiletá děvčata, jež měla ukončenou obecnou či měšťanskou školu. K vyučovacím předmětům těchto škol, kromě jazyka a počtů, patřily například polní hospodářství, zelinářství, zahradnictví, zdravotvěda, nauka o domácím hospodářství a mlékařství a praktická cvičení.¹³⁶ Teprve v roce 1907 byly tyto školy definitivně začleněny do řádné soustavy zemědělského školství.¹³⁷

K novému rozdělení hospodářských a zemědělských škol došlo v letech 1909 až 1910. Toto nové rozlišení zemědělských škol bylo zavedeno předlitavským ministerstvem orby. Rozlišovalo 1) vysoké školy, 2) akademie, 3) střední školy a 4) nižší školy, které se dále dělily na ústavy a) s celoročním vyučováním, b) s pololetním

¹³¹ F. FARSKÝ, *Stručný přehled*, s. 114.

¹³² JANA BRABENCOVÁ, České vyšší dívčí zemědělské školství v letech 1880-1924, in: Blanka RAŠTICOVÁ a kol. (ed.), *Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17. – 18. 5. 2000*, Uherské Hradiště 2000, s. 259.

¹³³ Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. České Budějovice 2006, s. 123.

¹³⁴ J. BRABENCOVÁ, *České vyšší dívčí zemědělské školství*, s. 259.

¹³⁵ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 17.

¹³⁶ J. BRABENCOVÁ, *České vyšší dívčí zemědělské školství*, s. 260.

¹³⁷ Tamtéž, s. 259.

vyučováním, c) mlékařské školy, d) hospodyňské školy a konečně e) nižší speciální školy pro lnářství, chmelařství, lukařství, včelařství a podobně.¹³⁸

U všech typů těchto škol došlo díky jejich dlouhodobé existenci, nabytým zkušenostem a všestrannému rozvoji k rozšiřování a k modernizaci učebních předmětů. Modernizováno však bylo i jejich technické zázemí, jako byly budovy škol, školní statky, praktické pomůcky, učebnice a další potřeby. Na toto nezbytné vybavení jim ve značné míře přispělo nejen vídeňské ministerstvo orby, ale i zemské výbory v Čechách a na Moravě.¹³⁹ Tento slibný vývoj však násilně přerušila v letech 1914–1918 první světová válka, protože nejen řada jejich učitelů, ale i potenciálních studentů nebo frekventantů jejich kurzů byla nucena narukovat do rakouské armády.

3.4. Zemědělské školství v době první Československé republiky

Ve školním roce 1918/1919 se na území ČSR nacházelo celkem 169 zemědělských škol, z toho 159 v českých zemích.¹⁴⁰ Jak vyplývá z následujícího přehledu, nejvíce mezi nimi byly zastoupené školy zimní. V českých zemích existovala jedna zemědělská vysoká škola, dvě zemědělské akademie, deset středních hospodářských, tři střední lesnické a jedna střední ovocnářsko-vinařská škola, a dále pak 21 rolnických a 75 zimních škol, pět nižších lesnických škol, sedm nižších a šest speciálních zahradnicko-ovocnářsko-vinařských škol, 14 celoročních a 15 letních hospodyňských škol pro dívky.¹⁴¹ Naproti tomu na Slovensku existovalo v tomto období pouze deset zemědělských škol, střední hospodářská škola v Košicích, střední lesnická škola v Banské Štiavnici, hájenská škola v Liptovském Hrádku, vinařsko-ovocnářská škola v Bratislavě, hospodyňská škola ve Veličné (Orava) a pět rolnických škol: v Březně (Zvolen), Sabinově (Šariš), Rimavské Sobotě, Oravském Podzámku a v Komárně.¹⁴²

V ČSR bylo podle zákona č. 281/1920 Sb. odborné zemědělské školství a dozor nad středními zemědělskými školami svěřeno ministerstvu zemědělství, zatímco vysoké zemědělské školství zůstalo v kompetenci ministerstva školství, které tak řídilo

¹³⁸ *Zemědělské školství*, s. 251.

¹³⁹ *Tamtéž*, s. 251.

¹⁴⁰ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 18.

¹⁴¹ *Tamtéž*, s. 18.

¹⁴² Edvard REICH, *Zemědělské školství v republice Československé*. Předneseno na státních konferencích zemědělského učitelstva v prosinci 1919 v Praze, Praha 1919, s. 7.

zemědělské akademie v Táboře a v Libverdě. Jeho hlavním úkolem bylo přizpůsobit zemědělské školství nově vzniklému státu a jeho potřebám a v neposlední řadě provést jeho postupnou reorganizaci.¹⁴³ Studenty bylo nutné seznámit s novými možnostmi, metodami a zlepšením zemědělské výroby, a to živočišné i rostlinné, s vylepšeným obděláváním půdy, využíváním meliorací, zvyšováním kvality osiva, ochranou před škůdci a s dalšími aspekty nutnými pro moderní intenzivní hospodaření.¹⁴⁴

Na Slovensku se za finanční podpory ministerstva zemědělství zvýšil počet zemědělských škol na třiatřicet a současně vznikaly i další speciální školy jako například zahradnické, ovocnářské či vinařské fungující pro celou ČSR.¹⁴⁵ Přestože Slovensko a Podkarpatská Rus patřily k zemědělským oblastem, odborné školství tam především zpočátku bylo na nižší úrovni než v průmyslově vyspělých českých zemích.¹⁴⁶ Na Podkarpatské Rusi vznikly čtyři nové zemědělské školy až po roce 1918, jedna odborná hospodářská, dvě jednorocní a jedna škola pro lesní hajné.¹⁴⁷

Hlavní zásluhu na dalším rozvíjení zemědělského školství a na rozšiřování sítě zemědělských škol měl Dr. ing. **Edvard Reich** (1885–1943), dlouholetý odborový rada pro odborné zemědělské školství na ministerstvu zemědělství a v září až říjnu 1938 krátce i jedenáctý československý ministr zemědělství.¹⁴⁸ S jeho nástupem začaly být řešeny i další otázky zemědělského školství v úzké spolupráci se zemědělskými pedagogy. Na základě konferencí, které se k tomuto tématu na ministerstvu konaly v letech 1919–1923, se ukázaly nové směry školství, a vykrytalizovaly i nové učební osnovy, plány a také rozdělení škol.

Odborné zemědělské školy se nově začaly dělit na 1) vyšší školy hospodářské, 2) nižší školy hospodářské (školy rolnické, odborné školy hospodářské), 3) školy hospodyňské (nižší a vyšší), 4) školy zahradnické, ovocnářsko-vinařské (vyšší a nižší), 5) školy lesnické (vyšší, pro lesní hajné a dřevařské), 6) školy speciální (rybářské, mlékařské, meliorační, družstevní apod.) a konečně 7) lidové školy hospodářské (pokračovací školy venkovské). Pro tuto síť zemědělských škol bylo třeba navýšit počty škol, rozšířit jejich učební osnovy a zajistit jejich rovnoměrné rozdělení v jednotlivých

¹⁴³ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 254.

¹⁴⁴ *Zemědělské školství*, s. 150.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, s. 144.

¹⁴⁶ Ivana ČORNEJOVÁ, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ a kol., *Velké dějiny země Koruny české*, sv. VII., Praha 2020, s. 379.

¹⁴⁷ I. ČORNEJOVÁ, T. KASPER, D. KASPEROVÁ a kol., *Velké dějiny*, s. 379.

¹⁴⁸ *Ottův slovník naučný nové doby*, sv. 5, Praha 2002, s. 497.

regionech ČSR. Jen v letech 1919–1923 a bez vysokých zemědělských škol vzrostl počet nových zemědělských vyučovacích ústavů v ČSR o dvaadvadesát. Z těchto nových vyučovacích ústavů můžeme jmenovat například Vyšší lesnickou školu v Hranicích (1920), Rybářskou školu ve Vodňanech (1920), Rolnickou vinařsko-ovocnářskou školu ve Valticích (1921), nebo dívčí Zahradnickou školu v Krči u Prahy (1922).¹⁴⁹

S tímto rozmachem úzce souvisí i rozšiřování školních statků či školních plesí pro lesnické školy, a také vyšší nároky na pedagogické pracovníky a jejich odbornost.¹⁵⁰ Rostly také nároky na vydávané učebnice a jejich kvalitu. Vydávání učebnic včetně jejich přípravy a distribuce bylo v gesci ministerstva zemědělství. Od roku 1927 tuto činnost převzala a zabezpečovala *Československá akademie zemědělská* (ČAZ).¹⁵¹ Pro rozšiřování a názornou výuku byla v roce 1920 zřízena *Státní výrobní učebních pomůcek*, která produkovala trojrozměrné modely, preparáty, diapozitivy a obrazy, dále *Filmová a diapozitivová ústředna*, z které pocházely názorné filmy a výukové diapozitivy, a také byla založena *Ústřední zemědělská knihovna* shromažďující veškerou dostupnou odbornou zemědělskou literaturu domácí i zahraniční provenience, a nápomocnou se zemědělským školám stala i vlastní ediční činnost ministerstva.¹⁵²

Přestože po prvotním vzmachu další rozvoj zemědělského školství zbrzdila hospodářská krize ve 30. letech 20. století, nové školy vznikaly i nadále, a to především na Slovensku a na Podkarpatské Rusi.¹⁵³ Ve školním roce 1938/1939 bylo v ČSR v celkovém součtu již 275 zemědělských škol, což dělá oproti roku 1919 nárůst o 106 škol.¹⁵⁴ Bohužel situaci značně zkomplikovala druhá světová válka v letech 1939–1945. Zemědělské školství bylo válkou omezeno, některé školy se buď celé anebo někdy alespoň z části podařilo přesunout z odtrženého pohraničí do vnitrozemí.¹⁵⁵ Zemědělské školství zůstávalo i v letech 1940–1945 nadále v kompetenci ministerstva školství,¹⁵⁶ kromě lesnických škol, školních statků a zemědělského poradenství.¹⁵⁷ Školní budovy byly v době války a nacistické okupace Čech a Moravy často zabrány pro vojenské účely,

¹⁴⁹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 20–21.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 24.

¹⁵¹ M. BERANOVÁ, A. KUBAČÁK, *Dějiny zemědělství*, s. 354.

¹⁵² J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 23.

¹⁵³ *Zemědělské školství*, s. 144.

¹⁵⁴ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 21.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 27.

¹⁵⁶ I. ČORNEJOVÁ, T. KASPER, D. KASPEROVÁ a kol., *Velké dějiny*, s. 376.

¹⁵⁷ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 27

studenti a učitelé byli povoláni do války nebo nasazeni na práce v průmyslu anebo v zemědělství. Vysoké školy včetně odborných zemědělských byly uzavřeny.

Po skončení války bylo samozřejmě nutné zemědělské školství všech stupňů obnovit. Bylo nutné opravit budovy, vybavit je novými učebnicemi, pomůckami a v neposlední řadě i zabezpečit odbornými pedagogy. V důsledku osídlování pohraničí vznikl požadavek na větší počet spíše nižších rolnických škol, ale další vývoj v této oblasti významně ovlivnil komunistický převrat z února roku 1948.¹⁵⁸

¹⁵⁸ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 27.

4. Město Písek od poloviny 19. do první poloviny 20. století

4.1. Významné události a děje v Písku a okolí od roku 1848 do Velké války.

Stejně komplikovaná a nabitá událostmi jako dějiny celé naší země byla v druhé polovině 19. století i historie města Písku. V té době, přesněji k roku 1880, žilo ve městě 10 596 obyvatel. Podle jazyka mezi nimi byli napočtení 10 244 Češi (96 %) a vedle nich 318 Němců a příslušníků dalších etnik, jak zastoupených v rakouské monarchii, tak i cizinců. Místní populace se hlásila převážně k římsko-katolickému vyznání. Z hlediska sociální skladby se vedle místních měšťanů, obchodníků, řemeslníků a dalších živnostníků objevovala i některá nová povolání, jako byli učitelé, úředníci, lékaři, advokáti nebo statkáři z okolí. Z profesních skupin však byli nejpočetněji zastoupeni dělníci, nádeníci, služebnictvo a čeled'.¹⁵⁹

Během tohoto období se Písek stal po etnické stránce ryze českých městem, navíc ikonou českého národního obrození. Od roku 1850 se tu postupně vytvořila fungující městská samospráva, vznikla zde řada významných škol, rozvíjel se i společenský, kulturní a spolkový život. Město si však stále lépe vedlo i po hospodářské stránce. Úspěšně sem dorazila industrializace, i když se jednalo hlavně o lehký průmysl, začala se budovat železnice a telegrafní spojení. Až po první světové válce se přidala elektrifikace celého Písecka a postupně i další vymoženosti moderní doby.¹⁶⁰

Město obdrželo i bezpečnostní složku v podobě městské policie a také četnictva působícího na okolním venkově ve složení strážmistr a šestice četníků.¹⁶¹ Dosavadní regulovaný magistrát zřízený na základě reformy císaře Josefa II. v 80. letech 18. století byl v roce 1850 nahrazen po linii státní správy píseckým okresním hejtmanstvím. Po linii komunální samosprávy byl ve městě nahrazen obecním výborem a jeho výkonným orgánem, městskou radou, která byla tvořena voleným purkmistrem (či starostou) a čtyřmi radními. Prvním novodobým píseckým purkmistrem se 7. srpna 1850 stal Ignác Otto.¹⁶²

Písek se od roku 1850 stal také sídlem okresního soudu a dalších důležitých úřadů a institucí politické i finanční správy. Tyto instituce nabízely profesní uplatnění a

¹⁵⁹ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 177.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 160.

¹⁶¹ Kolektiv autorů, *Almanach*, s. 44.

¹⁶² J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 160.

zaměstnání zejména vzdělaným příslušníkům středních vrstev, absolventům rakouských univerzit a středních škol různých typů. Vznik nových politických, finančních a hospodářské úřadů a soudů však přinášel i problémy, protože v Písku nebylo zejména zpočátku dostatečné množství veřejných budov vhodných k těmto účelům. Město proto muselo volit různá provizorní řešení, případně za spoluúčasti státu nebo okresní samosprávy stavět budovy nové.

V době tzv. neoabsolutismu byl na krátký čas od roku 1855 vytvořen Písecký kraj. Do města se tak po jisté době opět vrátilo sídlo krajské vlády a funkce krajského hejtmana, který zde pro bývalý Prácheňský kraj sídlil v letech 1751–1849.¹⁶³ Stal se jím na necelé desetiletí do zrušení krajské soustavy **JUDr. František Karel Miltner** (1797–1874), právník, kariéerní úředník, ale také absolvent filozofické fakulty a historik se zájmem o archeologii.¹⁶⁴ Dr. Miltner pocházel ze středočeského Slaného a jde o velmi zajímavou osobnost. Úřad píseckého krajského prezidenta, jak tehdy byla funkce někdejšího hejtmana oficiálně označována, byl jeho posledním působištěm před odchodem na odpočinek. Volba tohoto zkušeného a váženého úředníka a současně intelektuála hlásícího se hrdě ke svému českému původu právě pro Písek zcela jistě nebyla náhodná. V neklidné době po potlačení revoluce byl nejen loajálním státním byrokratem a zdatným správcem, kterého nic nezaskočilo, ale současně se dokázal sžít i s místní vzdělanou elitou a „zapadnout“ do ní. Stejně jako na všech svých několika předchozích působištích¹⁶⁵ i zde se zasazoval o záchranu cenných historických památek a také o ochranu starožitností před jejich ztracením nebo prodejem do zahraničí. Byl rovněž uznávaným numizmatikem. Po svém penzionování dožil v Praze, přičemž už od roku 1861 byl čestným členem archeologického sboru dnešního Národního muzea.¹⁶⁶ Tato osobnost jen dokresluje známé skutečnosti o kulturní a společenské výjimečnosti města Písku v té době v rámci jihočeského regionu.

Pro rozvoj píseckého vzdělávání a kultury však byla zcela zásadní až 70. a 80. léta 19. století. Velký rozmach zaznamenalo v té době právě školství. Vždyť i dnes se Písek nazývá „městem studentů“. Založení nových vyučovacích ústavů do města náhle přivedlo nejen mnoho studentů, ale i pedagogů, středoškolských profesorů, zpravidla odborníků

¹⁶³ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 160.

¹⁶⁴ Ondřej KOLÁŘ, *Město v času proměn. Z dějin města Písku v druhé polovině 19. století*, Písek 1990, s. 7.

¹⁶⁵ Např. Horní Beřkovice, Slaný, Smečno, Praha-Smichov.

¹⁶⁶ Zdislav TIETZE, *Slánský rodák František Karel Miltner*. In: *Kladenské noviny* 7, 1997, č. 226, s. 13; Libor DOBNER, *Archeologové Slánska*. In: *Slánské listy* 7, 1999, č. 7, s. 13.

z četných vědeckých oborů. Přitom školství, včetně středního, zde mělo svou tradici. Již v roce 1778 zde začalo působit gymnázium vzniklé ze zrušeného staršího jezuitského učiliště přeneseného sem z Klatov, které si v jihočeské oblasti brzy získalo značný vzhlas.¹⁶⁷ V roce 1860 byla v Písku založena vyšší česká reálka a vyšší dívčí škola, v roce 1870 přibyla odborná rolnická škola, kterou v roce 1885 následovala i místní věhlasná lesnická škola.¹⁶⁸

Koncentrace vzdělaných osob, ať úředníků, učitelů, středoškolských profesorů, lékařů, právníků nebo dalších intelektuálů či umělců, stejně jako studentů, z nichž se mnozí začali hlásit k české národnosti, vedla k značnému povzbuzení českých národních snah nejen ve městě, ale i v širokém okolí. Po polovině 19. století docházelo v Písku k postupnému potlačování němčiny v neúředním prostředí, zatímco do popředí zájmu místních elit i obyvatel města se dostával český jazyk. V roce 1858 zde byl založen český časopis *Poutník od Otavy*, a třebaže se snažil vyhýbat politickým otázkám, bylo jeho vydávání v roce 1862 úředně zastaveno poté, když bylo na jeho stránkách místní městské zastupitelstvo vyzváno k užívání češtiny jako úředního jazyka.¹⁶⁹ Již po roce však vznikl a od roku 1863 dlouhá léta vycházel další slavný písecký časopis *Otavan*, který se stal jeho adekvátní náhradou.¹⁷⁰ Další impulz pak představovalo založení *Národní jednoty pošumavské* na ustavující schůzi 21. června 1884 v Praze, které se zúčastnila i řada zástupců z různých částí západních a jižních Čech.¹⁷¹ V průběhu prvního roku její existence bylo úřady povoleno zřízení kolem 220 místních odborů, zejména v národnostně smíšených oblastech, ale i jinde.¹⁷²

V souvislosti s pronikáním českého jazyka do života společnosti a celého města je potřeba zmínit další důležitou osobu, a sice **Tomáše Šobra** (1813–1873).¹⁷³ Po pádu Bachova absolutismu a po obnově konstitucionalismu nejen že v závěru roku 1865 vyhrál obecní volby, ale 10. února 1866 byl zvolen za píseckého starostu (purkmistra). Jeho nástup do funkce znamenal v dějinách města výrazný zlom, jímž bylo zavedení českého

¹⁶⁷ M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství*, s. 70.

¹⁶⁸ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 160.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 162.

¹⁷⁰ Kol. autorů, *Almanach*, s. 45.

¹⁷¹ Jana PRÁŠKOVÁ, *K problematice činnosti Národní jednoty pošumavské na Českokrumlovsku*. Diplomová práce, PF a HU JU, České Budějovice 2010, zejm. s. 8. (dostupné on-line).

¹⁷² K této problematice např. Jiří POKORNÝ, *Tschechischer Böhmerwaldbund – Národní jednota pošumavská*. In: *Opera Historica* 2, České Budějovice 1992, zejm. s. 121–123.

¹⁷³ T. Šobr podlehl nákaze při epidemii pravých neštovic v roce 1873.

[www.https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Šobr](https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Šobr) (stav 14. března 2021).

jazyka na písecké radnici jako jazyka úředního. I když ve funkci hlavy města setrval pouhé tři roky, za tu dobu se mu podařilo zasadit se o jeho rozkvět. Usnadnila mu to skutečnost, že se pouhé dva měsíce po svém zvolení stal také okresním starostou, čili hlavou okresního zastupitelstva pro písecký samosprávný okres. Později byl za staročeskou stranu do kurie měst za obvod Písek zvolen také poslancem Českého zemského sněmu (1867–1873). Několik let byl také starostou nově založeného Sokola, na jehož vzniku se v letech 1867–1868 sám aktivně podílel.¹⁷⁴

Všechny shora uvedené příznivé okolnosti vedly k rozmachu dalších aktivit a k všestrannému rozvoji života ve městě. V ekonomické oblasti byl významným počinem například vznik *Záložny* v roce 1860 a také *Hospodářského spolku* v roce 1861, o několik let později pak i dalšího významného peněžního ústavu, jímž byla písecká *Spořitelna*. Touha místního českého obyvatelstva po spolčování a dalších impulzech pro kulturní život vedla k založení slavného pěveckého spolku *Otavan* v roce 1865. Vznik *Sokola*, který se svou činností naplno začal od roku 1868, už byl shora připomenut. Nelze opomenout samozřejmě ani vznik *Městského muzea v Písku* v roce 1884.¹⁷⁵ S jeho počátky je velmi silně spojeno jméno významného českého historika a píseckého městského archiváře **Augusta Sedláčka** (1843–1926), který byl jako penzionovaný středoškolský profesor po svém přesídlení do Písku (v roce 1899) na počátku 20. století několik let jeho ředitelem.¹⁷⁶

Město Písek však nezaostávalo ani v zavádění moderních technických vymožeností tehdejší doby. Za zmínku určitě stojí vybudování telegrafu, který Písek má již od roku 1863.¹⁷⁷ Významnou komunikací se stala nově vystavěná důležitá železniční trať vedoucí přes Písek, která město propojila nejprve s Českými Budějovicemi a s Plzní a posléze i s dalšími částmi země. Od 23. června 1887 se zásluhou „českého Edisona“ Františka Křižíka (1847–1941) datuje zavedení elektrického osvětlení, neboť svými obloukovými lampami tehdy rozzářil nejen Jindřichův Hradec, ale taktéž historický střed města Písku.¹⁷⁸

¹⁷⁴ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 163.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 162.

¹⁷⁶ Božena KOPIČKOVÁ, Josef BLÜML (eds.), *August Sedláček a pomocné vědy historické: sborník prací z konference ke stopadesátiletému výročí narození Augusta Sedláčka*. Mladá Vožice 1995, 136 s.; životopisný přehled na s. 11–22.

¹⁷⁷ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 166.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 165. Srov. též Alena VRBOVÁ, *František Křižík: ze života a díla významného českého vynálezce v kontextu podnikání a samosprávy období 1868–1941*. Diplomová práce, FF UK, Praha 2007 (dostupné on-line).

Kulturní a společenský život byl v druhé polovině 19. století ve městě skutečně bohatý. Konala se zde divadelní představení, která hrály kočovné společnosti, studenti nebo zdejších ochotníci zpočátku zpravidla v německém jazyce, ale později i v češtině. Do Písku zavítal i mirotický loutkář Matěj Kopecký. Řádné městské divadlo, které dnes sídlí v Tylově ulici, bylo v Písku vybudováno v roce 1868. Asi nejvýznamnější osobou, která ve zdejším divadle účinkovala, byl hudební skladatel Bedřich Smetana (1824–1884), jehož vystoupení se uskutečnilo 4. října 1881 a výtěžek z této akce byl určen ve prospěch obnovy vyhořelého Národního divadla v Praze.¹⁷⁹ Z dalších slavných osobností českého kulturního života, jejichž jména jsou s městem spojena, můžeme uvést básníka Adolfa Hejduka (1835–1923), dále hudebního skladatele Antonína Dvořáka (1841–1904), který tu pobýval pravidelně od roku 1886. Své mládí zde v letech 1886–1894 prožíval básník a spisovatel Fráňa Šrámek (1877–1952), autor „píseckého“ románu *Stříbrný vítr*.¹⁸⁰ V neposlední řadě je s Pískem spojen už zmíněný historik a ředitel místního muzea August Sedláček, jinak rovněž abiturient místního gymnázia, na němž roku 1863 složil maturitní zkoušku.¹⁸¹ Čilý společenský ruch tehdejší doby však v Písku dotvářely také první sportovní události. Místní tělovýchova dostala důležitý impulz po založení Tělocvičné jednoty Sokol v roce 1868, která od té doby v Písku konávala svá veřejná cvičení i pravidelné slety. Místní specialitou pak bylo založení prvního píseckého Bruslařského klubu, jehož sportovištěm byla v zimních měsících pravidelně zamrzající řeka Otava. V roce 1887 přibyl ještě Klub velocipedistů.¹⁸²

4.2. Písek v první polovině 20. století

Přechod do 20. století sice znamenal pro město jeho další rozvoj po hospodářské, sociální i kulturní stránce, ale bohužel obě světové války zabrzdily místní život po všech stránkách, přesto každá z nich poněkud jiným způsobem.

V Písku se začal již koncem 19. století budovat první moderní vodovod. V roce 1901 byla rozšířena městská elektrárna, která tehdy už nevyhovovala rostoucím požadavkům na objem produkce elektrické energie. Zhruba v téže době byly do města

¹⁷⁹ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 166–167.

¹⁸⁰ Karel POLESNÝ, *Písek*, České Budějovice 1964, s. 4.

¹⁸¹ O. KOLÁŘ, *Město*, s. 9.

¹⁸² J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 171.

přivedeny i první telefonní linky.¹⁸³ Nad radnicí na počátku 20. století poprvé zavlála i písecká městská vlajka, vyhotovená podle grafického návrhu Augusta Sedláčka, která se skládala ze dvou podélných pruhů, z nichž horní byl žlutý a dolní modrý.¹⁸⁴ Během osmiletého působení tehdejšího starosty města **Karla Lukáše** († 1925) v letech 1899–1907 došlo také na obnovu městských sadů a na předláždění ulic. Byla postavena nová kasárna a zemský hřebčinec a pokračovala také příprava výstavby nemocnice.¹⁸⁵

Vznik Československé republiky byl v Písku vyhlášen dokonce o čtrnáct dnů dříve než ve zbytku země, tedy už 14. října 1918. V roce 1920 do Písku zavítal Tomáš Garrigue Masaryk, někdejší poslanec říšské rady za tento obvod a současný první prezident ČSR, který tuto návštěvu vykonal u příležitosti 85. narozenin básníka Adolfa Hejduka.¹⁸⁶ Roku 1921 proběhlo ve městě sčítání lidu, během kterého bylo v Písku napočteno 16 307 obyvatel, kteří obývali 4 411 bytů. Většina populace se i nadále hlásila k české národnosti, ale bylo zde podchyceno také 122 Němců, 99 Maďarů a také několik Slováků a Rusů.¹⁸⁷ V roce 1922 se ve městě konala hospodářská a živnostensko-průmyslová výstava, kterou uspořádala pod záštitou samosprávy Zemědělská jednota v Písku ve spolupráci s hospodářským a průmyslovým spolkem. Výstava probíhala od 15. července do 27. srpna. Setkala se s velkým ohlasem v širokém okolí a za dobu trvání ji navštívilo 234 100 osob, takže šlo na dlouho o jednu z největších a nejúspěšnějších akcí.¹⁸⁸

Město dál rostlo nejen co do populace, ale také co do rozlohy a počtu domů; ve srovnání s rokem 1880 měl Písek k roku 1938 už kolem 20 000 obyvatel.¹⁸⁹ V roce 1934 se v Písku během jediného roku postavilo 75 nových domů. Byly uspořádány tak, aby v celých lokalitách měly stejný ráz, jak tomu bylo například ve čtvrti Rašínov neboli tzv. Habeš v ulicích nazvaných Budoucnost, Spravedlnost a v části Kollárovy ulice. Z těchto let pochází i řada staveb moderní architektury, k nimž patří novostavba okresního soudu z roku 1935, palác písecké spořitelny z roku 1934 (dnes sídlo Komerční banky), ale také výstavný hotel U tří korun a další objekty. Byla postavena také lávka na městský ostrov,

¹⁸³ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 181.

¹⁸⁴ J. PRÁŠEK, *Písecké XX. století*, s. 9.

¹⁸⁵ Ondřej KOLÁŘ, *Písek - příběh města*, Písek 2012, s. 67.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 76.

¹⁸⁷ Jana Pátová, „Písek – město v lesích.“ *Konstrukce historické paměti města Písku v letech 1918–1938*. Bakalářská práce, FF JU, České Budějovice 2014, s. 15 (dostupné on-line).

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 15–16.

¹⁸⁹ O. KOLÁŘ, *Písek*, s. 81.

městská plovárna a založen byl i Lesní hřbitov.¹⁹⁰ Realizace některých staveb se protáhla na několik let, takže například k dostavbě Nového mostu přes řeku Otavu došlo až ve válečném roce 1941.¹⁹¹

Zatímco dopady první světové války nebyly ani zdaleka tak drastické, léta druhé světové války a nacistické okupace v letech 1939–1945 přinesla do Písku řadu nepříjemných změn. Jejich první předzvěstí byl 18. září 1938 pohřeb dvou píseckých četníků padlých v Sudetech, vrchního strážmistra Františka Nováka a praporčíka Jana Koukola.¹⁹² Ihned po okupaci v březnu 1939 byla na úřadech a ve školách znovu zavedena jako úřední řeč a vyučovací jazyk němčina. Dále došlo na přejmenování některých ulic a náměstí. Tak Riegrovo náměstí (dnes Velké) se jmenovalo Viktoria Platz, dnešní Mírové náměstí se nazývalo Reinhard Heydrich Platz a Denisova ulice byla přejmenována na Goethe Gasse. Byly odstraněny některé pomníky, jako například pomník československých legionářů z Mírového náměstí anebo pomníky významných českých národních buditelů Adolfa Hejduka a Františka Palackého.¹⁹³

Náhled do píseckých dějin před polovinou 20. století můžeme zakončit třemi známým přívlastky, které výstižně charakterizují toto město v uvedené době. Zmínky o hojnosti lesů na Písecku charakterizuje slogan „Město v moři lesů“, ke kterému se hlásí třeba písecký rodák Jaromír Malý. Věhlas místního školství, kultury a společenského života dokládá slogan „Jihočeské Athény“, který vyjadřuje nebývalou koncentraci vyučovacích ústavů a jejich žáků a studentů na tomto místě. Konečně poslední z nich „Penzionopolis“ vznikl před více než sto lety, kdy si Písek pro jeho poklidnou a přátelskou atmosféru, příjemné klima, krásné prostředí a právě i bohaté kulturní vyžití často vybírali penzisté jako místo svého zaslouženého odpočinku. Oslavoval tedy penzistu jako finančně zajištěného a spokojeného člověka, který podzim života tráví ve městě Písku v tělesné i duševní pohodě.¹⁹⁴

¹⁹⁰ O. KOLÁŘ, *Písek*, s. 79.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 87.

¹⁹² J. PATOVÁ, „*Písek – město v lesích*“, s. 20.

¹⁹³ J. PRÁŠEK, *Písecké XX. století*, s. 84 a 86.

¹⁹⁴ O. KOLÁŘ, *Písek*, s. 68 a 69.

4.3. Písecké střední školy a jejich osudy do poloviny 20. století

Město jsme charakterizovali označením „Jihočeské Athény“, a proto bychom na tomto místě měli přiblížit osudy některých důležitých středních škol sídlících a pracujících v městě Písku. Zmínku si nepochybně zaslouží zdejší gymnázium, jehož vznik sahá až do roku 1778, písecká reálka a samozřejmě i místní proslulá lesnická škola. Všechny tyto ústavy nabízejí zajímavé srovnání s místní rolnickou školou, které je tato práce věnována, a současně dokreslují charakter místa a kraje, v němž vznikla a dlouhá léta působila.

4.3.1. Gymnázium. Počátek snahy o vznik gymnázia v Písku je možné datovat již od roku 1777, neboť po zrušení klatovského jezuitského gymnázia bylo uvažováno o jeho zřízení v Prácheňském kraji, konkrétně ve Strakonících. Do věci se vložila císařovna a královna Marie Terezie, která 3. ledna 1778 rozhodla o přemístění gymnázia právě do Písku.¹⁹⁵ První vyučování začalo 10. listopadu 1778 se 77 žáky v pěti třídách, které se nazývaly *principie, gramatika, syntax, rétorika a poesie*.¹⁹⁶ V počátcích byla převážná většina profesorů na této škole německého původu, avšak společně s nimi zde působili i čeští vlastenci. Postupně se gymnázium rozšiřovalo, což vyvolalo potřebu nové budovy, která se nacházela na Velkém náměstí. Později se gymnázium přestěhovalo do domu čp. 14 v ulici Komenského. V roce 1848 se stal český jazyk povinným předmětem a první maturitní zkoušky v češtině proběhly v roce 1851.¹⁹⁷ Zavedení českého vyučovacího jazyka, ale i dobré dopravní propojení města s venkovem, mělo příznivý dopad na růst počtu studentů. Dívky, tzv. privatistky, mohly na gymnáziu začít studovat teprve od roku 1907. O své činnosti gymnázium veřejnost pravidelně informovalo v tiskem vydávaných výročních zprávách. Studenti si vydávali i svůj vlastní časopis nazvaný „Gymnasion“. K různým významným událostem a výročím školy vycházely i speciální almanachy.

Jak by bylo možné charakterizovat vývoj této školy na přelomu 19. a 20. století? Na straně jedné studenti či přední píseckí představitelé včetně pedagogů veřejně vlastenecky vystupovali, byli aktivními členy různých spolků, a ve veřejnosti vůbec sílilo protirakouské smýšlení. Na straně druhé však počátek první světové války znamenal nejen odchod mnoha studentů a jejich učitelů do války, ale i další omezení, těžkosti a změny v chodu školy.¹⁹⁸ Po vzniku ČSR byla činnost gymnázia obnovena v plném

¹⁹⁵ J. PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, s. 135.

¹⁹⁶ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 193.

¹⁹⁷ Kol. autorů, *Almanach*, s. 83.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 84.

rozsahu a na škole došlo i k rozšiřování nabídky vyučovacích předmětů. Dívky byly přijaty za řádné žákyně a škola se chystala na oslavy 150. výročí svého vzniku, které připadalo na rok 1938.

4.3.2. Reálka. Reálky byly střední školy, které sice měly podobný charakter jako gymnázia, ale byly rozděleny na nižší a vyšší stupeň. Náplní studia zde byly vedle teoretických i praktické předměty, které zajišťovaly vedle nezbytného všeobecného vzdělání i praktickou výuku „řemesla“. Po absolvování vyššího stupně reálky bylo možné postoupit k vysokoškolskému studiu technického nebo přírodovědného zaměření.¹⁹⁹

Vznik reálných škol vyvolala potřeba vzdělaných lidí v daném oboru, ať to byli továrníci, průmyslníci, či pracovníci technických oborů, kterým scházelo vyšší odborné vzdělání, jež jim ale soudobá gymnázia nemohla poskytnout. Tento trend nastal v důsledku industrializace českých zemí od konce 18. století. Bylo nutné zřídit takové školy, které se věnovaly kromě základních předmětů například hospodářským vědám, lesnické či hornické nauce a podobně.²⁰⁰

Snahu o zřízení vyšší reálky v Písku můžeme přičíst tehdejšímu píseckému měšťanstvu a vzdělancům, neboť ti se domnívali, že právě taková škola ve městě chybí. Zásahu lze přičíst zejména tehdejšímu starostovi města **Tomáši Šobrovi** a také dvěma profesorům píseckého gymnázia **Josefu Pažoutovi** a **Karlu Ningrovi**.²⁰¹ Nejprve však byla zřízena pouze nižší reálná škola, která vycházela z místní školy hlavní. Nižší reálka sídlila v budově, která měla dost prostoru i pro zamýšlené rozšíření o vyšší reálku. Zřízení vyšší reálky bylo povoleno rakouským ministerstvem kultu a vyučování 1. září 1859. Datum jejího skutečného vzniku se však klade až do roku 1860.²⁰²

Vyučování na reálce začalo 8. října 1860. V čele školy stanul v letech 1860–1867 jako její první ředitel **Jan Krejčí** (1825–1887), což byl významný přírodovědec a první český profesor geologie. Tento vynikající vědec a pedagog byl aktivně činný i v politice jako člen píseckého obecního zastupitelstva a rovněž jako poslanec Českého zemského sněmu i vídeňské říšské rady. Po návratu z Písku do Prahy se stal vysokoškolským profesorem a posléze i rektorem české techniky.²⁰³ Do dějin písecké reálky se zapsal

¹⁹⁹ M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny*, s. 121.

²⁰⁰ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 237.

²⁰¹ Kol. autorů, *Almanach*, s. 87.

²⁰² A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 237.

²⁰³ Kol. autorů, *Almanach*, s. 88.

především jako jeden z jejích zakladatelů a také tím, že pro ni velmi erudovaně zpracoval plán výuky.²⁰⁴

Do školy nastoupilo hned v prvním školním roce 239 žáků.²⁰⁵ Ještě v říjnu 1860 přibýly večerní živnostenské kurzy, které byly dále rozšířeny o mechanickou dílnu a později o školní slévárnu.²⁰⁶ V letech 1867–1870 dostala písecká reálka druhého ředitele v osobě jejího dosavadního profesora, ale též básníka, dramatika a spoluzakladatele písecké včelařské jednoty **Vojtěcha Lešetického** (1830–1908).²⁰⁷ V téže roce byla za vyučovací jazyk na této škole ustanovena čeština,²⁰⁸ přičemž první nepovinné maturity se v ní skládaly v červenci roku 1869. V dalších letech byla škola rozšířena na sedmitřídní a průběžně kolísal i počet jejích studentů v závislosti na hospodářské situaci v regionu.

Od 1. ledna 1886 se písecká vyšší reálka stala školou státní. V 90. letech 19. století dál rostla a ve školním roce 1901/1902 byl zaznamenán největší počet žáků, a to 556. Do chodu školy však velmi negativně zasáhla první světová válka, zejména odvedením nejen mnoha profesorů, ale i studentů do armády. V roce 1920 u příležitosti 85. narozenin Adolfa Heyduka dostala škola název *Reálka dr. Adolfa Heyduka*, protože tento významný český literát byl také jedním z jejích nejznámějších učitelů.

O svou samostatnost reálka poprvé přišla ve válečném roce 1942, kdy byla dočasně připojena k místnímu gymnáziu. Znovu a trvale se tak stalo od školního roku 1949/1950. Od té doby je skryta pod společným názvem *Gymnázium v Písku*.²⁰⁹ Mezi nejznámější studenty a absolventy písecké vyšší reálky patří například spisovatel a dramatik Ladislav Stroupežnický (1850–1892), akademický malíř Mikoláš Aleš (1852–1913), filmový a divadelní režisér Václav Krška (1900–1969), klavírista a hudební skladatel Jaroslav Jeremiáš (1889–1919) a také jeho mladší bratr hudební skladatel a dirigent Otakar Jeremiáš (1892–1962), ale i mnozí další.²¹⁰

4.3.3. Lesnická škola. Prvotní myšlenka na zřízení lesnické školy v Písku měla základ ve velkém bohatství a rozloze lesů v okolí města a v rozsáhlých lesních hospodářstvích v regionu. Z této okolnosti vyplývala i potřeba lesních odborníků.

²⁰⁴ O. KOLÁŘ, *Písek*, s. 51.

²⁰⁵ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 240.

²⁰⁶ O. KOLÁŘ, *Písek*, s. 51.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 52.

²⁰⁸ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 241.

²⁰⁹ Kol. autorů, *Almanach*, s. 91.

²¹⁰ Tamtéž, s. 87.

Z počátku tato myšlenka nepadla na úrodnou půdu. Od roku 1865, kdy tento návrh padl poprvé, do jeho realizace v roce 1884 uběhlo devatenáct let. Základním dokumentem se stalo rozhodnutí kuratoria Rolnické školy v Písku z 9. října 1884 o vzniku samostatné lesnické školy.²¹¹

Definitivní návrh na zřízení lesnického učení v Písku podal Ladislav Burket, který v té době úspěšně vedl jako ředitel rolnickou školu v Písku. Přednesl jej správnímu výboru rolnické školy (tzv. kuratoriu) a výsledkem bylo zřízení prvního českého lesnického kurzu pro výchovu pomocných technických a odborných lesních zřízců, kde se vyučovalo česky. V jediné tehdejší lesnické škole v Čechách sídlící v Bělé pod Bezdězem se totiž vyučovalo německy.²¹² Lesnický kurz nejprve vznikl při rolnické škole a představoval první krok pro přechod k dvouletému lesnickému učilišti.²¹³ První přechodný kurz s dvanácti žáky trval osm měsíců a zahájen byl 12. ledna 1885. Vedli jej Ladislav Burket a lesmistr Josef Zenker.²¹⁴

První pravidelný školní rok lesnické školy s třiceti žáky začal v říjnu 1885. Profesorský sbor byl rozšířen o další učitele z ostatních středních škol a vyučování ze začátku probíhalo v budově rolnické školy. Teprve třetí školní rok se již zahajoval v nové budově rolnické školy, a lesnické škole se dostalo nové organizace, přičemž se jejím ředitelem stal Ladislav Burket. Pro praktická cvičení byly se souhlasem jejich majitele využívány lesy na panství Orlík nad Vltavou.

Poměrně brzy se objevila myšlenka na zřízení vlastního internátu. Na základě výnosu předlitavského ministerstva orby ze 14. srpna 1888 byly schváleny stanovy a učební osnovy, což znamenalo pro lesnickou školu uznání jako řádného dvouletého učiliště.²¹⁵ Díky tomu, že se škole dobře dařilo, zvyšovala se i poptávka po jejích absolventech.²¹⁶ Dokladem je například „čestný diplom výstavní“ udělený škole v roce 1891 na jubilejní výstavě v Praze.²¹⁷ Význam školy lze doložit i dvěma návštěvami císaře Františka Josefa I. na ní.²¹⁸ Rostoucí prestiž znamenala i větší příliv zájemců o studium na ní, což zase vyvolalo potřebu nových prostorů pro výuku i ubytování žáků. Internát

²¹¹ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 258.

²¹² O. KOLÁŘ, *Písek*, s. 62.

²¹³ *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884-1885*, Písek 1885, s. 34.

²¹⁴ Kol. autorů, *Almanach*, s. 95.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 259.

²¹⁷ Kol. autorů, *Almanach*, s. 95.

²¹⁸ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 260.

byl již postaven, a proto se začalo vyjednávat o výstavbě nové budovy pro lesnickou školu. Dobrá pověst a vysoká kvalita lesnické školy přivedla lesníky na myšlenku zřídit v Písku i vyšší lesnický ústav, který pak tvořil se starší lesnickou školou jeden správní a pedagogický celek.²¹⁹

Cílem školy byla výchova pomocných, technických a lesních zaměstnanců a jejich příprava ke státní odborné zkoušce. Pro přijetí žáků bylo vyžadováno, aby absolvovali čtyři třídy gymnázia nebo reálky, anebo tři ročníky měšťanské školy s doplňující přijímací zkouškou.²²⁰ Z teoretických vyučovacích předmětů můžeme zmínit mravouku, češtinu, němčinu, lesní výrobu, správovědu nebo encyklopedii polního hospodářství, z praktických pak rýsování, zeměměřičtví v praxi a kancelářskou praxi. K vyučování dále sloužilo i nově zbudované arboretum. Absolventi vyššího lesnického ústavu se mohli uplatnit v praktickém životě jako lesní úředníci, odborníci a po státní zkoušce i jako lesní hospodáři.

Ještě před vypuknutím první světové války lesnická škola prošla jistou stagnací, kterou zavinilo lpění na ustálených principech lesnického školství, což jejímu dalšímu rozvoji neprospívalo. Objevily se i snahy o sloučení lesnických ústavů do jediné školy. Po první světové válce, kdy byly písecké střední lesnické školy převzaty pod správu státu, se zařadily do systému regulérních středních škol, jejichž studium bylo zakončeno maturitní zkouškou.

Po vzniku ČSR a po zestátnění se znovu objevily snahy o pozvednutí úrovně písecké lesnické školy. Pro praktickou výuku bylo v roce 1928 ke škole připojeno poleší Hůrka. Škole se však nevyhnula ani druhá světová válka, která přerušila nebo omezila vyučování. Navíc byl na škole zaveden německý vyučovací jazyk, který byl povinný také u maturitní zkoušky. Po skončení války bylo plně obnoveno vyučování a odstraňovaly se nejen nežádoucí zásahy, ale i napáchané škody.²²¹

²¹⁹ Kol. autorů, *Almanach*, s. 95.

²²⁰ Tamtéž, s. 96.

²²¹ Tamtéž, s. 97.

5. Rolnická škola v Písku a její historie

5.1. Vznik a počátky rolnické školy v roce 1870

Založení rolnické školy v Písku vyvolala potřeba vzdělávat v zemědělském oboru také venkovské obyvatelstvo z poměrně chudých a zpočátku i méně rozvinutých jižních Čech. Dosud tento obor bylo možné studovat pouze na vyšším učilišti v Táboře, které však bylo pro chudší žáky ze vzdálenějších oblastí Prácheňska špatně dostupné.

Počátky vzniku rolnické školy v Písku sahají do roku 1868. Ředitel městské opatrovny a sirotčince v Písku **Vojtěch V. Janota** dal tehdy podnět k sestavení čtyřadvacetičlenného družstva, které tvořili místní občané a rolníci včele s **Robertem Hildprandtem**. Jejich úkolem bylo zahájit úkony k založení rolnické školy, především pro ni zjistit finanční prostředky a také učitelský sbor, který měl být složen z učitelů jiných píseckých škol. Prvním ředitelem se stal **J. Suda**, profesor vyšší reálné školy v Písku.

Výuka v prvním ročníku rolnické školy začala 6. prosince 1870 a ve škole tehdy vyučovalo jedenáct učitelů. Hned v roce 1871 přibyl druhý studijní ročník. Celkem se zde vyučovalo pro dvacet studentů.²²²

5.2. Od vzniku školy do reorganizace v roce 1883

V počátečních letech 1870–1883 se však rolnická škola potýkala s mnoha problémy. Vyučování probíhalo v pronajatých místnostech píseckých domů, což nebylo ideální. Navíc se kvůli tomu musela nejméně čtyřikrát stěhovat do jiných prostor. Změna nastala i ve vedení školy, neboť J. Suda vystřídal na místě ředitele **V. Janota**.²²³

V roce 1883 z rozhodnutí Zemského výboru v Praze byla provedena zásadní reorganizace Rolnické školy v Písku. K tomu úkolu byl do Písku povolán **Ladislav Burket** (1855–1933), dosavadní zemský lidový učitel. Na žádost kuratoria rolnické školy

²²² *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12*, Písek 1912, s. 1–2.

²²³ Tamtéž, s. 3.

se jako ředitel od 1. srpna 1883 ujal jejího vedení a začal s budováním nového a moderně koncipovaného vyučovacího ústavu.²²⁴

5.3. Léta 1883 až 1912: škola pod vedením ředitele Ladislava Burketa

Nový ředitel se nejprve postaral o lepší vyučovací místnosti pro školu v domě čp. 274 na Budějovickém předměstí (dnes Budějovická ulice). Pro praktické vyučování žákům a učitelům sloužil pozemek naproti škole a dále některé obecní pozemky města Písku.²²⁵

Existence školy byla závislá na finančních příspěvcích, které dostávala od píseckého, vodňanského a mirovického okresního zastupitelstva, ale také od písecké záložny a spořitelny jako dobrovolných mecenášů. Propagační činností Ladislava Burketa vzrostl počet studentů rolnické školy na dvaadvacet. Ovšem už ve školním roce 1884/1885 se zvýšil počet studentů na 36 a bylo nutné pronajmout si budovu čp. 274 celou. Škola díky tomu obdržela vyšší státní subvence i finanční podporu od Českého zemského sněmu. Bylo také ustanoveno její definitivní sedmičlenné kuratorium,²²⁶ v čele s předsedou **Františkem Gamischem**, tehdejším purkmistrem města Písku jakožto zástupcem města, a **JUDr. Bedřichem knížetem ze Schwarzenbergu** (1862–1936), jakožto zástupcem okresní zemědělské rady.²²⁷

První učitelský sbor tvořilo devět učitelů či spíš pomocných sil. Ředitel Ladislav Burket vyučoval hospodářské nauky, adjunkt František Hrádek hospodářskou nauku a praxi, Vojtěch Janota gramatikální předměty (tj. češtinu a jazyky), Antonín Veselský mravouku, zeměpis a dějepis, J. Duchoň počty a kreslení, E. Koudelka zvěrolékařství, Antonín Sochor přírodopis, František Tonner lučbu (tj. chemii) a Antonín Nádherný lesnictví.²²⁸

²²⁴ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 262.

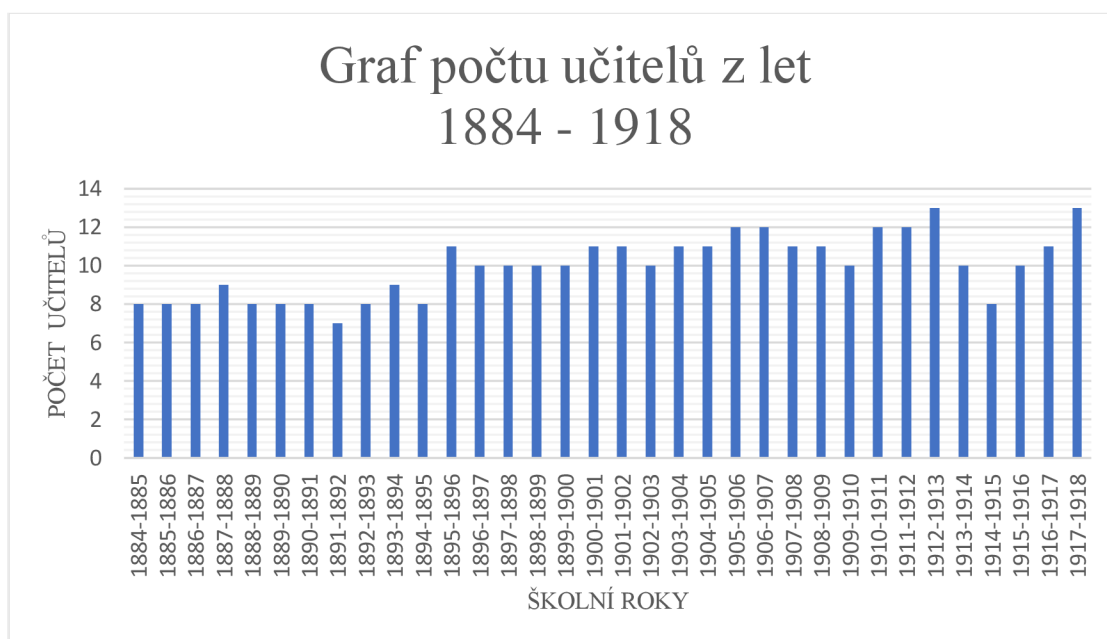
²²⁵ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12*, s. 4.

²²⁶ *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884–1885*. Písek 1885, s. 4.

²²⁷ *Tamtéž*, s. 9.

²²⁸ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12*, s. 5.

Graf č. 1: Vývoj počtu učitelů písecké rolnické školy v letech 1884–1918.

Graf byl vypracován na základě podkladů z výročních zpráv rolnické školy, a sice č. 1 až č. 13 z let 1884–1897, č. 15 z let 1898–1899, č. 17 až č. 23 z let 1900–1907 a č. 28 až č. 34 z let 1911–1918. Je názornou ukázkou stability učitelského sboru. Přes dočasné drobné snížení měl počet vyučujících spíše vzestupnou tendenci po celé zkoumané období 34 let, pro něž byly tyto údaje k dispozici.

Při škole byl zásluhou ředitele Burketa a veterináře Koudelky zřízen první přípravný podkovářský kurz, a to nejprve jako čtyřtýdenní, a později jako šestitýdenní. Byl určen pro kováře, kteří se chtěli podrobit zkoušce pro své podnikání. Poprvé se uskutečnil od 15. října do 15. listopadu 1884, podruhé na jaře 1885 od 1. do 30. března. Celkem se tohoto kurzu zúčastnilo 60 kovářů.²²⁹

Díky snahám ředitele Burketa byl 12. ledna 1885 při škole zřízen i první pololetní český lesnický vyučovací kurz, jako příprava na přechod ke kurzu dvouletému. Začínal s dvanácti studenty, které vedl lesmistr královského města Písku **Josef Zenker** (1841–1894). Celkově měla písecká rolnická škola i s oběma zmíněnými kurzy v tomto školním roce již 108 studentů.²³⁰ Rostoucí počet žáků vedl od roku 1885 ke snahám o výstavbu vlastní školní budovy. Město pro ni určilo stavební pozemek v ulici Čelakovského a byly

²²⁹ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12*, s. 5–6.

²³⁰ *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884–1885. Písek 1885*, s. 5.

sestaveny stavební plány a rozpočty. Hmotným darem v podobě stavebního materiálu na její budování přispělo písecké okresní zastupitelstvo. Český zemský sněm byl požádán o poskytnutí půjčky a ministerstvo orby o státní dotaci.²³¹

Hlavním účelem rolnické školy bylo poskytovat venkovským mladíkům teoretické i praktické vzdělání v zemědělském oboru, které by mohli využít pro správu svých vlastních nebo pronajatých statků anebo pro práci v hospodářské správě na velkostatkách. Podmínkou pro přijetí byla ukončená národní škola. Školní rok trval od 1. října do 31. července a studium na škole bylo dvouleté s českým vyučovacím jazykem.²³² Studenti po složení závěrečné zkoušky obdrželi závěrečné vysvědčení čili absolutorium.²³³ Studium nebylo laciné. Roční zápisné do školy činilo pro každého studenta 1 zl. 50 kr. Další poplatky se odváděly za knihovnu (1 zl. a 50 kr.) a za ubytování (1 zl. 50 kr.), a měsíční stravné studenta vyšlo na 10 zl. 80 kr. Ročně tedy studium každého žáka vyšlo na bezmála 120 zl.

Na rolnické škole byla zastoupena celá plejáda předmětů, teoretických i odborných. Vyučovala se zde mravouka, pěstování hospodářských rostlin, chov hospodářského zvířectva, správověda a národní hospodářství, výklady hospodářských prací (tj. ekonomie), hospodářská praxe, štěpařství, živočichopis (biologie), rostlinopis (botanika), lučba (chemie), technologie, silozpyt (fyzika), počtářství a měřičství (matematika), zeměpis a dějepis, anatomie zvířat a zvěrolékařství, kreslení a psaní, mateřský jazyk, písemnictví a sloh, účetnictví, lesnictví, německý jazyk a také zpěv. Teoretické vyučování probíhalo v dopoledních hodinách, praktická cvičení odpoledne.²³⁴ Pro praktická vyučování sloužila cvičná pole, ovocná školka a městské ovocné sady.²³⁵ Škola pro studenty pořádala i naučné návštěvy (tj. exkurze) velkostatků, průmyslových podniků, ovocných zahrad, školek nebo lesů.²³⁶ Škola měla i svou vlastní knihovnu se 400 svazky a také čítárnu, do které odebírala časopisy, jako byly například *Pražské*

²³¹ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12*, s. 6.

²³² *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884–1885*. Písek 1885, s. 6.

²³³ *Tamtéž*, str. 8.

²³⁴ *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884–1885*. Písek 1885, s. 7–8.

²³⁵ *Tamtéž*, s. 19.

²³⁶ *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884–1885*. Písek 1885, s. 24.

hospodářské noviny, Zahradnické listy nebo *Rolník budějovický*.²³⁷ Pro praktickou výuku měla k dispozici i modely strojů a nářadí, zvěrolékařské a podkovářské nástroje, zařízenou kovárnu se třemi kovadlinami, včelařské a štěpařské nářadí, různé mapy a dokonce i vlastní chemickou laboratoř.²³⁸

Škola původně pro své potřeby využívala od města určené prostory v domě čp. 274 na Budějovickém předměstí. Byli zde ubytováni studenti i učitelských sbor včetně ředitele. V jednom pokoji bydleli tři až čtyři studenti. Škola pokoje zajistila základním vybavením, praní ložního i jiného prádla zajišťoval školník. Stravování probíhalo v hostinci. Studenti také museli nosit stejnokroje.²³⁹ Pro zajištění chodu školy, pořádku a také bezpečnosti žáků byl kuratorem vydán domácí řád, který určoval všechny povinnosti studentů a obsahoval i výčet trestů za jejich porušení.²⁴⁰

Ve školním roce 1885/1886 školu navštěvovali již 142 studenti, z toho hospodářské oddělení mělo 60 žáků, lesnický kurz navštěvovalo 32 studentů a podkovářský kurz 50 podkovářů. S rostoucí návštěvností školy ovšem přestaly brzo stačit původní prostory v domě čp. 274, a proto se škola přestěhovala do většího objektu na píseckém náměstí. V roce 1886 byla škole poskytnuta na přímělu Karla knížete ze Schwarzenbergu zemská půjčka ve výši 20 000 zl. na výstavbu nové školní budovy.²⁴¹ Její stavební plány vypracoval zemský inženýr Mayer. Celkové náklady na stavbu však činily 40 000 zl., takže vedle zemské půjčky na ni přispělo i město Písek a zámožnější členové kuratoria rolnické školy. Povolení k výstavbě školy město vydalo 11. května 1886.²⁴²

Následující graf byl vypracován na základě podkladů výročních zpráv rolnické školy č. 1 až č. 5 z let 1884–1889, č. 7 z let 1890–1891 a č. 28 z let 1911–1912. Například druhá výroční zpráva rolnické školy uvádí, že kurzu konaného ve dnech 1. listopadu až 15. prosince 1885 se zúčastnilo celkem 26 podkovářů, avšak na str. 39 se nachází chyba. Mezi pátým a sedmým podkovářem chybí jméno šestého účastníka kurzu, takže správný počet je pouze 25 podkovářů, což však na skutečnosti o zájmu ze strany veřejnosti nic

²³⁷ *První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884–1885. Písek 1885, s. 25.*

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Tamtéž, s. 27.

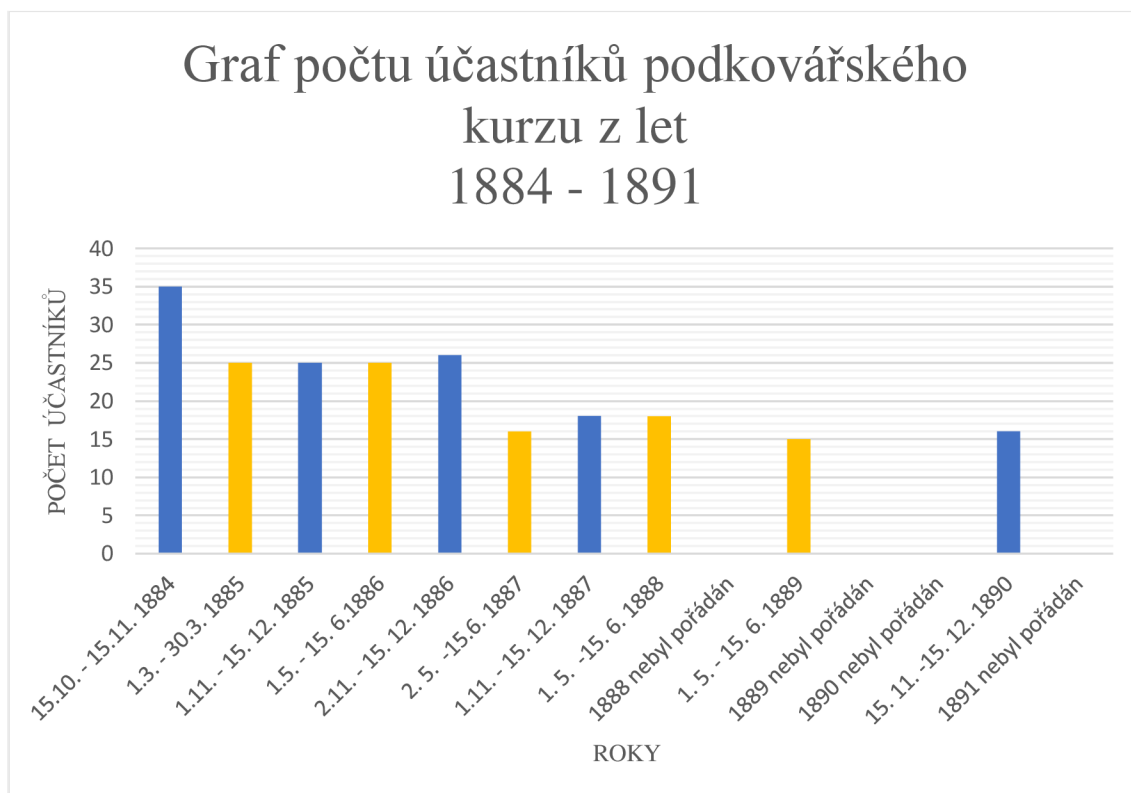
²⁴⁰ Tamtéž, s. 28–29.

²⁴¹ *Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885–6. Písek 1886, s. 3–4.*

²⁴² Tamtéž, s. 7.

nemění. Do 28. výroční zprávy školy však byl bohužel převzat chybný údaj. Graf tedy názorně dokládá, že zpočátku o pořádání těchto kurzů, kdy byly novinkou, byl ze strany podkovářů o ně velký zájem, ale postupem času, jak se kapacita naplnila, byl navštěvován stále méně, přičemž ve čtyřech původně předpokládaných termínech kurz vůbec nebyl pořádán.

Graf č. 2: Počty účastníků podkovářského kurzu v letech 1884–1891.

Ve dnech 4. až 9. srpna 1886 na rolnické škole proběhl speciální štěpařský kurz. Byl určený zejména pro učitele z národních škol. Vyučujícím zde byl ředitel Ladislav Burket a do prvního kurzu se přihlásilo 60 účastníků.²⁴³

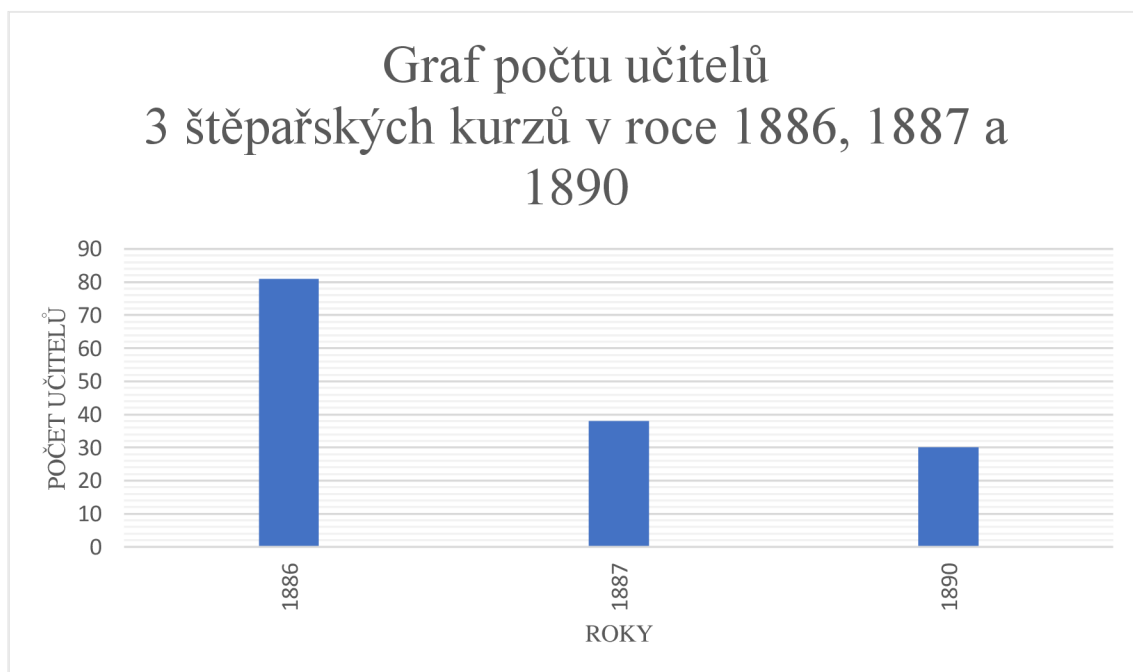
Po dostavění nové budovy se studenti rolnické školy již nadále nemuseli stravovat v hostincích ve městě, ale přímo v budově školy, jejíž součástí se stala vlastní kuchyně s jídelnou, a to podle nově sestaveného domácího jídelního řádu. Pro studenty to znamenalo nejen úsporu času a starostí, ale také přechod na „domácí“ stravu. Snídaně byla stanovena na 6.30 hodin a podávalo se každý den ¼ l kávy a houska. Oběd byl ve

²⁴³ Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885–6, Písek 1886, s. 45.

12.00 hodin, a například každé pondělí byla podávána kroupová polévka s chlebem, hovězí maso a cibulová omáčka s maštěnými bramborovými knedlíky. Večeře byla stanovena od 18.00 do 18.30 hodin a například každé úterý se podávala pečená jaternice se zelím a 22 dkg chleba.²⁴⁴

V dalším školním roce 1886/1887 se přihlásilo ke studiu na škole sto třináct nových studentů, a to 51 do hospodářského oddělení, 37 do lesnického a 25 do podkovářského kurzu.²⁴⁵ Úspěšný podkovářský kurz se stal vzorem pro další, které byly otevřeny nejen v Čechách, například při hospodářské škole v České Lípě a v Chrudimi, ale také v Tyrolsku.²⁴⁶ Na písecké škole v tomto školním roce probíhal už šestý podkovářský kurz a také druhý kurz štěpařský.²⁴⁷

Graf č. 3: Počet učitelů obecných škol, kteří se zúčastnili tří štěpařských kurzů konaných v letech 1886, 1887 a 1890.

²⁴⁴ *Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885–6, Písek 1886, s. 34–35.*

²⁴⁵ *Třetí výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a zřízeného při ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1886–7, Písek 1887, s. 4.*

²⁴⁶ *Tamtéž, s. 46.*

²⁴⁷ *Tamtéž, s. 48 a 51.*

Graf č. 3 byl vypracován na základě podkladů výročních zpráv rolnické školy č. 3 z let 1886–1887, č. 7 z let 1890–1891, č. 11 z let 1894–1895 a č. 28 z let 1911–1912. U štěpařského kurzu v roce 1887 uvádí 3. výroční zpráva školy počet 22 učitelů, výroční zprávy č. 11 a č. 28 uvádějí shodně počet 38 učitelů. U kurzu konaného v roce 1890 pak 7. a 28. výroční zpráva školy uvádějí shodný počet 30 učitelů, ale 11. výroční zpráva uvádí počet učitelů 31. Graf má sestupnou tendenci, která odpovídá postupnému úbytku potenciálních zájemců ze strany učitelů poté, když většina z nich kurz absolvovala.

Současně se dál pracovalo na dostavbě nové školní budovy a od písecké obce byly škole výhodně pronajaty další pozemky. Na svůj provoz či na zařízení škola obdržela například od Adolfa knížete ze Schwarzenbergu (1890–1950) jako dar ovocné stromky a od Karla IV. knížete ze Schwarzenbergu (1859–1913) štěpy ze školek pro založení vlastního školního sadu. Škola díky svým úspěchům a vznikajícímu věhlasu obdržela také štědrou finanční výpomoc, a to nejen od předlitavského ministerstva orby, ale rovněž od okresních zastupitelstev v Mírovicích a v Milevsku.²⁴⁸ Konečně 21. června 1887 byla zcela dokončena nová budova a byla slavnostně vysvěcena českobudějovickým biskupem Dr. Martinem Josefem Říhou (1839–1907).²⁴⁹ Při tomto aktu byl posvěcen i poslední kámen, do něhož byla vložena a zadržena skříňka, která mimo jiné obsahovala výroční zprávy z let 1884 až 1886, program slavnostního svěcení školy, dobové časopisy, fotografie, mince, plán školy a další předměty.²⁵⁰

Novostavba rolnické školy byla na svou dobu moderní a dobře vyprojektovaná budova. Měla přízemí a jedno patro. Štít na jejím průčelí nesl nápis „Českému rolnictvu“. V budově byly dvě učebny rolnické školy, jedna učebna pro lesnický kurz a jedna pro kurz podkovářský. Dále se zde nacházely kabinety, sborovna, laboratoř, byt ředitele, internátní pokoje pro 40 až 60 studentů, kuchyně s jídelnou a dokonce i malá nemocnice či spíše ošetřovna. Součástí školy byla také ovocná a zelinářská zahrada a cvičné pole o výměře 5 ha.²⁵¹

Školní rok 1887/1888 byl zahájen již v nové budově a pozornost se nyní soustředila na lesnický kurz, který měl být podle názoru ředitele reorganizován a změněn

²⁴⁸ *Třetí výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a zřízeného při ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1886–7, Písek 1887, s. 4–5.*

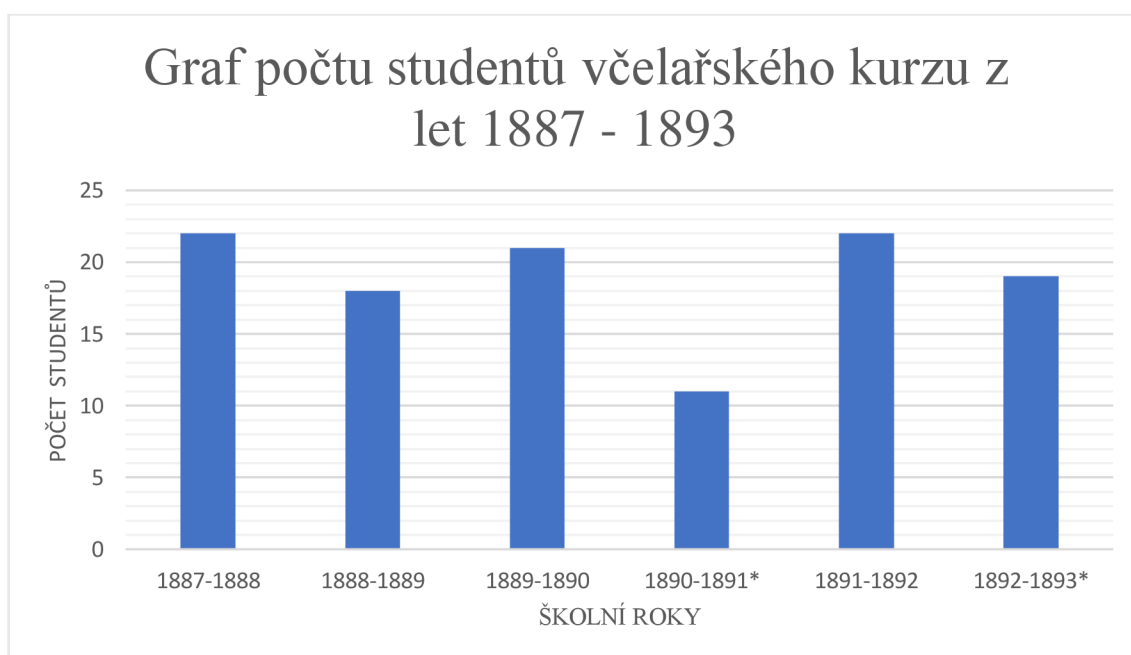
²⁴⁹ *Tamtéž, s. 5.*

²⁵⁰ *Třetí výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a zřízeného při ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1886–7, Písek 1887, s. 10.*

²⁵¹ *Tamtéž, s. 18.*

na dvouleté lesnické učiliště.²⁵² Reorganizace byla dokončena až 10. května 1888 a ředitelem učiliště se stal podle očekávání Ladislav Burket. V blízkosti si rolnická škola pronajala dům jako internát pro lesnické učiliště,²⁵³ pro které byl také založen botanický park (tzv. arboretum).²⁵⁴ V okolí budovy školy byly dokončeny rovněž užitkové a okrasné sady. Se svolením panovníka se jmenovaly *Sady císaře Františka Josefa I.*²⁵⁵ V tomto školním roce se navíc uskutečnil i první ročník včelařského kurzu zakončeného zkouškou, na kterém jednou týdně jeho studentům přednášel předseda písecké včelařské jednoty **Hynek Macner**.²⁵⁶ V roce 1890 pak tento včelařský kurz obdržel pro praktickou výuku několik úlů a další včelařské vybavení.

Graf č. 4: Počet frekventantů včelařského kurzu z let 1887–1893.

Graf č. 4 byl vypracován na základě podkladů výročních zpráv rolnické školy č. 4 až č. 9 z let 1887–1893 a č. 11 z let 1894–1895. Pro školní rok 1890–1891 se udává v 7. výroční zprávě školy počet 11 účastníků, ovšem v 11. výroční zprávě je uvedeno 14 studentů. Pro školní rok 1892–1893 se v 9. výroční zprávě školy udává počet 19 frekventantů, ale 11. výroční zpráva školy udává počet 20 studentů. Ze zpracovaného

²⁵² Čtvrtá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a spojeného s ní učiliště lesnického. Školní rok 1887–8. Písek 1888, s. 3–4.

²⁵³ Tamtéž, s. 3–4.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 17.

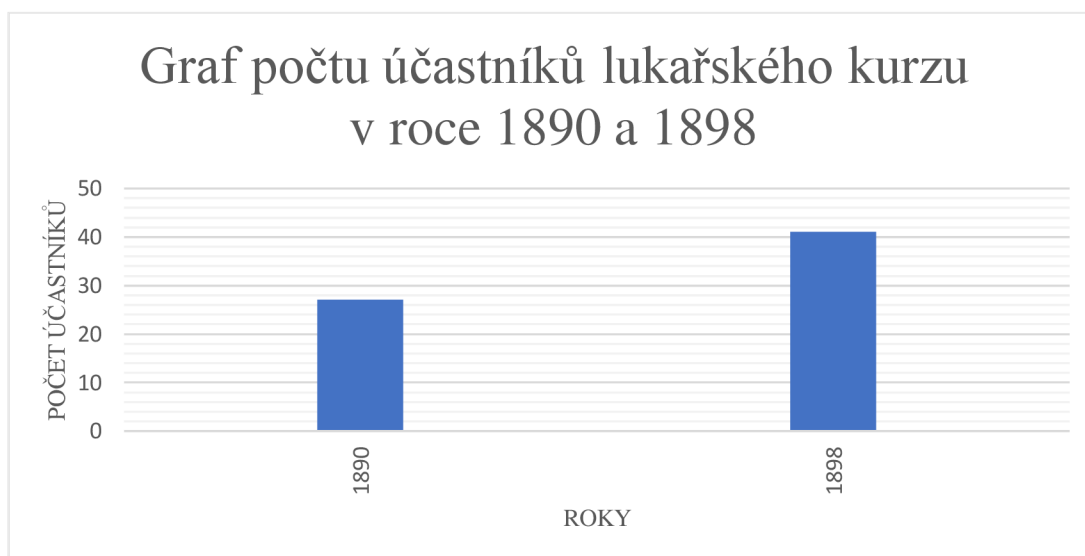
²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 56.

grafu vyplývá poměrně stabilní počet studentů, kteří navštěvovali včelařský kurz, s výjimkou mírného poklesu zájmu ve školním roce 1890–91, což však svědčí o trvalé popularitě a úspěšnosti kurzu.

V následujících letech se rolnická i lesnická škola vyvíjely zpočátku společně. Ve školním roce 1888/1889 se jim dostalo velké pocty, když 3. září 1888 město Písek i školu osobně navštívil císař František Josef I. se svým doprovodem.²⁵⁷ V areálu školy přibyla novostavba stáje pro hovězí dobytek a kůlny na zemědělské nářadí.²⁵⁸ Úspěšný byl i následující školní rok 1889/1890. V roce 1890 se rolnická škola a lesnické učiliště zúčastnily hospodářsko-lesnické výstavy ve Vídni, kde vystavovaly nejen v pavilonu učebních pomůcek, ale také na kolektivní výstavě zemědělského školství.²⁵⁹ Pro potřeby lesnické výuky byla vybudována rozsáhlá lesní školka s 210 tisíci sazenicemi.²⁶⁰ V srpnu 1890 se na škole uskutečnil první lukařský kurz, a vedle něho pokračovaly i kurzy štěpařský a včelařský.²⁶¹

Graf č. 5: Počet účastníků lukařského kurzu v roce 1890 a 1898.

²⁵⁷ Čtvrtá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a spojeného s ní učiliště lesnického. Školní rok 1887–8. Písek 1888, s. 61.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 63.

²⁵⁹ Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12, Písek 1912, s. 65.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 66.

²⁶¹ Tamtéž, s. 67.

Graf č. 5 byl vypracován na základě podkladů z výročních zpráv rolnické školy č. 7 z let 1890–1891, č. 15 z let 1898–1899 a č. 28 z let 1911–1912. Porovnává údaje pouze pro dva roky, ale ukazuje, že i tento odborný kurz byl pro školu dobrou investicí. O kurz v roce 1898 byl větší zájem než v roce 1890. V dalších výročních zprávách již bohužel zmínky o pořádání tohoto kurzu chybí.

I školní rok 1890/1891 proběhl klidně a úspěšně. V roce 1891 v areálu školy přibýly nový vepřín a drůbežárna a rozšířeny byly také stáje pro hovězí dobytek.²⁶² Následující rok 1891/1892 se však nesl ve znamení některých změn. Po zrušení hospodářské školy v Rábíně u Vodňan přešlo šest tamních studentů do písecké rolnické školy. Vyučovací ústav tak v onom roce měl už celkem 111 studentů, z nichž 51 studovalo rolnickou školu a 60 lesnické učiliště. V tomto roce se vedení školy společně s kuratoriem zaměřilo na školní hospodářský statek, takže byl zvýšen počet chovaného skotu i drůbeže, z čehož škole plynuly zajímavé hospodářské výnosy a tudíž i nemalé finanční zisky. Celkový příjem školy za rok 1891/1892 plynoucí především z prodeje jejích vlastních zemědělských produktů (maso, mléko, vejce, ovoce, zelenina apod.) činil 42 500 zl., roční výdaje dosáhly 41 300 zl.²⁶³ Škola tedy hospodařila úspěšně a dokonce i s nevelkým přebytkem.

Byla dokončena meliorace luk na pozemcích školy, a novými odrůdami stromů a keřů byly doplněny ovocné sady. Zemědělské radě bylo předáno 106 490 ks sazenic smrčků, borovic, modřínů a dalších stromků, které byly vypěstovány v lesní školce lesnického učiliště, aby je mohla rozdělit zájemcům o zalesňování z píseckého regionu.²⁶⁴ Lesničtí studenti v rámci výuky navštívili pilu ve Žďákově²⁶⁵ a podnikli botanicko-lesnický výlet do parku a lesů v okolí Orlíku. Studenti rolnické školy absolvovali naučnou včelařskou vycházku ke včelínům do okolí Putimi (okr. Písek) a Ražic (okr. Písek).²⁶⁶

V následujícím školním roce 1892/1893 se vedení ústavu zaměřilo přednostně na řešení potíží s ubytováním studentů lesnického učiliště, kteří doposud byli nuceni bydlet na privátech v nájemních domech. Takové řešení bylo nevýhodné nejen pro ně, zejména

²⁶² *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12*, Písek 1912, s. 67–68.

²⁶³ Tamtéž, s. 5.

²⁶⁴ *Osmá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1891–1892*. Písek 1892, s. 3.

²⁶⁵ Zaniklá obec v okrese Písek, asi 15 km od Milevska a 12 km od Mirovic, zatopená v 50. letech 20. století Orlickou přehradou. Většina obyvatel obce byla přesídlena do Orlíka nad Vltavou. Nad místy, kde obec stávala, vede od r. 1967 Žďákovský most.

²⁶⁶ *Osmá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1891–1892*. Písek 1892, s. 4.

finančně, ale také pro vedení školy, které mělo nad nimi zajistit dozor. Snahou vedení i předsedy kuratoria školy JUDr. Bedřicha knížete ze Schwarzenbergu proto byla výstavba nového internátu určeného pro lesnické učně, který by se nacházel v blízkosti rolnické školy. Se stavbou se začalo v březnu roku 1893 a plánovalo se, že tato budova poslouží čtyřiceti studentům.²⁶⁷ Ještě v průběhu dostavby v následujícím školním roce 1893/1894 se však ukázalo, že plánovaná velikost budovy není dostatečná. V důsledku permanentně rostoucího počtu studentů rolnické školy i lesnického učiliště musela být k nové budově internátu takřka hned zhotovena přístavba, takže celý objekt pak mohl pojmut až sedmdesát studentů.²⁶⁸ Finanční náklady na stavbu a přístavbu činily celkem 32 000 zl.,²⁶⁹ a přispělo na ně jak královské město Písek a písecká spořitelna i záložna, tak také předlitavské ministerstvo orby.²⁷⁰

V následujícím školním roce pak díky dotaci od Českého zemského sněmu došlo počátkem roku 1895 ke stavbě nových hospodářských budov, konkrétně mlékárny, řemeslnické dílny, suširny a komory na ovoce, řezárny, sýpky a pařenišť.²⁷¹ V roce 1895/1896 škola na tyto práce navázala, když byl roku 1896 v areálu školního hospodářství vybudován velký skleník.²⁷² Ekonomicky si rolnická škola i nadále vedla dobře, neboť její roční příjem dosahoval už 50 000 zl., ovšem takřka stejně vysoké byly i roční výdaje. Absolventi rolnické školy byli u zaměstnavatelů velice žádaní, a proto jim ministerstvo vojenství přiznalo jistou výhodu při prezenční vojenské službě, která jim byla zkrácena pouze na dva roky.²⁷³

V roce 1895 současně uplynulo již 25 let od založení školy (v roce 1870). Škola tehdy měla dva stálé učitele, z nichž jedním byl její ředitel Ladislav Burket, a větší počet učitelů výpomocných. V čele jejího sedmičlenného kuratoria tehdy stále ještě stál JUDr. Bedřich kníže ze Schwarzenbergu.²⁷⁴

V osnovách školy se nacházelo 21 vyučovacích předmětů, například mravouka, pěstování hospodářských rostlin, správověda a účetnictví, lesnictví, hospodářské

²⁶⁷ *Devátá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1892–1893.* Písek 1893, s. 3.

²⁶⁸ *Desátá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1893–1894.* Písek 1894, s. 3.

²⁶⁹ *Tamtéž*, s. 3.

²⁷⁰ *Devátá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1892–1893.* Písek 1893, s. 4.

²⁷¹ *Jedenáctá výroční zpráva rolnické školy v Písku za Šk. rok 1894–1895 a stručné dějiny ústavu od založení r. 1870.* Písek 1895, s. 19.

²⁷² *Dvanáctá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1895–96.* Písek 1896, s. 6.

²⁷³ *Tamtéž*, s. 7.

²⁷⁴ *Tamtéž*, s. 10 a 13.

stavitelství, zdravotní péče člověka, ale také zpěv a tělocvik.²⁷⁵ Škola měla ve svém vybavení přírodovědný kabinet, hospodářský, zvěrolékařský a podkovářský kabinet. Pro praktickou výuku se využívalo rozlehlé a dobře zorganizované školní hospodářství, k němuž patřily stáje, vepřiny, drůbežárny, včelíny, řemeslnická dílna a další stavby, ale také cvičná pole, ovocná školka, sady, zeleninová zahrada, lesní školka nebo „vrbovna“ (tj. speciální sad s vrby určenými pro včelí pastvu).²⁷⁶ Školní knihovna čítala v té době už 1 330 svazků. K výuce studentů učitelé využívaly i tzv. rozpravy, což byly schůzky studentů, na nichž se debatovalo na dané hospodářské téma, ale také se zde mohl konat přednes prózy a básní.²⁷⁷

Do školy byli přijímáni studenti, kteří dovršili věk čtrnácti let.²⁷⁸ Ve školním roce 1895/1896 se v rolnické škole a lesnickém učilišti vzdělávalo celkem 165 studentů.²⁷⁹ Všichni zdejší studenti byli české národnosti a převážně byli římsko-katolického vyznání. Pocházeli nejčastěji z učitelských rodin, případně z rodin venkovských hospodářů, zejména sedláků.²⁸⁰ Připravovali se na své budoucí povolání, jímž mohlo být i hospodaření na vlastním statku.

Rolnická škola v Písku v této době sloužila také jako vzor pro zakládání a fungování škol stejného typu, a to nejen v českých zemích, ale i v jiných provinciích Předlitavska anebo dokonce i v cizině. Během roku 1897 ústav navštívilo a prohlédlo si školu i s internátem několik zahraničních návštěv například z Rumunska a z Haliče.²⁸¹ V roce 1901 na školu zavítala také delegace z carského Ruska.²⁸²

Od 1. do 28. srpna 1898 se na škole uskutečnil druhý lukařský kurz. Zájemcům o tuto akci k výuce posloužily školní louky, které měly dále jako vzor sloužit studentům.²⁸³

Počty studentů rolnické školy i lesnického učiliště nadále stouply, a proto se znovu objevila potřeba vystavět nový internát pro lesnické učiliště. Náklady byly

²⁷⁵ *Dvanáctá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Šk. rok 1895–96.* Písek 1896, s. 12.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 14–15.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 16.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 9.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 20, 21–22, 41–44.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 23.

²⁸¹ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce Šk. r. 1911–12,* Písek 1912, s. 75.

²⁸² *Osmnáctá Výroční zpráva Rolnické školy v Písku. Šk. rok 1901–1902.* Písek 1902, s. 11.

²⁸³ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce Šk. r. 1911–12,* Písek 1912, s. 76.

předběžně odhadnuty na 101 000 zl., neboť tato nová ubytovna měla pojmout až 80 studentů. Dosavadní internát byl přenechán rolnické škole.²⁸⁴

V roce 1900 byla při škole zřízena meteorologická stanice. Během krátké doby byla rozšířena také o sněhoměrnou stanici.²⁸⁵ Její pravidelně odborně odečítané a zapisované údaje však využívala nejen škola sama, ale i státní úřady a další instituce.

V průběhu školního roku 1902/1903 se poprvé objevila myšlenka na přeměnu rolnické školy ve střední hospodářskou školu. Tato idea vzešla od zástupců hospodářských spolků na Písecku, kteří cítili potřebu i na jihu Čech mít vzdělávací ústav tohoto typu. Kuratorium rolnické školy proto předložilo Českému zemskému směnu podrobný návrh a rozpočet na tuto změnu, který nenáročoval žádné finanční prostředky ze zemského rozpočtu. Změna byla připravena tak, aby první ročník střední hospodářské školy mohl nastoupit do lavic už od 1. října 1903. Návrh proto podporovalo i město Písek.²⁸⁶ U zemských institucí však neprošel, protože ve stejné době začala jednání o zřízení střední hospodářské školy v Českých Budějovicích, což Zemský výbor jednohlasně podpořil.²⁸⁷

Ve školním roce 1903/1904 byla na místo toho při škole zřízena pro další výuku rybárna pro umělý odchov ryb. Do školní budovy byla tehdy také zavedena telefonní linka a byla zde zřízena samostatná telefonní stanice.²⁸⁸ V onom roce ústav navštěvovalo 79 studentů a školní statek měl pro výuku pronajatých 28 ha luk a pastvin.²⁸⁹ Příjmy byly vyrovnané s výdaji a za celý rok činily 9 697,53 K v nové měně.²⁹⁰ Na škole se také uskutečnil pětidenní naučný kurz o chovu a krmení hospodářských zvířat, který vedl ředitel školy Ladislav Burket. Tento kurz uspořádal Okresní hospodářský spolek v Písku a zúčastnilo se ho 176 rolníků, z nichž bylo 155 z okresu píseckého a 21 z jiných okresů.

V následujícím školním roce se škola i město Písek dočkaly významné, již druhé návštěvy císaře a krále Františka Josefa I. Školu v roce 1905 navštívil opět 3. září, tak jako před sedmnácti lety v roce 1888. Datum panovníkovy návštěvy bylo vyryto na

²⁸⁴ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce Šk. r. 1911–12*, Písek 1912, s. 77.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 78.

²⁸⁶ *Devatenáctá Výroční zpráva Rolnické školy v Písku. Školní rok 1902–1903*. Písek 1903, s. 21–22.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 23.

²⁸⁸ *Dvacátá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1903–1904*. Písek 1904, s. 3.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 27.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 29.

mramorovou desku v poradní síni kuratoria školy.²⁹¹ V říjnu 1905 oslavil své životní jubileum dosavadní ředitel rolnické školy a lesnického učiliště Ladislav Burket, jenž dosáhl padesáti let. Za své zásluhy o vzdělávací ústav a také o město byl městským zastupitelstvem zvolen čestným občanem královského města Písku. Císařem mu byl propůjčen rytířský kříž řádu Františka Josefa I.²⁹²

Rolnická škola a lesnické učiliště si vedly i v následujícím období více než dobře. Byly dostatečně zajištěny hmotně i finančně, takže se mohly soustředit na rozšiřování nabídky školení a kurzů různých typů i pro veřejnost. Například ve školním roce 1906/1907 vedl odborný učitel rolnické školy **Jaroslav Špaček** pro dívky z píseckého dámského spolku *Světlá* kurz o zpracování a využití ovoce v domácnosti. Tématem bylo zpracování a výroba domácích šťáv, marmelád, povidel, zavařování ovoce, sušení ovoce či výroba ovocných octů.²⁹³ V roce 1911 bylo kuratorium školy vyzváno Zemským výborem, aby k vyučovacím předmětům lesnictví byl přibrán odborný učitel lesnických ústavů **Miloš Burket** (1886–1956).²⁹⁴

V roce 1912 se písecká rolnická škola zúčastnila Jubilejní průmyslové a zemědělské výstavy, která se konala v Písku. Ve školní budově byly v určených místnostech k dispozici vyučovací pomůcky a školní sbírky.²⁹⁵ V září téhož roku škola uspořádala sjezd absolventů, jehož součástí byla prohlídka rolnické školy i lesnického učiliště. Mnozí absolventi se jí zúčastnili i se svými syny. V rámci této akce přednesl slavnostní projev i ředitel školy Ladislav Burket, který 1. října 1912 ukončil svou dlouholetou činnost na tomto ústavu.²⁹⁶

²⁹¹ *Dvacátá první výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1904–1905.* Písek 1905, s. 6 a 8.

²⁹² *Dvacátá druhá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1905–1906.* Písek 1906, s. 3–4.

²⁹³ *Dvacátá třetí výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1906–1907.* Písek 1907, s. 22.

²⁹⁴ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12,* Písek 1912, s. 107. Miloš Josef Bernard Burket byl synem ředitele školy Ladislava Burketa. Narodil se 20. května 1886 v Písku a zesnul tamtéž 7. července 1956. Šel ve stopách otce, stal se významným lesním odborníkem, pedagogem i praktickým lesníkem a oboru zasvětil celý život. Psal učebnice i jiné texty, publikoval i v oboru botaniky. Srov. *Biografický slovník českých zemí*, sv. 8, Praha 2007, s. 354.

²⁹⁵ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12,* Písek 1912, s. 108.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 111.

5.4. Ladislav Burket, jeho život a dílo.

Význam ředitele písecké rolnické školy a lesnického učiliště Ladislava Burketa daleko přesahoval nejen hranice města či Písecka, ale i jižních Čech. Tento český zemědělský a lesnický odborník, odborný spisovatel a první ředitel lesnické školy v Písku se narodil 22. října 1855 na území dnešního Slovenska ve Staré Ľubovni, kde byl v té době pracovně zařazen jeho otec. Zpět do Čech se dostal s rodinou, když jeho otec zakončil u Okresního soudu v Písku svou dosavadní soudcovskou kariéru.

Ladislav Burket vystudoval gymnázium v Plzni, Zemský vyšší hospodářský a hospodářsko-průmyslový ústav v Táboře, dále Vyšší vinařsko-ovocnický ústav v Klosterneuburgu u Vídně a dva roky absolvoval i praktickou výuku vinařství ve Francii a v Belgii.²⁹⁷ Po studiích působil v letech 1879–1883 nejprve jako zemědělský „kočovný“ učitel.²⁹⁸ Kočovnému vyučování u nás předcházelo tzv. polní kázání.²⁹⁹ Vedl si při této pedagogické činnosti tak dobře, že byl pro Zemský výbor jasnou volbou, když se začal hledat nový vedoucí nedávno založené písecké školy. Od 1. srpna 1883 se stal ředitelem Rolnické školy v Písku³⁰⁰ a v roce 1887 i ředitelem prvního českého lesnického kurzu pro výchovu pomocných technických a odborných lesních zřízenců, který byl založen při Rolnické škole v Písku v roce 1885.³⁰¹

Jeho odborná i další činnost byla velmi různorodá. Byl členem mnoha zemědělských spolků či školských organizací. Zasedal ve zkušební komisi pro učitelství na hospodářských školách v Praze, byl členem první české komise pro nižší školy vinařské a pomologické či zkušebním komisařem pro nižší školy lesnické a zastával i mnoho dalších funkcí. Ze spolků, v nichž byl aktivně činný, můžeme uvést funkci předsedy *Sadařské jednoty pro jižní Čechy*, předsedy *Včelařské jednoty*, člena výboru *Zemského ovocnického spolku*. Záslužnou činnost pro město vykonal i jako člen obecního zastupitelstva a městské rady v Písku nebo jako referent pro lesy, rybníční a zahradní hospodářství tamtéž.³⁰²

²⁹⁷ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 68.

²⁹⁸ Ladislav SKALA, *Naši předchůdci: biografický slovník českého zemědělství a venkova*, Praha 1993, s. 53.

²⁹⁹ J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 68.

³⁰⁰ Kol. autorů, *Almanach*, s. 92.

³⁰¹ Tamtéž, s. 94 a 95.

³⁰² J. ROZMAN, *A zapomínat se nemá*, s. 69.

Věnoval se také odborné spisovatelské činnosti. Byl zakladatelem odborného časopisu *Les a lov*, jehož spolupracovníkem zůstal až do své smrti. Byl autorem řady zemědělských a lesnických spisů a učebnic, například: *Jabloň*, sv. I-II (1882–1887), *Ovocnictví* (1886, 1887, 1895), *Nauka o kování kopyt* (1877, 1891), *Zelinářství* (1887), *Anatomie a fyziologie hospodářských zvířat* (1890), *Přírodopis skotu* (1897), *Nauka o podnebí a stanovisku lesních porostů*. Přispíval do časopisů českých, francouzských a německých na téma zemědělství a lesnictví.³⁰³

Už za jeho života byly oceněny nejen jeho zásluhy o rozvoj rolnické školy a zřízení lesnické školy v Písku, ale i jeho aktivita v městském zastupitelstvu, v odborných i jiných spolcích a jeho literární činnost. V roce 1898 byl dekorován zlatým záslužným křížem s korunou a záslužnou medailí rytíře Lorenze z Liburnau. V roce 1906 mu byl udělen rytířský kříž řádu Františka Josefa I.³⁰⁴ Ladislav Burket zemřel ve věku 78 let 26. listopadu 1933 v Písku. Na jeho počest byla ve městě pojmenována ulice, ve které se dnes nachází budova nynější Střední lesnické školy v Písku.

5.5. Osudy školy za nástupců Ladislava Burketa do poloviny 20. století

Už ve školním roce 1912/1913 byl definitivním nástupcem Ladislava Burketa a novým ředitelem školy jmenován českým Zemským výborem v Praze **Karel Knobloch**,³⁰⁵ dosavadní ředitel zimní hospodářské školy v Berouně. Své funkce se ujal 15. prosince 1912 a setrval v ní až do svého penzionování v roce 1930.³⁰⁶

V následujícím roce si školu, internát, hospodářský dvůr i ovocné dílny prohlédl tehdejší předlitavský ministr orby JUDr. **František sv. pán von Zenker** (1856–1925).³⁰⁷ Škola v tomto školním roce uspořádala také tři odborné kurzy: samosprávný kurz, pokračovací pětinedělní hospodářský kurz pro učitele národních škol a třinedělní hospodyňsko-ovocnářský kurz, jehož se zúčastnilo 52 žen a dívek.³⁰⁸

Podobně jako u jiných píseckých škol, jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, poznamenala první světová válka v letech 1914–1918 i život a činnost rolnické školy a

³⁰³ L. SKALA, *Naši předchůdci*, s. 53.

³⁰⁴ A. SEDLÁČEK, *Dějiny*, s. 259.

³⁰⁵ Jeho základní životní data se bohužel nepodařilo dohledat.

³⁰⁶ *Dvacátá devátá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1912-1913*. Písek 1913, s. 4.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 4–5.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 18–20.

lesnického učiliště. Od srpna 1914 byly skoro veškeré místnosti školy a internátu připraveny pro rezervní vojenskou nemocnici. Internátní kuchyně vařila i pro vojsko.³⁰⁹ V roce 1915

byla zkrácena školní výuka a byla ukončena už 15. července.³¹⁰ Ve válečných letech 1915 a 1916 pořádalo kuratorium školy kurzy o zužitkování ovoce a zeleniny ve prospěch akce na zaopatření vojska a nemocnic ovocnými a zeleninovými konzervami.³¹¹

I přes válečnou dobu se ve školním roce 1915/1916 přihlásilo ke studiu 57 studentů. Do školních osnov byla z praktických důvodů zavedena vojenská výchova.³¹² Také ve školním roce 1916/1917 školu dál navštěvovalo 63 žáků, z nichž 57 vydrželo až do jeho konce. Vzhledem k tomu, že byl internát zabrán pro vojenské účely, žáci byli ubytováni v soukromých bytech anebo do Písku denně dojížděli.³¹³

Ve školních místnostech byl pořádán kurz o pěstování zeleniny opět určený pro učitele národních škol. Kurz měl teoretickou i praktickou část a zúčastnilo se ho 20 učitelů a učitelek.³¹⁴ Přestože návštěva školy ve školním roce 1917/1918 stoupla na 81 žáků, byla její budova stále v rukou vojska. Vojenská výchova však nadále vyučována nebyla.³¹⁵

Následující graf č. 6 byl vypracován na základě podkladů výročních zpráv rolnické školy č. 29 až č. 34 z let 1912–1918. Přestože obsahuje údaje pouze za šest školních roků, názorně dokládá, že počty studentů za toto období byly až překvapivě stabilní. Vysledovat lze spíše nevelký, ale ustálený nárůst počtu studentů, který by byl pravděpodobně prudší a výraznější, kdyby se sledovaný úsek nekryl s dobou první světové války. Patrně i proto bylo většího počtu studentů dosaženo teprve až ve školním roce 1917–18.

³⁰⁹ *Třicátá prvá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1914–1915.* Písek 1915, s. 5.

³¹⁰ *Tamtéž*, s. 4.

³¹¹ *Třicátá druhá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Za školní rok 1915–1916.* Písek 1916, s. 5.

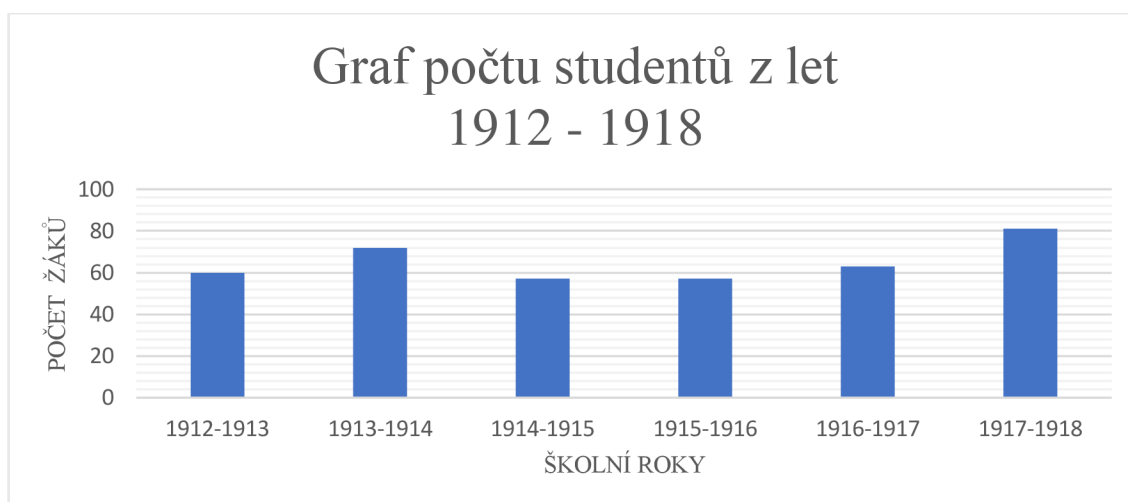
³¹² *Tamtéž*, s. 6.

³¹³ *Třicátá třetí Výroční Zpráva za školní rok 1916–1917.* Písek 1917, s. 4.

³¹⁴ *Tamtéž*, s. 20.

³¹⁵ *Třicátá čtvrtá Výroční Zpráva za školní rok 1917–1918.* Písek 1918, s. 4.

Graf č. 6: Počty studentů písecké rolnické školy z let 1912–1918.

Po skončení první světové války se ředitel Knobloch v první řadě snažil plně obnovit chod školy tak, aby odpovídal předválečné kvalitě její výuky. Škola, která hospodařila na pozemcích města, jež si jen pronajímala, je tehdy od písecké obce odkoupila za 90 805,05 Kč.³¹⁶ Rovněž počty žáků se opět postupně zvyšovaly, ale před polovinou 30. let 20. století i do odborného zemědělského školství zasáhla hospodářská krize.

Ředitel Karel Knobloch odešel do důchodu ještě před tím a v roce 1930 na jeho místo nastoupil diplomovaný agronom **Otakar Teklý** (1879–1945), který pak v čele tohoto vyučovacího ústavu stál až do svého penzionování v roce 1939. Pro demobilizované vojáky, kteří se vrátili z fronty, a buď ztratili anebo nemohli sehnat práci, začala rolnická škola v době hospodářské krize pořádat tzv. večerní vojenské kurzy, které zde probíhaly až do roku 1937.

Po Otakarovi Teklém na postu ředitele rolnické školy působil v roce 1939 velmi krátce **Jindřich Eck**, ale protože šlo o bývalého československého legionáře, musel být na nátlak německých okupačních orgánů z této funkce odvolán. Nahradil ho **ing. Jan Obrovský**, který proslul zejména svou loajalitou k Říši. Přesto se neubráníl tomu, že brzy po začátku druhé světové války píseckou rolnickou školu i s internátem zabrala pro své

³¹⁶ 100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970. Písek 1970, s. 13.

potřeby německá armáda. Vzdělávací ústav se proto musel v listopadu 1942 přestěhovat do budovy Vyšší lesnické školy v Písku, kde zůstal až do konce války, přičemž v letech 1944–1945 vyučování vůbec neprobíhalo. Po skončení války se škola mohla vrátit zpět do své budovy a to včetně svého inventáře.³¹⁷ Do funkce ředitele se navrátil **Jindřich Eck**, zatímco ing. Jan Obrovský byl z Písku přeložen na zemědělskou školu do Kuklen (okr. Hradec Králové, dnes jeho místní část).

Rolnická škola v Písku s velkou finanční podporou obnoveného československého ministerstva zemědělství postupně vybředala z ekonomických i personálních problémů, které jí způsobila válka a nacistická okupace. Ačkoliv vše nasvědčovalo tomu, že ji čeká rychlý rozvoj, situace po roce 1948 mnohé změnila. K moci se dostala komunistická strana, která začala se systematickou proměnou českého venkova, z něhož v průběhu kolektivizace postupně mizel starobylý rolnický stav, až zcela zanikl. Ředitel rolnické školy Jindřich Eck byl v roce 1950 penzionován a na jeho místo nastoupil **ing. Bohumil Novák**, s nímž na škole pomalu začínala zcela nová éra.³¹⁸

5.6. Rolnická škola v Písku ve dvou vzpomínkách pamětníků

Ročenka ke stému výročí zemědělské školy v Písku poskytla zajímavou možnost pohlédnout na studovanou školu „zevnitř“. Kromě shrnutí celé historie školy totiž obsahuje i dva zajímavé vzpomínkové texty. První z nich nese titul *Vzpomínky starého učitele* a jeho autorem je profesor rolnické školy Jiří Bílý. Druhá črta je nazvána *Vzpomínky z mého dětství* a pochází z pera akademického malíře Františka Romana Dragouna, jehož otec byl na písecké rolnické škole téměř čtyři desetiletí profesorem.

Profesor Jiří Bílý započal svou pedagogickou dráhu učitele v odborném zemědělském školství 4. prosince 1924.³¹⁹ Na rolnickou školu v Písku ovšem nastoupil až 1. června 1935.³²⁰ Ústav dobře znal, protože jeho otec Václav Bílý byl v letech 1894–1903 na této škole zahradníkem.³²¹ Jiří Bílý popisuje, že již jako tříletý hoch procházel se svým otcem školní zahrady. Dále vzpomíná na osoby, které rolnickou školou prošly, a

³¹⁷ *100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970*. Písek 1970, s. 14.

³¹⁸ Tamtéž, s. 15.

³¹⁹ Tamtéž, s. 22.

³²⁰ *100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970*. Písek 1970, s. 22

³²¹ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce Šk. r. 1911–12*, Písek 1912, s. 65.

má na ně nějakou konkrétní vzpomínku. Zmiňuje otcovy pomocníky Dyndu a Pohorského, jak s nimi otec žertoval. Část svého vyprávění věnuje také váženému řediteli Ladislavu Burketovi. Ve svých vzpomínkách ho vidí jako pána středního věku se skřípcem na šňůrce, jenž se těší dobrému zdraví i po dlouhá léta v penzi, a který pravidelně denně podniká se svou rodinou dlouhé procházky.³²²

Poté, co Jiří Bílý sám zakotvil jako učitel na této rolnické škole, vzpomíná například na svého kolegu profesora Josefa Knotka, se kterým se znal již v mládí. Říká o něm: „Knotek byl dobrý, charakterní člověk. Pečlivý učitel, časem trochu nervózní, ale vzápětí sypal anekdoty. Prožili jsme spolu řadu učitelských let. A svědomitým pracovníkem zůstal až do své smrti. Ještě několik dní před smrtí, kdy jsem ho navštívil, vzpomínal, zda budou nyní na konci roku v pořádku peněžní a inventární účty, které po dlouhou dobu v aktivitě vedl.“³²³

Veselá vzpomínka je věnována i studentům. Jiří Bílý uvádí, že v kabinetech školy byly leckdy učební pomůcky i „muzejní povahy“, které posléze škola píseckému muzeu přenechávala. Vzpomíná například: „Byla tam i prastará tak zv. elektrika Wintrova. Jeden skleněný kotouč o průměru asi 70 cm se otáčel mezi kůžemi potřenými amalganem. Vzniklý el. náboj se shromažďoval ve dvou velkých mosazných koulích. Tři žáci měli odvézt přístroj do muzea. Odejeli a dlouho, dlouho se nevraceli. Už jsem měl starost. Byl právě výroční trh a pozdě do školy přišedší žák referoval: „Oni kluci jsou s tím aparátem na jarmarku. Jeden vyvolává, jeden točí klikou přístroje a jeden se drží těch koulí a dělá, jako když s ním ten proud kroutí. Je tam kolem nich sběh lidu!“. Konečně se vrátili a kápři božskou. Když je nepřivedl strážník, mohli byste se na ně hněvat? Jen když do muzea nakonec dojeli. Já se nehněval, jen tak maloučko. Škoda, že jsem zapomněl jejich jména. Byl bych je přibíl na pranýř!“

Poněkud jiného charakteru je vzpomínková stať akademického malíře Františka Romana Dragouna (1916–2005),³²⁴ který v ní vzpomíná na svého otce Josefa Dragouna, dlouholetého profesora rolnické školy, který by se byl v roce 1970, tj. v době stého

³²² 100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970. Písek 1970, s. 21.

³²³ 100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970. Písek 1970, s. 22 a 23.

³²⁴ F. R. Dragoun narozený v Písku byl český malíř a portrétista. Student Akademie výtvarných umění v Praze. V jeho díle převažují portréty a krajiny. Na svých cestách po Čechách a Moravě i po Evropě a Americe zachytil podoby mnoha významných osobností. Namaloval více než pět tisíc olejomalb. Jeho dílo lze vidět na četných výstavách. F. R. Dragoun byl i básníkem.
https://cs.wikipedia.org/wiki/František_Roman_Dragoun (stav 12. 6. 2021).

výroční založení školy, dožil právě sta let.³²⁵ Josef Dragoun působil na této škole v letech 1896–1935, tj. úctyhodných 39 let.³²⁶ František Roman Dragoun ovšem vzpomíná zejména na své téměř idylické dětství. Mládí měl spojené zejména se zahradou rolnické školy, kde prvně kreslil a maloval, ale také včelařil se svým otcem.

Vzpomíná rovněž na různé drobné postavy rolnické školy, které by jinak asi zcela upadly v zapomnění. Takovým příkladem je paní Tarabová, žena ošetřovatele a kočího školních volských potahů, která vždy k večeru chodívala do zahrady svými revmatickýma rukama sbírat kostival, který jí přinášel úlevu. Jiným příkladem je kuchařka, stará slečna Himlová, která si na zahradě chovala ochočenou slepici Koko. Jinou vzpomínku pak věnuje drobné, shrbené stařence, paní Kazarové, která byla matkou školníka a chodívala do školní zahrady trhat rybíz a angrešt určený na domácí zavařování. Dalšími postavami, které mu zůstaly v mysli, byli pan Řihánek, šafář, který nosíval elegantní do špičky zastříženou bradku. Další z ředitelů školy Karel Knobloch mu v paměti utkvěl tím, že odpovídal na jeho pozdrav: „servus“.

Dragoun však vzpomíná i na další postavy spojené s jeho pozdější profesí – s malířským uměním: ředitel Otakar Teklý byl velmi zručný malíř, ředitel Ing. Bohumil Novák zase výborný krajinář, stejně jako syn šafáře Řihánka. Také jeho otec, profesor Dragoun, kromě školního statku, který měl na starost, a vedle mnoha svých odborných předmětů na škole vyučoval i kreslení. Byl velmi dobrým kreslířem zejména kaligrafického písma.³²⁷

Školní statek a zahrada byly pro malého chlapce vůbec tou největší inspirací a zdrojem zážitků. Vzpomíná na to, když byl jako čtyřletý hoch poprvé svědkem u krmení krav ve stájích, z čehož mu zůstaly zajímavé zážitky, ale také na to, jak chodil pro mléko úmyslně přes vepřín, kde byl hrůzu nahánějící obrovský plemenný vepř, ale také na vážení plemenného býka na školní váze a podobně.

Závěrem František Roman Dragoun zavzpomínal: „Dnes navštěvují školu synové a vnuci těch žáků, které učíval můj otec. A je milé, když s paletou a stojanem se toulám po jihočeském kraji, který je mi dražší než olivové háje italské či velehory Alp, a v některém venkovském hostinci se sejdu s bývalým žákem mého tatínka a on s vděčností

³²⁵ *100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970*. Písek 1970, s. 23.

³²⁶ Tamtéž, s. 14.

³²⁷ *100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970*. Písek 1970, s. 24.

vzpomíná. Uzavírám bránu od zahrady rolnické školy a s ní i vzpomínky na krásné dětství, na chvíle, kdy jsme s maminkou sedávali v zahradě a čekali na otce, až skončí praxi. Sto let od narození otce a sto let rolnické školy.³²⁸

³²⁸ *100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970. Písek 1970, s. 25.*

6. Závěr

Záměrem bakalářské práce nazvané *K historii rolnické školy v Písku ve světle výročních zpráv školy z let 1870–1927* bylo souhrnné a pokud možno ucelené vypsání dějin písecké rolnické školy od prvotní myšlenky na její založení ve 2. polovině 19. století, přes její vznik v roce 1870, až po zachycení a popsání nejúspěšnějšího období a éry rozkvětu rolnické školy v letech 1883–1912 za vedení ředitele Ladislava Burketa, ale i včetně poválečných let po roce 1945 a dále pak v drobnějších glosách až do roku 1970. V kontextu s historií školy byl v této práci zaznamenán i vývoj dějin zemědělství v Čechách a dále především zemědělského školství v tomto období, neboť všechny události v těchto odvětvích spolu úzce souvisely. Jelikož se jedná o píseckou školu, bylo pamatováno i na město Písek, jeho historii, události, zdejší osobnosti, další významné střední školy a vůbec na život ve městě a jeho blízkém okolí v tomto období.

Úvodní pasáže práce byly věnovány historii zemědělství v Čechách, a to zejména od zrušení poddanství v roce 1848. Snahou bylo zmapovat situaci, která nastala poté a důsledky, které vplynuly především pro drobné rolníky, stejně jako způsoby, jak se s nastalými problémy museli vypořádat. V této souvislosti bylo popsáno i postavení velkostatků, jejich funkce a postupná přeměna v rámci kapitalistického způsobu podnikání. Zároveň byl sledován i vývoj situace středního a drobného rolnictva, které představovalo nejpočetnější sociální skupinu českého venkova, a také proměny zemědělské výroby, vzrůst hospodářství či naopak stagnaci v období krizí.

Se zemědělstvím samozřejmě úzce souvisí i zemědělské školství, kterým se zabývá třetí kapitola. Zemědělské školství, které vychovává nejen zemědělské odborníky, ale i řadové hospodáře – rolníky, a zejména samo zakládání zemědělských škol prošlo dlouhým vývojem, a jejich potřeba byla dána proměnami a zejména potřebami společnosti. Zásahu na jejich rostoucím počtu neslo předlitavské ministerstvo orby, které usilovalo o zvýšení zájmu veřejnosti o hospodářské vyučování a také o zakládání rolnických škol, stejně jako o jejich postupnou modernizaci. Jedny z prvních škol byly založeny v roce 1850 a jejich účelem bylo vzdělávat vlastníky usedlostí i pomocníky při správě velkostatků. Mezi nové druhy zemědělských škol či učilišť patřily např. zimní hospodářské školy, určené pro venkovskou mládež, rolnické školy, střední hospodářské školy, či vyšší hospodářské ústavy, které měly ještě více prohloubit dosažené zemědělské vzdělání. Tato kapitola tedy ukázala, z jakého základu vzešla potřeba založení odborné zemědělské školy také v Písku. Jednalo se o trend, který se ve městě sešel s příhodnou

společenskou situaci i se širší potřebou středoškolsky vzdělaných zemědělských odborníků i hospodářů.

Zemědělské školství prošlo několika reorganizacemi vždy v závislosti na pokroku a zvýšení zájmu o zemědělské obory. Bylo možné vysledovat vzestupný trend v počtu škol: například právě rolnické školy byly zakládány téměř v každém politickém okrese. V období první republiky se na našem území nacházelo již 169 zemědělských škol a v roce 1939 to bylo ještě o 106 škol více, což značí velký zájem o tento obor vzdělávání. I přes tento vzestup dokázala hospodářská krize ve 30. letech 20. století a druhá světová válka zbrzdit a zpomalit přírůstek nových škol. Další vývoj pak významně ovlivnil komunistický převrat v únoru roku 1948.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na samotné město Písek a na jeho pestrou historii a bohatý společenský život. Město žilo svým kulturním, společenským a intelektuálním životem a nevyhýbaly se mu ani nové technické vynálezy či novinky. V této kapitole je zachycena doba od 2. poloviny 19. století do 1. poloviny 20. století, která koresponduje se zaměřením práce a především pak s dobou existence a činnosti studované školy. Zmíněny zde jsou i přední osobnosti města, které byly úzce spjaté nejen s městem, ale různými cestami i s rolnickou školou, ať už pocházely z politického prostředí jako poslední písecký krajský hejtman JUDr. Miltner nebo starosta města Písku Tomáš Šobr, případně z prostředí intelektuálního, jako významný písecký historik a městský archivář August Sedláček, či z prostředí čistě kulturního jako spisovatel Fráňa Šrámek nebo básník Adolf Hejduk. V této kapitole byla připomenuta i dlouholetá tradice píseckého školství. Již v roce 1778 vzniklo v Písku gymnázium, ve městě působila reálka, ze které vyšly takové osobnosti, kterými byli Ladislav Stroupežnický, Mikoláš Aleš či Václav Krška a Otakar Jeremiáš. Zmíněna je tu i slavná lesnická škola, k jejímuž založení došlo právě na popud ředitele rolnické školy Ladislava Burketa.

Poslední pátá kapitola je nejrozsáhlejší a je zcela věnována studovanému vyučovacímu ústavu. Sleduje vývoj Rolnické školy v Písku od jejího založení až do konce druhé světové války a dále pak až do roku 1970. Škola po založení prošla reorganizací, které se ujal Ladislav Burket. Kapitola se snaží pokrýt celou škálu otázek a problémů, jež se vznikem, existencí a vývojem školy souvisely, zejména se zabývá umístěním a rozšiřováním ústavu, proměnami a výstavbou školní budovy i souvisejících objektů, především studentských internátů, kuchyně a jídelny, ošetrovny a dalších. Je zde uveden i výčet speciálních kurzů, které škola pořádala, a především byla věnována pozornost

jejímu postupnému rozšiřování, rozkvětu a jejímu každodennímu životu v jednotlivých školních letech. K tomuto nahlédnutí do historie dopomohly především tiskem pravidelně vydávané výroční zprávy, které tento život i s jeho peripetiemi zachytily.

Z počátku se škola potýkala s malou návštěvností, avšak postupem doby a díky její dobré pověsti přesahující zdejší kraj došlo nejen k nárůstu počtu studentů, ale také k výstavbě nové školní budovy. Škola i nadále pořádala různě zaměřené odborné kurzy: například pro podkováře, včelaře, štěpaře či lukaře. Záslouhou ředitele Burketa byl založen český lesnický kurz, který dal základ pro pozdější zřízení věhlasné Lesnické školy v Písku. Počty studentů rolnické školy a taktéž lesnického učiliště se stále zvyšovaly, a proto bylo třeba rozšiřovat a renovovat nejen areál školy, ale také její školní hospodářský statek, bez kterého by se škola při praktické výuce vůbec neobešla. Časem vznikla i potřeba větších ubytovacích kapacit pro studenty, a proto byl v blízkosti školy postaven nový internát.

O rostoucím věhlasu písecké rolnické školy svědčí i dvě osobní návštěvy císaře a krále Františka Josefa I. Z výročních zpráv bylo možné si vytvořit obrázek nejen o tom, jaké události život školy zasáhly, ale také o tom, kdo vlastně byli zdejší učitelé, členové kuratoria školy, jak vypadaly učební osnovy včetně jednotlivých vyučovacích předmětů, jak se měnily počty studentů či jaký byl zaveden školní a jídelní řád.

Jelikož velkou zásluhu na fungování školy měl ředitel Ladislav Burket, byla část kapitoly věnována jeho životu a dílu. Poté co Ladislav Burket jako penzionovaný pán opustil školu, vystřídalí se na jeho postu další ředitelé. Školu negativně postihly obě světové války a poté i komunistický režim.

Závěrem lze říci, že tato práce měla přispět k vytvoření komplexního obrazu dějin rolnické školy v Písku od založení do poloviny 20. století, což se snad i díky dobře dochovaným a především vždy velmi pečlivě připravovaným a propracovaným výročním zprávám o ní podařilo. Snad lze na tomto místě vyslovit názor, že za vedení školy ředitelem Ladislavem Burketem dostal tento ústav pevný základ pro svou existenci a fungování, neboť z těchto „gruntů“ vyšly i nástupnické organizace, díky kterým tato škola v různých obměnách působí ve městě Písku až do dnešní doby.

7. Použité prameny a literatura

1. Nevydané prameny

SOA Třeboň, Sbírnka matrik jihočeského regionu.

SOA Třeboň – SOkA Písek, Rolnická škola Písek 1870–1959 (1960), inv. č. 286, sign. IV/3, kart. 24.

2. Vydané prameny

100 let zemědělské školy v Písku 1870 -1970. Písek 1970.

125 let zemědělské školy v Písku 1870-1995. Písek 1995.

135. výročí Střední zemědělské školy v Písku 1870-2005. Písek 2005.

Zpráva rolnické školy v Písku za rok 1870-1871. Plzeň 1871.

Zpráva rolnické školy v Písku za škol. rok 1871-1872. Písek 1872.

První výroční zpráva reorganizované hospodářské školy v Písku, spojené s učilištěm lesnickým a během podkovářským. Školní rok 1884-1885. Písek 1885.

Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885-6. Písek 1886.

Třetí výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a zřízeného při ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1886-7. Písek 1887.

Čtvrtá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a spojeného s ní učiliště lesnického. Školní rok 1887-8. Písek 1888.

Pátá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1888-9. Písek 1889.

Šestá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1889-90. Písek 1890.

Sedmá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Díl I. Škola rolnická. Školní rok 1890-91. Písek 1891.

Osmá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1891-1892. Písek 1892.

Devátá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1892-1893. Písek 1893.

Desátá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1893-1894. Písek 1894.

Jedenáctá výroční zpráva rolnické školy v Písku za školní rok 1894-1895 a stručné dějiny ústavu od založení r. 1870. Písek 1895.

Dvanáctá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1895-96. Písek 1896.

Třináctá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1896-97. Písek 1897.

Patnáctá výroční zpráva rolnické školy a učiliště lesnického v Písku. Školní rok 1898-99. Písek 1899.

Sedmnáctá Výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1900-1901. Písek 1901.

Osmnáctá Výroční zpráva Rolnické školy v Písku. Školní rok 1901-1902. Písek 1902.

Devatenáctá Výroční zpráva Rolnické školy v Písku. Školní rok 1902-1903. Písek 1903.

Dvacátá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1903-1904. Písek 1904.

Dvacátá první výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1904-1905. Písek 1905.

Dvacátá druhá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1905-1906. Písek 1906.

Dvacátá třetí výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1906-1907. Písek 1907.

Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911-1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911-12, Písek 1912.

Dvacátá devátá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1912-1913. Písek 1913.

Třicátá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1913-1914. Písek 1914.

Třicátá první výroční zpráva rolnické školy v Písku. Školní rok 1914-1915. Písek 1915.

Třicátá druhá výroční zpráva rolnické školy v Písku. Za školní rok 1915-1916. Písek 1916.

Třicátá třetí Výroční Zpráva za školní rok 1916-1917. Písek 1917.

Třicátá čtvrtá Výroční Zpráva za školní rok 1917-1918. Písek 1918.

XXXVIII. výroční zpráva zemské rolnické školy v Písku za školní rok 1921-22. Písek 1922.

41. výroční zpráva zemské rolnické školy v Písku za školní rok 1924-25. Písek 1925.

42. výroční zpráva zemské rolnické školy v Písku za školní rok 1925-26. Písek 1926.

43. výroční zpráva zemské rolnické školy v Písku za školní rok 1925-27. Písek 1927.

První výroční zpráva král. české vyšší hospodářské a hospodářsko-průmyslové školy zemské v Táboře za školní rok 1866-7, Tábor 1867.

3. Literatura

Almanach: 750 let města Písku, Vimperk 1993.

BELŠÍKOVÁ Šárka – GAŽI Martin – HANSOVÁ Jarmila, *Opat Bylanský a obrazy zlatokorunské školy*. Osvícenství zdola v okrsku světa. České Budějovice 2013.

BERANOVÁ Magdalena – KUBAČÁK Antonín, *Dějiny zemědělství v Čechách a na Moravě*, Praha 2010.

BLÁHOVÁ Kateřina kol. (eds.), *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*. Sborník příspěvků z 24. ročníku symposia k problematice 19. století, Praha 2004.

ČORNEJOVÁ Ivana – KASPER Tomáš – KASPEROVÁ Dana a kol., *Velké dějiny země Koruny české*, sv. VII., Praha 2020.

DOBNER Libor, *Archeologové Slánska*. In: Slánské listy 7, 1999, č. 7, s. 13.

Dvacet let československého zemědělství 1918 -1938, Praha 1938.

FARSKÝ František, *Stručný přehled vývoje školství a vyučování hospodářského vůbec v království Českém do roku 1918*, Praha 1922.

JAKUBEC Ivan – JINDRA Zdeněk, *Dějiny hospodářství českých zemí: od počátku industrializace do konce habsburské monarchie*, Praha 2006.

JANÁK Jan – HLEDÍKOVÁ Zdeňka – DOBEŠ Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státnosti po současnost*, Praha 2005.

JINDRA Zdeněk - JAKUBEC Ivan, *Hospodářský vzestup českých zemí od poloviny 18. století do konce monarchie*, Praha 2015.

KLIMEŠ Vladimír, *Česká vesnice v roce 1848*, Praha 1949.

KOLÁŘ Ondřej, *Město v času proměn. Z dějin města Písku v druhé polovině 19. století*, Písek 1990.

KOLÁŘ Ondřej, *Písek - příběh města*, Písek 2012.

KOPIČKOVÁ Božena, BLÜML Josef (eds.), *August Sedláček a pomocné vědy historické: sborník prací z konference ke stopadesátiletému výročí narození Augusta Sedláčka*, Mladá Vožice 1995.

KUBAČÁK Antonín, *Ministerstvo zemědělství v letech 1918 – 1948*, Praha 2005.

NOVOTNÝ Miroslav, *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.

Ottův slovník naučný, sv. 10, Praha 1896.

Ottův slovník naučný, sv. 12, Praha 1897.

Ottův slovník naučný, sv. 16, Praha 1900.

Ottův slovník naučný, sv. 23, Praha 1905.

Ottův slovník naučný nové doby, sv. 5, Praha 2002.

PATOVÁ Jana, „*Písek – město v lesích.*“ *Konstrukce historické paměti města Písku v letech 1918–1938*. Bakalářská práce, FF JU, České Budějovice 2014.

POKORNÝ Jiří, *Tschechisher Böhmerwaldbund – Národní jednoty pošumavská*. In: *Opera Historica 2*, České Budějovice 1992.

POLESNÝ Karel, *Písek*, České Budějovice 1964.

PRÁŠEK Jiří, *Písecké XX. století*, Písek 1999.

PRÁŠEK Jiří, *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000.

PRÁŠKOVÁ Jana, *K problematice činnosti Národní jednoty pošumavské na Českokrumlovsku*. Diplomová práce, PF a HU JU, České Budějovice 2010.

PRŮCHA Václav a kol., *Hospodářské dějiny Československa v 19. a 20. století: vysokoškolská učebnice pro posluchače ekonomických oborů vysokých škol*, Praha 1974.

RAŠTICOVÁ Blanka a kol. (eds.), *Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století: Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17. – 18. 5. 2000*, Uherské Hradiště 2000.

REICH Edvard, *Zemědělské školství v republice Československé. Předneseno na státních konferencích zemědělského učitelstva v prosinci 1919 v Praze*, Praha 1919.

RODAN Kamil, *Dějiny zemědělství v Rakouském Slezsku v letech 1848-1914: (základní vývojové tendence)*, Ostrava 2008.

ROZMAN Josef, *A zapomínat se nemá. Zemědělská škola a její učitel*, Praha 2015.

SEDLÁČEK August, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Dějiny zvláštních částí, III. díl*, Písek 1913.

SKALA Ladislav, *Moudrost generací. Živé odkazy*, Praha 1995.

SKALA Ladislav, *Naši předchůdci: biografický slovník českého zemědělství a venkova*, Praha 1993.

SOJKA Milan, *Dějiny ekonomických teorií*. Praha 2010.

TIETZE Zdislav, *Slánský rodák František Karel Miltner*. In: *Kladenské noviny* 7, 1997, č. 226, s. 13.

TINKOVÁ Daniela - HLAVAČKA Milan - KUČERA Jan Pavel - KAŠE Jiří, *Velké dějiny země Koruny české*, sv. XIb, Praha 2013.

VOŠAHLÍKOVÁ Pavla, *Biografický slovník českých zemí*, sv. 8, Praha 2007.

VRBOVÁ Alena, *František Křížik: ze života a díla významného českého vynálezce v kontextu podnikání a samosprávy období 1868–1941*. Diplomová práce, FF UK, Praha 2007.

Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století. Sborník příspěvků věnovaný památce Samuela Cambela, Uherské Hradiště 2004.

4. Internetové zdroje

[www.https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Šobr](https://cs.wikipedia.org/wiki/Tomáš_Šobr) (stav 14. března 2021).

https://cs.wikipedia.org/wiki/František_Roman_Dragoun (stav 12. června 2021).

<https://digi.ceskearchivy.cz/> (poslední přístup 11. července 2021).

<http://www.digitalniknihovna.cz/> (poslední přístup 11. července 2021).

<http://www.digitalniknihovna.cz/cbvk/periodical/uuid:dc44aa2a-95e6-4fb9-87fc-3567ed89249c> (poslední přístup 11. července 2021).

8. Seznam příloh

Obrazové přílohy

Obrázek č. 1: Ředitel rolnické školy v Písku Ladislav Burket.

Obrázek č. 2: Čelní nákres nové budovy rolnické školy v Písku.

Obrázek č. 3: Náskres přízemí rolnické školy v Písku.

Obrázek č. 4: Náskres 1. patra rolnické školy v Písku.

Obrázek č. 5: Studenti rolnické školy z roku 1885 s učitelem Františkem Hrádkem.

Obrázek č. 6: Účastníci podkovářského kurzu v roce 1897.

Obrázek č. 7: Pohled na rolnickou školu z let 1886–1887.

Obrázek č. 8: Graf počtu studentů z let 1870–1912.

Obrázek č. 9: Dům č. 288 v ulici Budějovická, Písek. Zde měla škola pronajaté místnosti vpravo od vchodu v letech 1882–1883, a současný pohled na tento dům (foto autorka).

Obrázek č. 10: Současná fotografie Střední zemědělské školy v Písku (foto autorka).

Obrázek č. 1

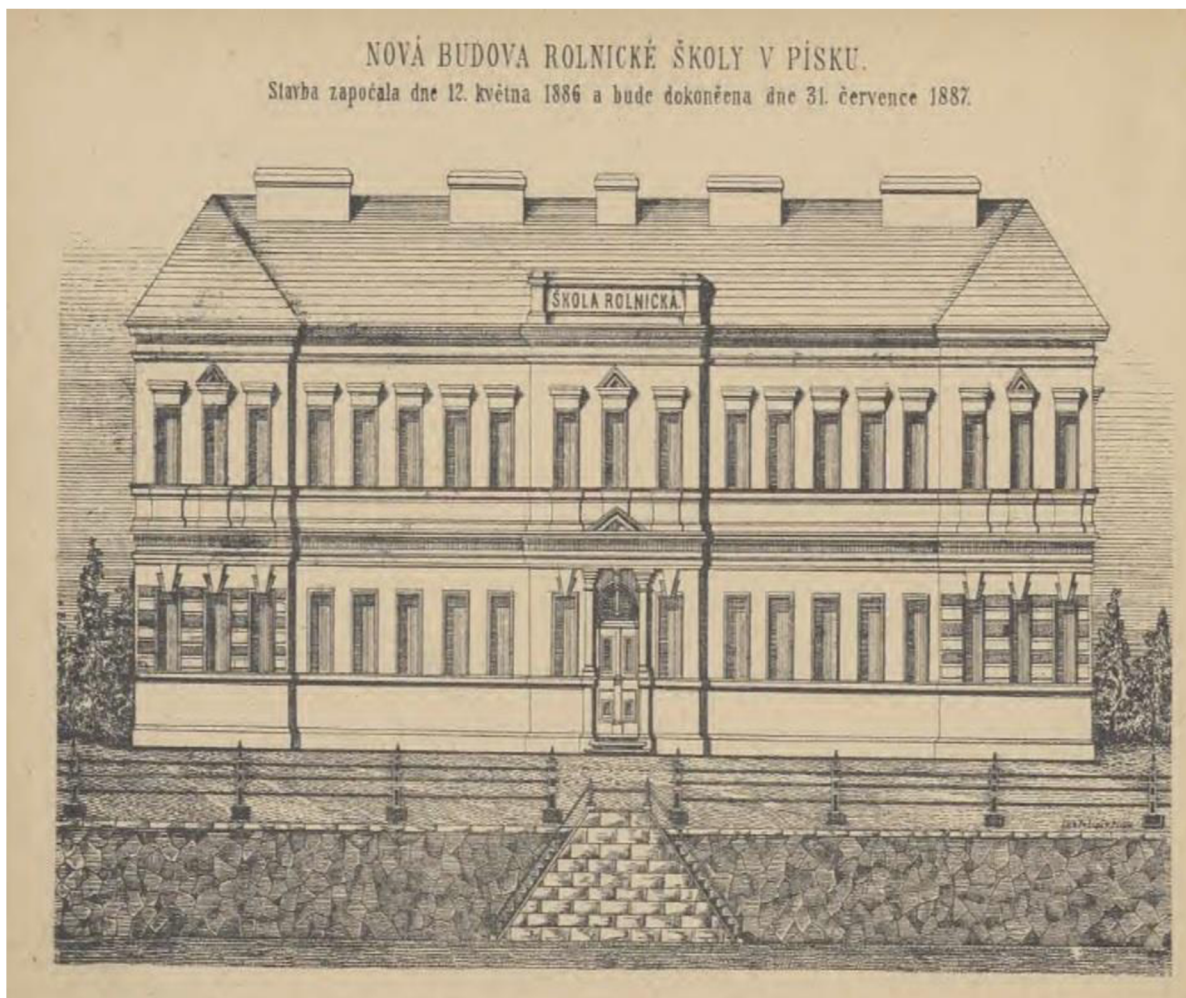
Ředitel rolnické školy v Písku Ladislav Burket.³²⁹

³²⁹ 100 let zemědělské školy v Písku 1870–1970, s. 9.

Obrázek č. 2

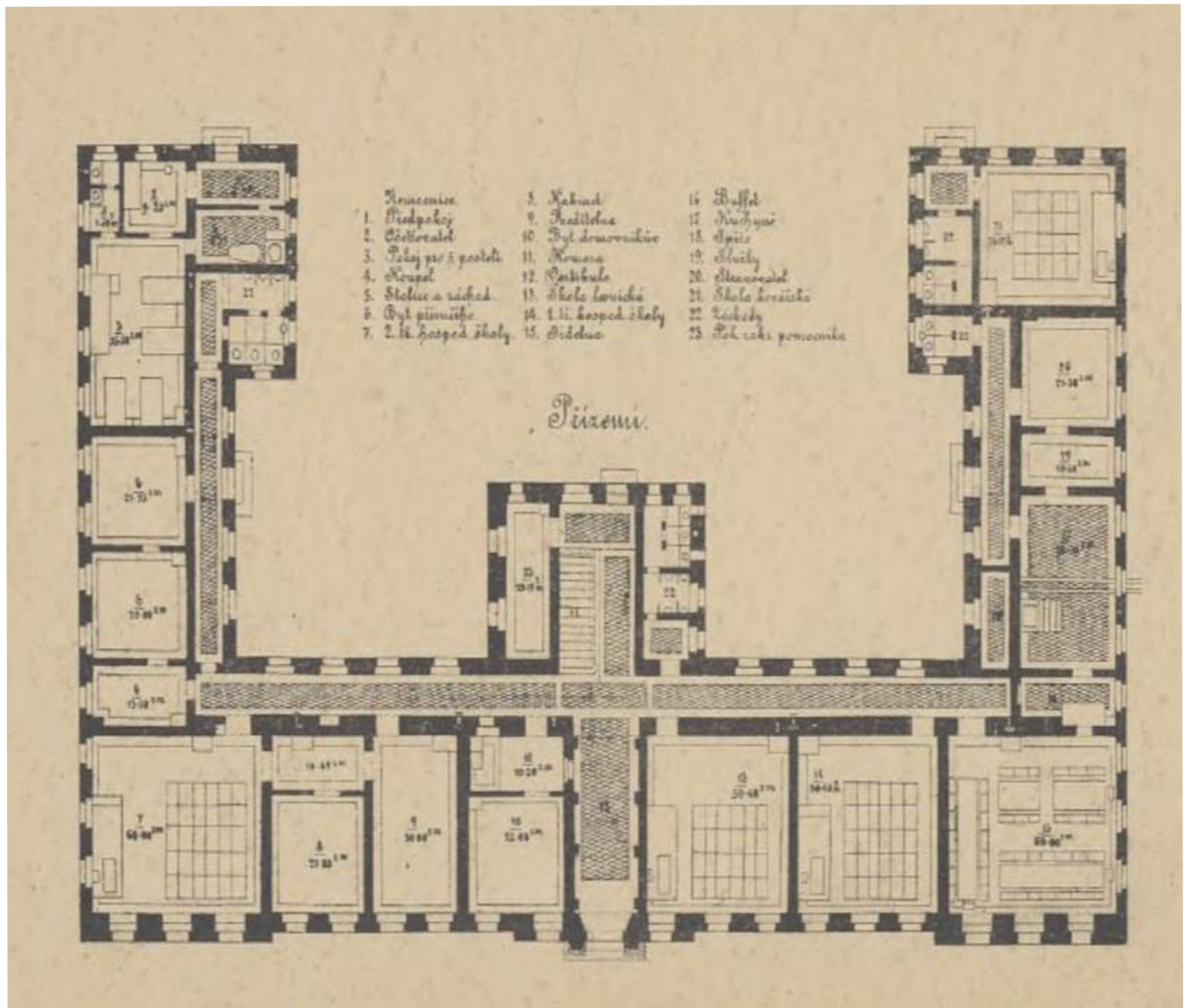
Čelní nákres nové budovy rolnické školy v Písku.³³⁰

³³⁰ *Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885–6. s. 48.*

Obrázek č. 3

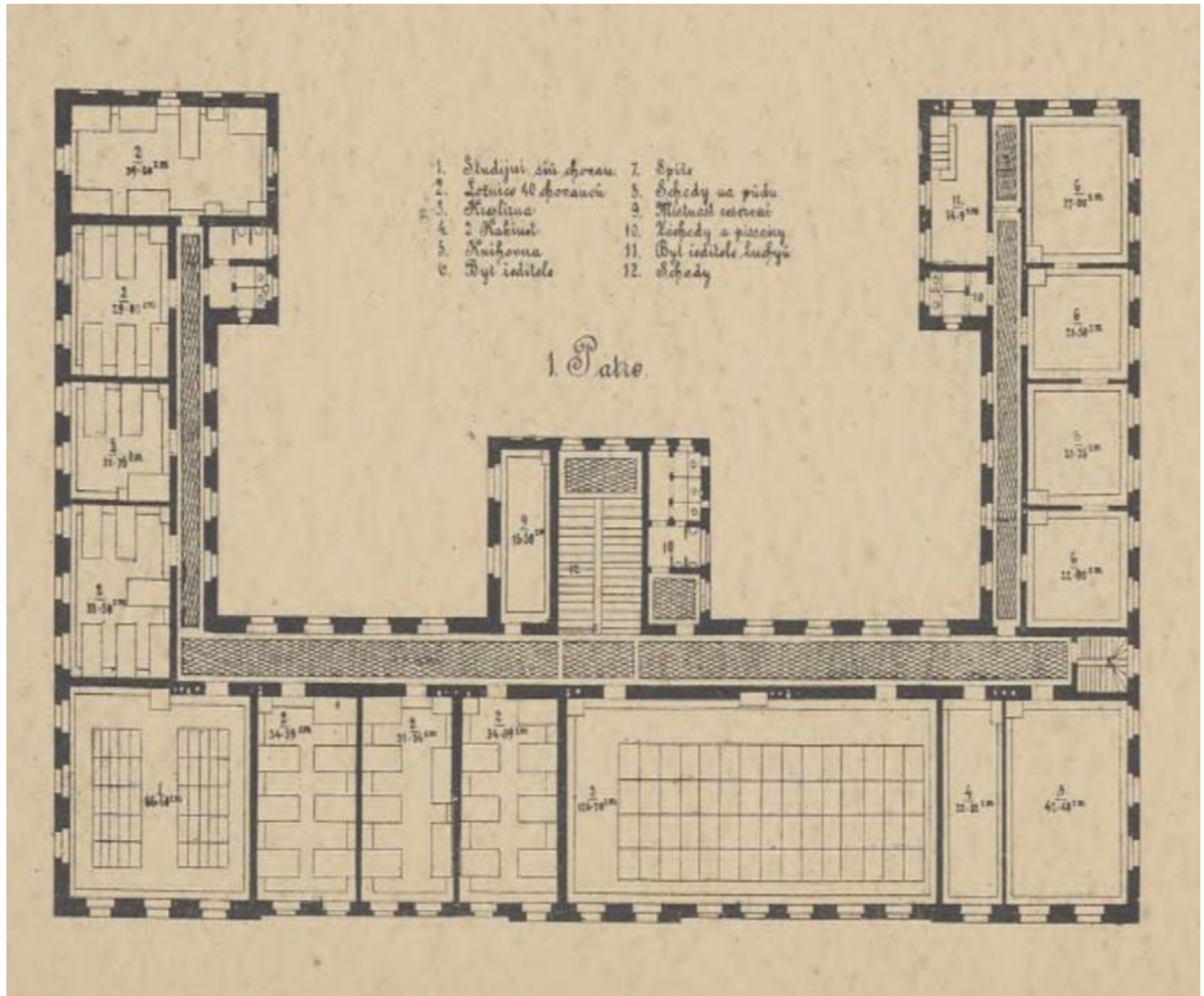
Nákres přízemí rolnické školy v Písku.³³¹

³³¹Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885–6. s. 48.

Obrázek č. 4

Nákres 1. patra rolnické školy v Písku.³³²

³³² Druhá výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku, a připojeného k ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1885–6. s. 48.

Obrázek č. 5

Studenti rolnické školy v Písku z roku 1885 spolu s učitelem Františkem Hrádkem.³³³

³³³ *Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–12, s. 15.*

Obrázek č. 6

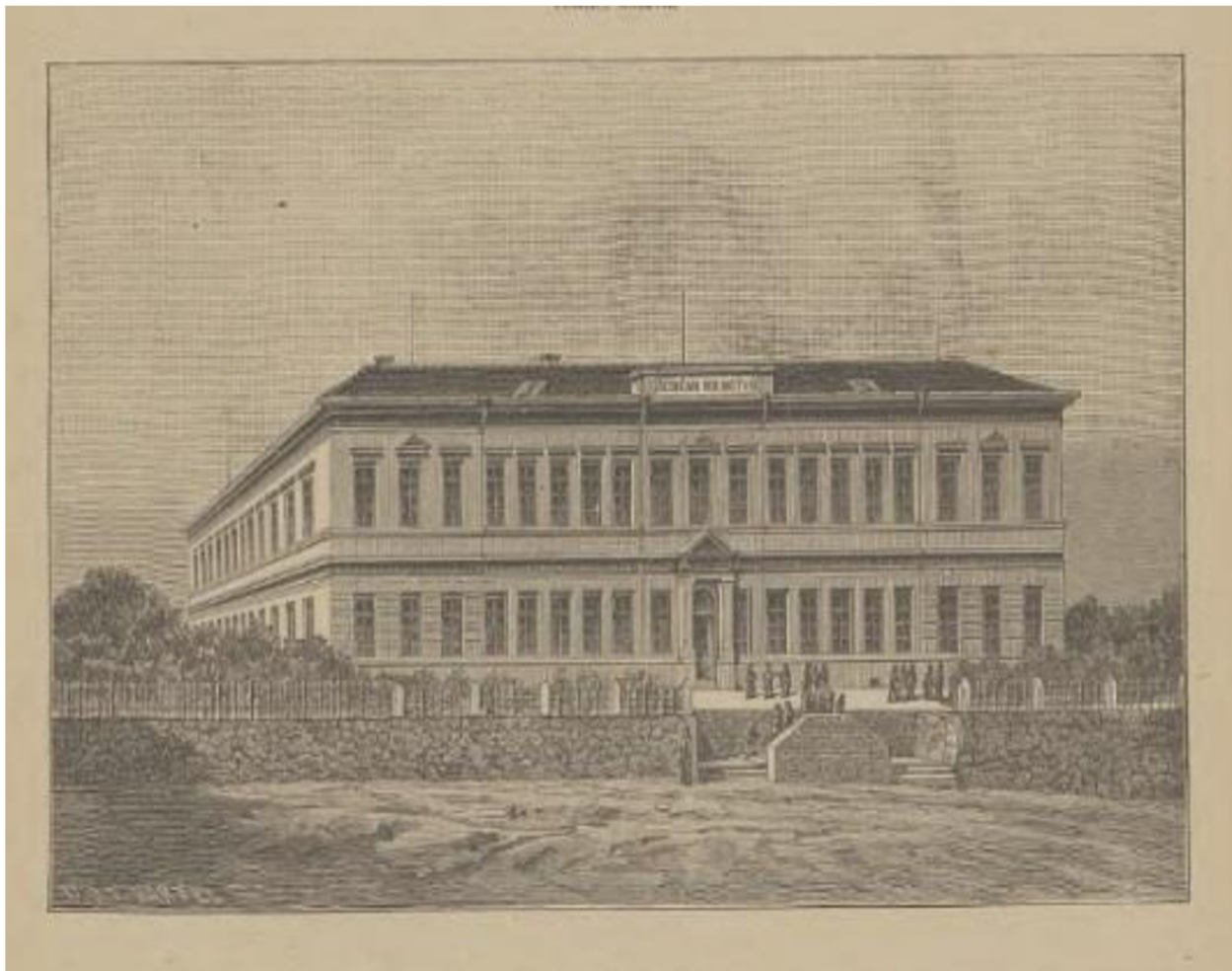
Účastníci podkovářského kurzu v roce 1897.³³⁴

³³⁴ SOA Třeboň – SOKA Písek, Rolnická škola Písek 1870–1959 (1960), inv. č. 286, sign. IV/3, kart. 24.

Obrázek č. 7

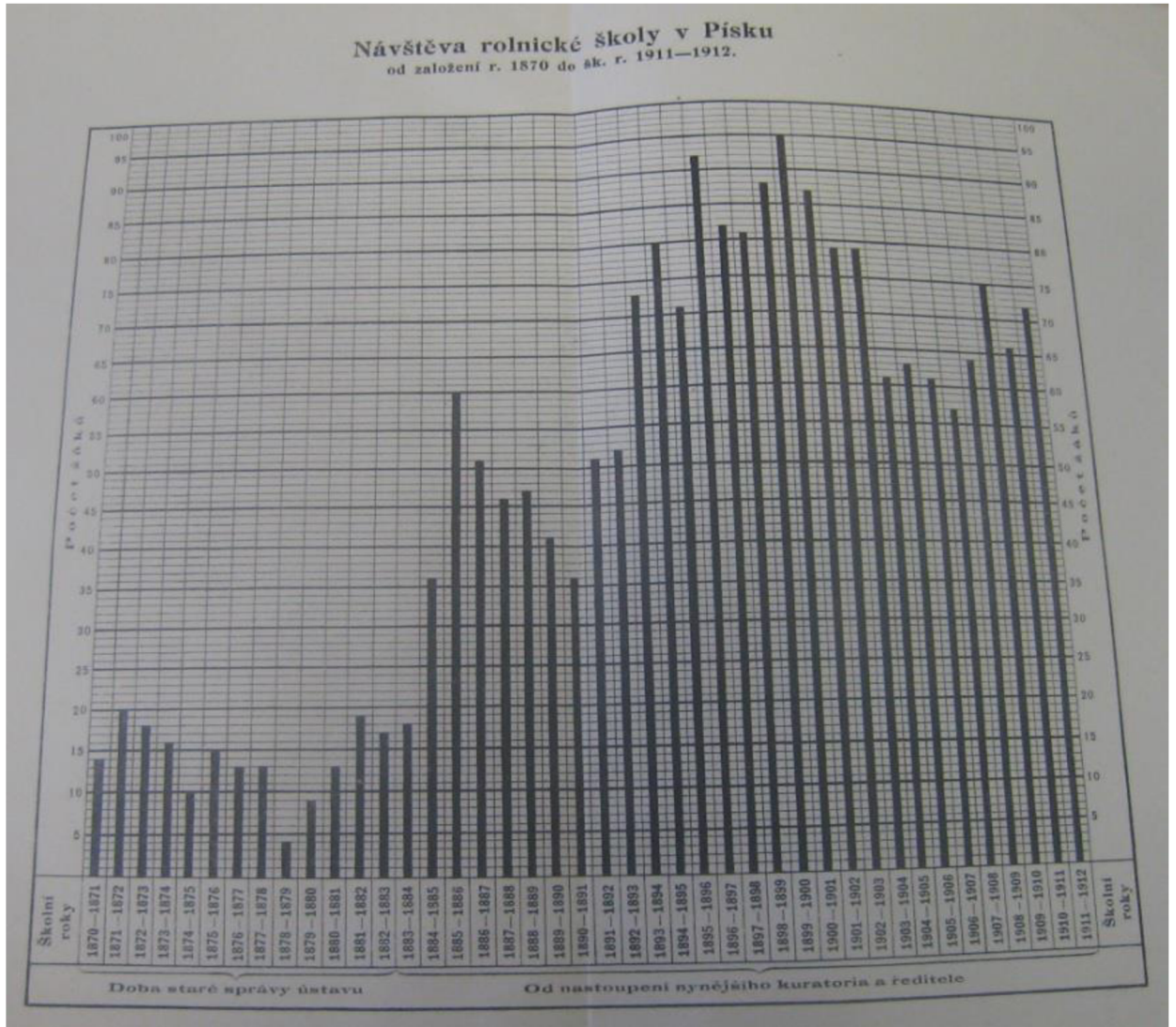
Pohled na rolnickou školu z let 1886–1887.³³⁵

³³⁵ *Třetí výroční zpráva reorganizované rolnické školy v Písku a zřízeného při ní běhu lesnického a podkovářského. Školní rok 1886–1887, úvodní strana.*

Obrázek č. 8

Graf počtu studentů z let 1870–1912.³³⁶

³³⁶ Rolnická škola v Písku. 28. výroční zpráva za školní rok 1911–1912 a dějiny ústavu od jeho založení r. 1870 do konce šk. r. 1911–1912, poslední nečíslovaná strana.

Obrázek č. 9

Dům č. 288 v ulici Budějovická, Písek. Zde měla škola pronajaté místnosti vpravo od vchodu v letech 1882–1883,³³⁷ a současný pohled na tento dům.

³³⁷ Jedenáctá výroční zpráva rolnické školy v Písku za školní rok 1894–1895 a stručné dějiny ústavu od založení r. 1870. Písek 1895, s. 10.

Obrázek č. 10

Současná fotografie Střední zemědělské školy v Písku.

